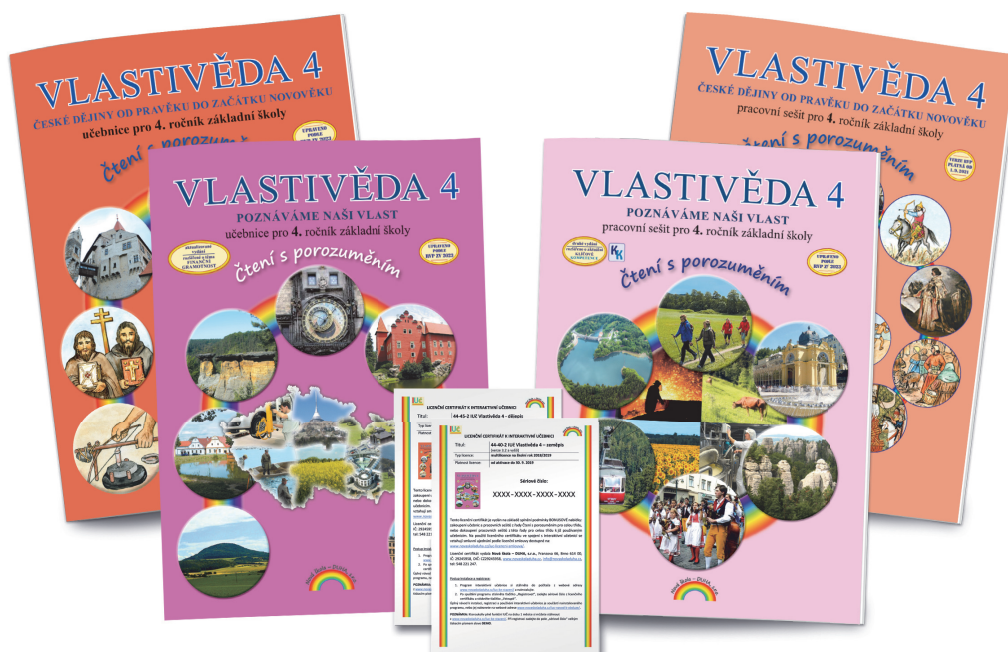

Irena Valaškovčáková

METODICKÝ PRŮVODCE K UČEBNICÍM A PRACOVNÍM SEŠITŮM VLASTIVĚDA 4

Metodický průvodce je rozdělen na dvě části:
České dějiny od pravěku do začátku novověku
a
Poznáváme naši vlast

nakladatelství Nová škola – DUHA

OBSAH

1. ÚVOD A METODICKÉ POKYNY	3
2. UČEBNICOVÁ SADA VLASTIVĚDA 4	4
3. KLÍČOVÉ KOMPETENCE	5
4. OČEKÁVANÉ VÝSTUPY A UČIVO.....	6
5. ORIENTAČNÍ NÁVRH CELOROČNÍHO PLÁNU VLASTIVĚDA 4	8
6. PRŮŘEZOVÁ TÉMATA.....	10
ČESKÉ DĚJINY OD PRAVĚKU DO ZAČÁTKU NOVOVĚKU	11
I. JAK SE MĚŘÍ ČAS	12
II. NAŠE ZEMĚ V PRAVĚKU	14
III. JAKÝ BYL STŘEDOVĚK	20
IV. ZAČÍNÁ NOVOVĚK.....	39
ZÁVĚREČNÉ OPAKOVÁNÍ.....	43
POZNÁVÁME NAŠI VLAST	44
1. NAŠE VLAST – ČESKÁ REPUBLIKA	45
OPAKOVÁNÍ Č. 1 – NAŠE VLAST – ČESKÁ REPUBLIKA	53
2. MAPA	53
OPAKOVÁNÍ Č. 2 – MAPY	56
3. ZEMSKÝ POVRCH	57
4. VODSTVO.....	60
5. POČASÍ A PODNEBÍ	64
OPAKOVÁNÍ Č. 3 – POVRCH, VODSTVO, POČASÍ A PODNEBÍ.....	66
6. ZEMĚDĚLSTVÍ	66
OPAKOVÁNÍ Č. 4 – ZEMĚDĚLSTVÍ	69
7. NEROSTNÉ SUROVINY	69
8. PRŮMYSL	72
OPAKOVÁNÍ Č. 5 – NEROSTNÉ SUROVINY, PRŮMYSL	75
9. SLUŽBY	75
10. PENÍZE A MAJETEK	77
11. OCHRANA PŘÍRODY	80
OPAKOVÁNÍ Č. 6 – SLUŽBY, PENÍZE A MAJETEK, OCHRANA PŘÍRODY	82
12. HLAVNÍ MĚSTO PRAHA	82
ZÁVĚREČNÉ OPAKOVÁNÍ	82

Metodický průvodce k učebnici a pracovnímu sešitu Vlastivěda 4 (dějepis), které schválilo MŠMT č. j. MSMT-14232/2018-22 dne 25. 7. 2018 k zařazení do seznamu učebnic pro základní školy jako součást ucelené řady učebnic pro vzdělávací oblast Člověk a jeho svět s dobou platnosti šest let.

Metodický průvodce k učebnici a pracovnímu sešitu Vlastivěda 4 (zeměpis), které schválilo MŠMT č. j. MSMT-4137/2019 dne 29. 3. 2019 k zařazení do seznamu učebnic pro základní vzdělávání a střední vzdělávání obor Člověk a jeho svět s dobou platnosti šest let.

1. ÚVOD A METODICKÉ POKYNY

Milé kolegyně, milí kolegové,

do rukou se Vám dostává metodický průvodce k učebnici vlastivědy pro 4. ročník základní školy nakladatelství Nová škola – DUHA.

Vlastivěda 4 má dva díly, zeměpisný a dějepisný, k nim pak pracovní sešity. Naším záměrem bylo dodržet cíle a očekávané výstupy aktuálního RVP ZV (rok 2023). V rámci řešení jednotlivých cvičení jsme se snažili o rozdílnost a rozmanitost formy výuky.

U cvičení z učebnice a pracovního sešitu naleznete správná řešení, k učebnici zde naleznete metodická doporučení a další náměty k práci k jednotlivým cvičením, jsou zde navrženy činnosti v rámci mezipředmětových vztahů.

Patříčné strany z pracovní sešitu k určité kapitole z učebnice najdete vždy **souhrnně až za metodickými pokyny k této kapitole z učebnice**.

V metodické příručce je na první pohled jasně vidět, jaké záležitosti z interaktivní učebnice naleznete u daného cvičení v učebnici.

Z hlediska struktury metodiky pro nás byla důležitá přehlednost, lehká a rychlá orientace v textu a srozumitelnost. K tomuto účelu jsme navrhli několik zkratk, které jsou v metodické příručce využívány:

<i>U nadpisu píšeme vždy rozsah stran učebnice a pracovního sešitu.</i>	Uč., str. 1–2; PS, str. 1–2 I. NADPIS
<i>Pokud je podkapitola na více stran, uvádíme v závorce jejich rozsah.</i>	1. PODNADPIS (Uč., str. 1–2)
<i>Ve cvičeních uvádíme řešení vždy jako první v pořadí.</i>	1. Cvičení.
<i>Následuje metodické doporučení.</i>	Řešení: Správné řešení cvičení.
<i>Poté uvádíme další náměty k práci.</i>	MeDo – metodické doporučení (možné doporučení pro učitele, forma a způsob řešení cvičení).
<i>Mezipředmětové vztahy píšeme vždy se zvýrazněným předmětem, ke kterému se daná aktivita vztahuje.</i>	DNP – další námět k práci (další činnost, pohybová aktivita, hra, jiný způsob řešení cvičení).
<i>Popisek k interaktivní učebnici zpravidla uvádíme až jako poslední.</i>	MPV – mezipředmětové vztahy (následuje zkratka předmětu, ke kterému se aktivita vztahuje).
<i>Navrhujeme aktivity k průřezovým tématům</i>	IUČ Audio zadání – v interaktivní učebnici je čtené zadání cvičení.
<i>Aktivity ke klíčovým kompetencím</i>	IUČ Správné řešení – v interaktivní učebnici je čtené řešení cvičení.
	IUČ Cvičení – v interaktivní učebnici je možno dané cvičení řešit interaktivně.
	IUČ Foto – v interaktivní učebnici jsou fotografie k tématu.
	IUČ Video – v interaktivní učebnici je video k tématu.
	IUČ MPV – v interaktivní učebnici je vyobrazena dvojstrana z učebnice jiného předmětu, která souvisí s tématem.
	PT – průřezové téma.
	KK – klíčové kompetence.

2. UČEBNICOVÁ SADA VLASTIVĚDA 4

(zeměpisná a dějepisná část obsahuje učebnici, pracovní sešit a interaktivní učebnici)

a) Koncepte učebnice

Každá část (dějepisná a zeměpisná) učebnice se skládá z tematických celků. Dějepisná část (Jak se měří čas, Naše země v pravěku, Jaký byl středověk, Začíná novověk), zeměpisná část (Naše vlast, Mapy, Zemský povrch, Vodstvo, Počasí a podnebí, Zemědělství, Nerostné suroviny, Průmysl, Služby, Peníze a majetek, Ochrana přírody, Hlavní město Praha), které se dělí na jednotlivé kapitoly. Jejich obsah odpovídá tematickým okruhům vzdělávacího oboru Člověk a jeho svět uvedeným v aktuálním RVP ZV. Jednotlivé kapitoly obsahují stručný a srozumitelný základní text doplněný fotografiemi a ilustracemi, mapkami. Zajímavosti jsou psány kurzívou.

V dějepisné části je časová orientace v historických obdobích znázorněna časovými přímkami. Nemají v žádném případě sloužit k zapamatování jednotlivých časových údajů, ale usnadnit představu o souvislostech událostí, jejich prolínání a následnosti. V části zeměpisné je k dispozici Příruční vlastivědná mapa České republiky a v jednotlivých kapitolách jsou mapky malé, zaměřené na téma kapitoly.

Většinu kapitol uvozují motivační texty. Jedná se o úryvky z krásné literatury, jejich záměrem je vzbudit zájem žáků o učivo konkrétní kapitoly. Ukázky jsou doplněny otázkami ověřujícími porozumění textu úryvku a orientaci v něm.

Na spodním okraji každé stránky učebnice je uvedeno některé klíčové slovo přeložené do angličtiny včetně výslovnosti.

Úkoly jsou označené ikonami, jejich vysvětlení najdete v zeměpisné i dějepisné části učebnice.

Cyklická opakování jsou zařazena vždy za kapitolou nebo za několika probranými kapitolami. Žáci si zde ověří, jak se jim podařilo zvládnout učivo.

Poslední stránky učebnice patří závěrečnému opakování a přehledně zpracovanému schématu jednotlivých dějinných etap.

V metodickém průvodci pak najdete další náměty a nápady, které se do učebnice vzhledem k její kapacitě nevešly.

b) Formy práce v učebnici

- Motivační text v modrém rámečku v úvodu některých kapitol a následné otázky ověřující porozumění textu – čtení s porozuměním, uvědomění si souvislosti mezi literárním úryvkem a obsahem učiva konkrétní kapitoly, pokus o vlastní úsudek nebo názor na některou informaci z ukázky, tolerování odlišných názorů a myšlenek, pokus o vyvození odpovědi ještě před seznámením se s novým učivem.
- Práce se základním textem se zvýrazněnými důležitými pojmy – žáci vyvozují formou diskuze nové poznatky na základě přečteného textu čteného po částech – čtení s porozuměním, orientace v textu a v učebnici.
- Otázky v rámečcích označených symboly (ikonami) jsou různorodé – zaměřené na vyhledávání informací, mezipředmětové vztahy, kritické myšlení atd.

c) Pracovní sešit

Pracovní sešit se vyznačuje pestrostí a srozumitelností, nabízí žákům: zábavná cvičení pro upevnění učiva, úkoly, které rozvíjejí kombinační schopnosti, třídění informací, posouzení pravdivosti tvrzení, úryvky z krásné nebo populárně-naučné literatury, pracovní činnost lidí konkrétního období, hry, tajenky, řazení informací podle časové posloupnosti, osmisměrky, přesmyčky, sestavování pojmů z rozházených písmen, rébusy, přiřazování informací.

Osahuje také cyklické opakování formou hry, při níž žáci sbírají body, které vyučující může zúčtovat při hodnocení.

d) Interaktivní učebnice

Učebnice Vlastivěda 4, každá její část (dějepisná i zeměpisná) je připravená v **multimediální interaktivní podobě**. Učitel má tak k dispozici všechny stránky ve vizuální podobě na velké ploše a vybraná cvičení i v podobě audio. Součástí jsou i **interaktivní cvičení** pro další práci. Dále potom **videonahrávky se zvukovým doprovodem, fotografie k vybraným tématům, MPV, vybraná cvičení v podobě audio**.

Jednotlivá cvičení z učebnice lze zvětšit na celou plochu tabule.

Tlačítko „otazník“ – lze využít jako nápovědu k práci s IUČ.

Nástroj „tužka“ – lze měnit tloušťku čáry, barvu a gumovat. Celou popsanou plochu lze rychle vyčistit pomocí tlačítka „koš“.

Tlačítko „obsah“ – odkáže na obsah IUČ.

Nástroj „lupa“ – pomocí lupy lze zvětšit jednotlivá cvičení na celou obrazovku.

Tlačítko „cvičení“ – ukáže, která cvičení jsou interaktivní.

Tlačítko „audio“ – ukáže, která cvičení mají audionahrávku.

Tlačítko „foto“ – obsahuje fotografie ke cvičení.

Tlačítko „video“ – obsahuje video ke cvičení.

Tlačítko „MPV“ – obsahuje texty a úkoly v rámci mezipředmětových vztahů.

Obsah jednotlivých stran IUČ najdete v tomto metodickém průvodci.

Cílem IUČ je vnést do výuky větší názornost a usnadnit porozumění probírané látce, přináší činnostní učení v nové moderní podobě, rozvíjí znalosti, smysly (sluch, zrak, hmat), v neposlední řadě pro žáky přináší poutavý způsob práce.

Více na www.novaskoladuha.cz

3. KLÍČOVÉ KOMPETENCE

Přiměřeně k věku žáků a jejich schopnostem jsou klíčové kompetence rozvíjeny jak v náplni učiva v učebnici, tak v pracovním sešitě.

Kompetence k učení

Samostatné vyhledávání, zpracovávání a používání informací z různých zdrojů. V hojné míře jsou tyto kompetence využity v pracovním sešitě. Jak je známo, žáci si nejlépe zapamatují to, co přímo dělají, zažijí a co se pokouší naučit druhé. Sebehodnocení: podle návodu hodnotí výsledky svých znalostí na testech za každou kapitolou. Pozorování, porovnávání výsledků.

Kompetence k řešení problémů

Vyhledávání problémových situací v pravěké a především ve středověké společnosti, žák se pokouší najít jejich příčiny a navrhuje možné, třeba i netradiční modely řešení. Vytváří si tak ucelený obraz o době, soužití lidí a jejich problémech. Řeší problémy v rámci orientace na mapě, přírody kolem sebe, vody, zemědělství, potravin – co je a co není zdravé. Procvičuje finanční gramotnost. Učí se vyrovnávat a počítat s neúspěchem.

Kompetence komunikativní

Učebnice i pracovní sešit dávají prostor skupinové práci, práci ve dvojicích a debatám, které učí žáky naslouchat názoru druhých – cílem je vzájemné učení se. Nahlížet na názory z různých perspektiv. Rozšiřovat slovní zásobu a vyjadřovat své názory, zapojovat se do debat, spolupracovat s ostatními.

Kompetence sociální a personální

Žák spolupracuje v týmu a učí se respektovat odlišné názory, i přes nesouhlas. Mírní konflikty a předchází jim, obhájí své jednání. Podílí se na vytváření určitých pravidel soužití ve třídě. Chápe význam spolupráce lidí s různými odlišnostmi.

Kompetence občanské

Budování vztahu ke kulturním památkám, uměleckým dílům a tradicím (kapitoly o stavebních slozích, uměleckých památkách a výtvorech), z ukázek z krásné literatury.

Zařazení člověka do společnosti a její struktury (seznamuje se s uspořádáním společnosti v pravěku, středověku a na počátku novověku). V zeměpisné části s postavením člověka v současné společnosti (v ČR) – jako občana demokratického státu s danými právy a povinnostmi. Porovnává postavení jednotlivých vrstev v minulosti a současnosti (hierarchické uspořádání). Určuje důvody, cíle a prostředky politických konfliktů. Poznává zvyklosti obyvatel jiných národopisných částí.

Kompetence pracovní

Učebnice naplňuje tyto kompetence kapitolami o výrobě nástrojů a nářadí ve starší a mladší době kamenné, v době bronzové, železné a kapitolami o rozvoji řemesel a obchodování ve středověku; těžba nerostných surovin, služby a doprava. Průmysl, jeho prostředky, předpoklady a dopady na společnost. Důvody a důsledky rozvoje měst. Chápe prospěšnost dělby práce, význam rozvoje vzdělanosti.

Kompetence digitální

Učebnice motivují k práci s digitálními zařízeními, a vedou žáka k uvědomění si důležitosti digitálních technologií v našich životech. Učebnice budují v žácích schopnosti vyhledat a kriticky vyhodnotit správnost informací. Žák využívá digitální zařízení ke zjednodušení a zefektivnění pracovních postupů a zkvalitnění výsledků práce.

4. OČEKÁVANÉ VÝSTUPY A UČIVO

MÍSTO, KDE ŽIJEME

Očekávané výstupy

žák

ČJS-5-1-01 určí a vysvětlí polohu svého bydliště nebo pobytu vzhledem ke krajině a státu

ČJS-5-1-02 určí světové strany v přírodě i podle mapy, orientuje se podle nich a řídí se podle zásad bezpečného pohybu a pobytu v přírodě

ČJS-5-1-03 rozlišuje mezi náčrtly, plány a základními typy map; vyhledává jednoduché údaje o přírodních podmínkách a sídlištích lidí na mapách naší republiky a Evropy

ČJS-5-1-04 vyhledá typické regionální zvláštnosti přírody, osídlení, hospodářství a kultury, jednoduchým způsobem posoudí jejich význam

ČJS-5-1-05 porovná způsob života a přírodu v naší vlasti i v jiných zemích

ČJS-5-1-06 rozlišuje hlavní orgány státní moci a některé jejich zástupce, symboly našeho státu a jejich význam

Minimální doporučená úroveň pro úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření:

žák

ČJS-5-1-01p popíše polohu svého bydliště na mapě, začlení svou obec (město) do příslušného kraje

ČJS-5-1-01p, ČJS-5-1-02p orientuje se na mapě České republiky, určí světové strany

ČJS-5-1-02p řídí se zásadami bezpečného pohybu a pobytu v přírodě

ČJS-5-1-03p má základní znalosti o České republice a její zeměpisné poloze v Evropě

ČJS-5-1-04p uvede pamětihodnosti, zvláštnosti a zajímavosti regionu, ve kterém bydlí

ČJS-5-1-05p sdělí poznatky a zážitky z vlastních cest

ČJS-5-1-06p pozná státní symboly České republiky

Učivo

- domov – prostředí domova, orientace v místě bydliště
- obec (město), místní krajina – její části, poloha v krajině, minulost a současnost obce (města), významné budovy, dopravní síť
- okolní krajina (místní oblast, region) – zemský povrch a jeho tvary, vodstvo na pevnině, rozšíření půd, rostlinstva a živočichů, vliv krajiny na život lidí, působení lidí na krajinu a životní prostředí, orientační body a linie, světové strany
- regiony ČR – Praha a vybrané oblasti ČR
- naše vlast – domov, krajina, národ, základy státního zřízení a politického systému ČR, státní správa a samospráva, státní symboly
- mapy obecně zeměpisné a tematické – obsah, grafika, vysvětlivky

LIDÉ KOLEM NÁS

Očekávané výstupy

žák

ČJS-5-2-02 rozpozná ve svém okolí jednání a chování, která se už nemohou tolerovat

ČJS-5-2-03 orientuje se v základních formách vlastnictví; používá peníze v běžných situacích, odhadne a zkontroluje cenu nákupu a vrácené peníze, na příkladu ukáže nemožnost realizace všech chtěných výdajů, vysvětlí, proč spořit, kdy si půjčovat a jak vrátet dluhy

Minimální doporučená úroveň pro úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření:

žák

ČJS-5-2-02p uvede základní práva dítěte, práva a povinnosti žáka školy

ČJS-5-2-03p používá peníze v běžných situacích, odhadne a zkontroluje cenu jednoduchého nákupu a vrácené peníze

ČJS-5-2-03p porovná svá přání a potřeby se svými finančními možnostmi, uvede příklady rizik půjčování peněz

ČJS-5-2-03p sestaví jednoduchý osobní/rodinný rozpočet, uvede příklady základních příjmů a výdajů

Učivo

- soužití lidí – principy demokracie
- právo a spravedlnost – základní lidská práva a práva dítěte, práva a povinnosti žáků školy
- vlastnictví – soukromé, veřejné, osobní, společné; hmotný a nehmotný majetek; rozpočet, příjmy a výdaje domácnosti; hotovostní a bezhotovostní forma peněz, způsoby placení; banka jako správce peněz, úspory, půjčky

LIDÉ A ČAS

Očekávané výstupy

žák

ČJS-5-3-01 pracuje s časovými údaji a využívá zjištěných údajů k pochopení vztahů mezi ději a mezi jevy

ČJS-5-3-02 využívá knihovny, sbírky muzeí a galerií jako informačních zdrojů pro pochopení minulosti

ČJS-5-3-04 srovnává a hodnotí na vybraných ukázkách způsob života a práce předků na našem území v minulosti a současnosti s využitím regionálních specifik

Minimální doporučená úroveň pro úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření:

žák

ČJS-5-3-03p rozeznává rozdíl mezi životem dnes a životem v dávných dobách

ČJS-5-3-03p uvede významné události, které se vztahují k regionu a kraji

ČJS-5-3-03p vyjmenuje nejvýznamnější kulturní, historické a přírodní památky v okolí svého bydliště

Učivo

- orientace v čase a časový řád – určování času, čas jako fyzikální veličina, dějiny jako časový sled událostí, kalendáře, letopočet, generace, denní režim, roční období
- současnost a minulost v našem životě – proměny způsobu života, bydlení, předměty denní potřeby, průběh lidského života, státní svátky a významné dny
- regionální památky – péče o památky, lidé a obory zkoumající minulost
- báje, mýty, pověsti – minulost kraje a předků, domov, vlast, rodný kraj

5. ORIENTAČNÍ NÁVRH CELOROČNÍHO PLÁNU VLASTIVĚDA 4

měsíc	týden	probírané učivo	učebnice	prac. sešit	metodika
ZÁŘÍ	1.	I. JAK SE MĚŘÍ ČAS 1. Kalendář 2. Letopočet, století, tisíciletí II. NAŠE ZEMĚ V PRAVĚKU 1. Co je pravěk	s. 4 s. 5 s. 5 s. 6 s. 6-7	s. 3 s. 3 s. 4-5	s. 12 s. 12-13 s. 13 s. 14 s. 14-15
	2.	2. Jak se žilo ve starší době kamenné	s. 7-9	s. 4-5	s. 15-16
	3.	3. Jak se žilo v mladší době kamenné	s. 10-11	s. 5-9	s. 16-17
	4.	4. Nastává doba bronzová 5. V době železné	s. 11 s. 12-13	s. 5-7 s. 6-9	s. 17-18 s. 18-19
ŘÍJEN	5.	<i>Opakování – Naše země v pravěku</i>	s. 14-15		s. 19
	6.	III. JAKÝ BYL STŘEDOVĚK 1. Slované se stěhují 2. První sjednocení Slovanů	s. 16 s. 16 s. 17	s. 10 s. 11	s. 20 s. 20-21 s. 21-22
	7.	3. O Velké Moravě	s. 18-20	s. 12-13	s. 22-24
	8.	<i>Opakování – Počátek středověku</i> 4. V českém státě za přemyslovských knížat	s. 21 s. 22	s. 14	s. 24 s. 25-26
LISTOPAD	9.	4. V českém státě za přemyslovských knížat 5. Románský stavební sloh	s. 23-24 s. 25	s. 15 s. 15	s. 26-27 s. 27
	10.	<i>Opakování – V českém státě za přemyslovských knížat</i>	s. 26		s. 27
	11.	6. Český stát za přemyslovských králů <i>Opakování – Za přemyslovských králů</i>	s. 27-28 s. 29	s. 16-17	s. 28-29 s. 29
	12.	7. Lucemburkové na českém trůnu 8. Gotika	s. 30-31 s. 32	s. 18-19 s. 20	s. 30-32 s. 32-33
PROSINEC	13.	9. Jak žili lidé ve středověku <i>Opakování – Lucemburkové, gotika</i>	s. 33-34 s. 35	s. 21	s. 33-34 s. 35
	14.	10. V době husitských válek	s. 36-37	s. 22-23	s. 35-37
	15.	11. Co se dělo po husitských válkách <i>Opakování – Husitské války a události po válkách</i>	s. 38-39 s. 40	s. 24	s. 37-38 s. 39
	16.	Vánoční prázdniny			
LEDEN	17.	Vánoční prázdniny			
	18.	IV. ZAČÍNÁ NOVOVĚK 1. Habsburkové – noví čeští králové	s. 42 s. 42-43	s. 25	s. 39 s. 39-40
	19.	2. Renesance 3. O životě lidí na počátku novověku	s. 44 s. 45		s. 41 s. 41-42
	20.	V. ZÁVĚREČNÉ OPAKOVÁNÍ	s. 46-47	s. 26-29	s. 43

2. POLOLETÍ

ÚNOR	21.	1. NAŠE VLAST – ČESKÁ REPUBLIKA 1. Poloha České republiky 2. Státní symboly České republiky	s. 4 s. 4 s. 5	s. 4 s. 4	s. 45 s. 45 s. 46
	22.	3. Státní svátky v České republice 4. Česká republika – demokratický stát	s. 6 s. 7	s. 5 s. 6	s. 46-47 s. 47-48
	23.	5. Státní členění České republiky 6. Obyvatelstvo naší vlasti 7. Národopisné oblasti	s. 9 s. 11 s. 11	s. 7 s. 8 s. 9	s. 48-50 s. 50 s. 50-51
	24.	<i>OPAKOVÁNÍ č. 1 – NAŠE VLAST – ČESKÁ REPUBLIKA</i> <i>PS OPAKOVÁNÍ č. 1</i> 2. MAPA 1. Mapy a jejich rozdělení 2. Obsah mapy	s. 13 s. 14 s. 14 s. 15	 s. 10 s. 11 s. 11	s. 53 s. 53 s. 53 s. 53 s. 54

měsíc	týden	probírané učivo	učebnice	prac. sešit	metodika
BŘEZEN	25.	3. Orientace v krajině 4. Orientace podle mapy 5. Digitální mapy <i>OPAKOVÁNÍ č. 2 – MAPY</i>	s. 16 s. 16 s. 17 s. 18	s. 12,13 s. 12,13	s. 54–55 s. 55 s. 55–56 s. 56
	26.	Jarní prázdniny			
	27.	3. ZEMSKÝ POVRCH 1. Vyvýšeniny a sníženiny 2. Typy zemského povrchu 3. Povrch České republiky <i>PS OPAKOVÁNÍ č. 2</i>	s. 19 s. 19 s. 19 s. 20	s. 14 s. 14 s. 15–16 s. 17	s. 57 s. 57 s. 57 s. 57–59 s. 60
	28.	4. VODSTVO 1. Voda na Zemi 2. Voda v České republice	s. 22 s. 22 s. 22	s. 18 s. 18	s. 60 s. 60 s. 60–61
DUBEN	29.	3. Řeky v České republice 4. Povodí České republiky 5. Povodně	s. 24 s. 25 s. 26	s. 19 s. 20	s. 61–62 s. 62–63 s. 63
	30.	5. POČASÍ A PODNEBÍ 1. Co je počasí 2. Co je podnebí <i>OPAKOVÁNÍ č. 3 – POVRCH, VODSTVO, POČASÍ A PODNEBÍ</i>	s. 27 s. 27 s. 28 s. 28	s. 21 s. 22	s. 64 s. 64–65 s. 65 s. 66
	31.	6. ZEMĚDĚLSTVÍ 1. Co je zemědělství 2. Co je půda 3. Zemědělství v České republice	s. 30 s. 30 s. 30 s. 31	s. 23 s. 23 s. 23	s. 66 s. 66–67 s. 67 s. 67–68
	32.	4. Lesnictví v České republice <i>OPAKOVÁNÍ č. 4 – ZEMĚDĚLSTVÍ</i> <i>PS OPAKOVÁNÍ č. 3</i> 7. NEROSTNÉ SUROVINY 1. Co jsou nerostné suroviny	s. 32 s. 33 s. 34	s. 24 s. 25	s. 68–69 s. 69 s. 69 s. 69–70
KVĚTEN	33.	2. Těžba nerostných surovin v České republice 3. Výroba elektrické energie	s. 35 s. 36	s. 26 s. 26	s. 70–71 s. 71
	34.	8. PRŮMYSL 1. Co je průmysl 2. Průmysl v České republice <i>OPAKOVÁNÍ č. 5 – NEROSTNÉ SUROVINY, PRŮMYSL</i>	s. 37 s. 37 s. 37 s. 40	s. 27 s. 28	s. 72 s. 72 s. 72–74 s. 75
	35.	9. SLUŽBY 1. Co jsou služby 2. Doprava a spoje	s. 41 s. 41 s. 41	s. 29 s. 29–30	s. 75 s. 75 s. 75–76
	36.	10. PENÍZE A MAJETEK 1. Peníze 2. Hospodaření s penězi 3. Vlastnictví	s. 43 s. 43 s. 43 s. 45	s. 31 s. 32 s. 32	s. 77 s. 77–78 s. 78–79 s. 79
ČERVEN	37.	11. OCHRANA PŘÍRODY 1. Proč chránit přírodu? 2. Jak chránit přírodu 3. Chráněná území v České republice <i>OPAKOVÁNÍ č. 6 – SLUŽBY, PENÍZE, OCHRANA PŘÍRODY</i> <i>PS OPAKOVÁNÍ č. 4</i>	s. 46 s. 46 s. 46 s. 47 s. 48	s. 33 s. 34	s. 80 s. 80 s. 80–81 s. 81 s. 82 s. 82
	38.	12. HLAVNÍ MĚSTO PRAHA – rozšiřující učivo	s. 49		s. 82
	39.	Cestujeme po České republice – vlastní kraj			
	40.	ZÁVĚREČNÉ OPAKOVÁNÍ	s. 50–51	s. 35	s. 82–83

6. PRŮŘEZOVÁ TÉMATA

Osobnostní a sociální výchova

Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět nemůže pochopitelně vzhledem k věku žáků toto průřezové téma zcela naplnit, snaží se o to ve všech jeho tematických okruzích alespoň zčásti, a to pozorným vnímáním výkladu, prací s textem – snahou o porozumění obsahu textu, schopností soustředit se, cvičením orientace v textu, cvičením paměti. Smyslové vnímání rozvíjí např. pomocí obrázků doplňujících text a při návštěvách archivů, muzeí, historických památek. Prací s mapou. K rozvoji kreativity přispívají pokusy žáků vyzkoušet si některé činnosti, např. výrobu nástrojů z doby kamenné, pečení chlebové placky z mladší doby kamenné, výroba vývěsních štítů řemeslníků ve středověku. Tvorba vlajek, erbů, práce v přírodě. Sociální a morální výchova prostupuje všemi činnostmi, při kterých mají žáci řešit problémy, hodnotit jednání, rozhodovat se.

Výchova demokratického občana

Cílem tohoto tématu je posilování vztahu žáka k naší zemi prostřednictvím její dávné historie, územního rozdělení, vedení ke spravedlivému jednání, chování a odpovědnosti k přírodě, k odpovědnosti k ostatním a sami k sobě, zohledňování pracovní způsobilosti a vytiženosti, rovnost, toleranci, demokratickým způsobům řešení problémů a konfliktů.

Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

Učivo o usazení se Keltů, Germánů a především Slovanů na našem území, o jejich kontaktech se sousedními zeměmi vede žáky k porozumění sociálním a kulturním odlišnostem mezi národy, vnímání Evropy jako místa setkávání se různých národností, společných problémů. Dodávky energií, elektrárny, pospolitosť a propojenost světa z hlediska obchodu, kultury a ekologie. Globální oteplování, služby, životní úroveň, cestování.

Environmentální výchova

Toto průřezové téma je v dějepisné části naplňováno v učivu o potřebách lidí a jejich nárocích na krajinu a přírodu (získávání zemědělské půdy, zakládání vesnic a sídel, těžba nerostů) v mladší době kamenné, ve středověku a na počátku novověku. Žáci konfrontují se současností. V zeměpisné části se environmentální výchova prolíná všemi kapitolami.

Multikulturní výchova

Nerovné společenské postavení různých skupin obyvatelstva poznávají žáci v kapitolách o rozvrstvení společnosti ve středověku a na začátku novověku. Názornosti napomáhá pyramida rozdělení obyvatel. Respektování odlišností různých kultur se týká kapitoly o Keltech, Germánech a Slovanech. Náboženskou nesnášenlivost poznávají v kapitolách o novém náboženství – křesťanství, dále v kapitole o husitských válkách. Cestovní ruch v ČR a obyvatelé různých krajů a národopisných oblastí.

DALŠÍ VZDĚLÁVACÍ OBLASTI

Jazyk a jazyková komunikace

Tato vzdělávací oblast je zastoupena v každé kapitole učebnice. Rozvíjí schopnost rozumět správně psanému i slyšenému textu, srozumitelně se vyjadřovat, schopnost číst s porozuměním ukázky z krásné literatury i hlavní text, popisovat obrázky v učebnici, schémata; diskutovat, oponovat, argumentovat, souvisle vyprávět. Cizí jazyk je zde podporován překladem právě jednoho slova na každé straně v učebnici.

Matematika a její aplikace

Uplatní se při práci s časovými údaji – orientace v čase; k lepšímu pochopení časové následnosti událostí napomáhá časová přímka; pojmy století a tisíciletí, měřítek na mapě, práce s buzolou, hodnoty udávající plochy a vzdálenosti a převody mezi nimi.

Člověk a svět práce

Žáci tuto oblast realizují v některých praktických činnostech lidí z doby kamenné i středověku (výroba nástrojů a zbraní, výroba hliněných nádob a sošek z doby kamenné, tkaní, pečení chlebových placek apod.). V zeměpisné části pak v rámci kapitoly Nerostné suroviny, Zemědělství, Průmysl, Služby a doprava.

Dramatická výchova

Realizuje se prostřednictvím situačních her ze života pravěkých a středověkých lidí, dále pak v rámci kapitol Naše vlast, Služby a doprava, během nichž si žáci zdokonalují herní a komunikační dovednosti.

Informační a komunikační technologie

Tuto oblast naplňují úkoly, k jejichž vyřešení žáci používají jako zdroj informací internet. K orientaci využívají mapy, navigace... Tak si zdokonalují počítačovou gramotnost, učí se orientovat v záplavě informací.

VLASTIVĚDA 4

**ČESKÉ DĚJINY OD PRAVĚKU
DO ZAČÁTKU NOVOVĚKU**

Motivace:

DNP Odhad v klidu. Žáci (nebo vybraný žák) se pohodlně usadí a zavřou oči. Za naprostého ticha se pokusí odhadnout, kdy uběhla jedna minuta (zvednou ruku). Učitel stopujeme 1 minutu na hodinách. Pobavíme se o tom, kdo měl nejpřesnější odhad.

DNP Odhad v pohybu. Např. při tanci na hlasitou hudbu se žáci pohybují, hovoří spolu apod. Každý se posadí na své místo ve chvíli, kdy je přesvědčen, že uběhla minuta.

MeDo Žáci si navzájem sdělí, jakou taktiku zvolili při odhadování a kdy byl odhad snazší, zda v klidu a tichu, nebo v hluku a při pohybu. Povídáme si o tom, co je čas a co vyjadřuje, kdy (při jakých činnostech) nám čas ubíhá rychleji, v jakých situacích se doslova vleče.

Práce s učebnicí:

MeDo Přečteme žákům ukázkou. Společně namalujeme na tabuli úplňk, couvajíc Měsíc, nov, dorůstající Měsíc.

DNP Názornost. Ukážeme žákům názorně, jak ke změnám dochází.

- ① **1. Který měsíc má nejméně dní? Řešení:** Nejméně dní má únor.
2. Nakreslete srpek Měsíce, když: a) couvá; b) dorůstá. Kterým písmenům se Měsíc v těchto fázích podobá? Řešení: Couvajíc Měsíc má podobu písmene C, dorůstající podobu písmene D.

MeDo Prohlédneme si schémata: Doba otočení Země kolem osy, ... Měsíce kolem Země, ... Země kolem Slunce. Názorně s glóbusem a míčem procvičíme tyto pohyby ve vesmíru a tak i den, měsíc, rok.

DNP Demonstrace pohybu nebeských těles. Zvolená trojice (např. losem) žáků bude představovat Měsíc, Slunce a Zemi. Aby bylo zřejmé, které těleso kdo představuje, každý drží nad hlavou kartičku z tvrdého papíru s počátečním velkým písmenem tělesa. Názorně si předvedeme, podle jakého pohybu těchto tří nebeských těles jsou stanoveny následující jednotky času: 1 den, 1 měsíc a 1 rok. Nejprve se žák představující Zemi jednou otočí kolem své osy – žáci komentují, jak dlouho tento pohyb trvá ve skutečnosti. Následuje jeden oběh Měsíce kolem Země a oběh Země kolem Slunce.

MPV VV – Malujeme jednotlivé planety a Slunce. **ČJ** – Zdůrazníme žákům, že se v názvech planet a hvězd píše velké počáteční písmeno.

IUC Foto – Slunce, Země, Měsíc.

- ② **Jistě dokážete říct, kolik hodin má jeden den. Kolik minut a kolik sekund má 1 hodina?**

Řešení: Jeden den má 24 hodin; jedna hodina má 60 minut; jedna minuta má 60 sekund; jedna hodina má 3600 sekund (60×60).

MeDo Povídáme si o tom, jaké máme druhy hodin a k jaké činnosti se přednostně používají. Analogové hodiny, digitální, binární, nástěnné, stojací, stolní, kukačkové, stopky, přesýpací, sluneční, kyvadlové...

DNP Obrázky. Žáci se pokusí zjistit, v jakém období vznikly jednotlivé hodiny na obrázcích v učebnici.

MeDo Co vědí žáci o letním čase a jeho návratu ke standardnímu pásmovému času (zimní čas)? Proč nemůžeme žít na jiné planetě? (*Protože potřebujeme kyslík a správnou teplotu vzduchu.*) Názorně si ukážeme vzdálenosti planet od Slunce. (*Čím je planeta blíže, tím je větší teplo.*) Vyučující seznámí žáky s první představou o tvaru Země. (*Plochá deska – homérovské Řecko 12.–8. stol. př. n. l.; plochá deska plující po vodě – archaické Řecko 8.–6. stol. př. n. l.*)

DNP MPV VV – Každý žák si vytvoří svůj vlastní slovníček, do kterého bude v průběhu pololetí zapisovat anglicko-české výrazy, které se vyskytují v učebnici.

1. KALENDÁŘ

Pomůcky: kalendář (do dvojice).

Motivace:

DNP Hledej. Žáci hledají v kalendáři značku pro: nov, úplňk, couvajíc/dorůstající značku Měsíce.

Práce s učebnicí:

③ Kolik týdnů má jeden měsíc? Kolik měsíců má jeden rok?

Řešení: Jeden měsíc má 4 týdny (a několik dní, nejedná-li se o běžný únor); jeden rok má 12 měsíců.

MeDo Zopakujeme si, které měsíce jsou jarní (*březen, duben, květen*), letní (*červen, červenec, srpen*), podzimní (*září, říjen, listopad*) a zimní (*prosinec, leden, únor*).

DNP Stolní kalendář. (Práce ve dvojicích.) Co všechno můžeme vyčíst z jedné strany stolního kalendáře?

Řekněte, nebo zjistěte na internetu, co je přestupný rok.

Řešení: Přestupný rok má 366 dní místo 365. Slouží k vyrovnání rozdílu mezi kalendářním rokem a skutečnou dobou, za kterou oběhne Země kolem Slunce (365, 25 dní). Každý čtvrtý rok je přestupný.

MeDo Vyvodíme pravidlo o přestupných rocích. Zdůrazníme, jak často je přestupný rok. (*Každý čtvrtý rok, tedy číslo roku lze dělit 4 beze zbytku; rok dělitelný 100 je přestupný jen tehdy, je-li dělitelný 400.*)

2. LETOPOČET, STOLETÍ, TISÍCILETÍ

Pomůcky: provaz.

Motivace:

MeDo Pobavíme se s žáky o tom, co je minulost, přítomnost a budoucnost. Uvádíme společně příklady. Bližší minulost počítáme na roky, které uběhly, dávné doby na staletí, tisíciletí nebo i na miliony let. Stejně je to s budoucností jen s tím rozdílem, že minulé události známe, ty budoucí si můžeme pouze představovat nebo přát. Ve vlastivědě se zabýváme především minulostí.

Práce s učebnicí:

DNP Časová přímka. Žáci tvoří časovou přímku. Představuje ji provaz natažený na podlaze. Křídou nakreslí na podlahu vedle provazu směr toku času.

1. varianta: Jeden žák se postaví na střed nataženého provazu – symbolizuje letošní rok. Žáci jmenují důležité, pěkné události, které se staly v jejich životě v blízké a vzdálenější minulosti (nástup do školy, poprvé do školky, narození, svatba rodičů). Každý, kdo řekne nějakou událost, se postaví na časovou přímku směrem vlevo od žáka představujícího přítomnost. Pozor, aby se žáci postavili podle časové posloupnosti událostí. Nakonec některý žák naznačí, kterým směrem na přímce bude probíhat budoucnost.

2. varianta: Žák stojící uprostřed provazu představuje rok svého narození. Jmenuje významné rodinné události z doby před svým narozením a po něm. Vždy vyzve některého ze spolužáků, aby představoval jmenovanou událost – postavil se na správnou stranu časové přímky a tak událost zaznamenal. Cvičíme tak názorně minulost, přítomnost a budoucnost.

MeDo POZOR! Co se týče časových přímek v učebnici, je nutno pracovat pouze s časovou následností událostí, nikoli s přesnými letopočty. Ty jsou sice na přímkách v učebnici vyznačeny, ale nebudeme je vyžadovat. Pro děti je v tomto věku velmi náročné spojovat události s daty. Náznorně srovnáváme časové přímkou v učebnici.

MeDo Srovnáním obou časových přímek znázorňujících století a tisíciletí žáci vyvodí, jak dlouho časový úsek trvá a který je delší.

DNP Provázek. Na provázek dlouhý 1 m znázorníme časovou osu: 1 m = 1000 let, 1 cm = 100 let, 1 mm = 1 rok.

④ Ve kterém století právě teď žijeme? Do kterého roku bude toto století trvat?

Řešení: Teď žijeme v 21. století, toto století bude trvat do posledního dne roku 2100.

Zopakujte si:

1. Čas je vzdálenost mezi dvěma určitými událostmi nebo určuje okamžik nějaké události, měříme jej hodinami.
2. Jeden den je doba jednoho otočení Země kolem své osy, jeden měsíc je doba jednoho oběhu Měsíce kolem Země, jeden rok je doba jednoho oběhu Země kolem Slunce.
3. Kalendář obsahuje rozvrh dní, týdnů a měsíců během jednoho roku, ukazuje např. kolikátý týden v roce je, kdo má který den svátek, kdy jsou státní a křesťanské svátky, jaká je fáze Měsíce.
5. Jedno století trvá sto let (sto po sobě jdoucích let); jedno tisíciletí trvá tisíc let (tisíc po sobě jdoucích let).

! **MeDo** Do slovníčku zapíšeme anglicko-české pojmy této kapitoly.

1. a) Země a Měsíce; b) měsíc, rok, den.
2. nejmenší časový úsek se nazývá: den; 7 nejmenších časových úseků tvoří: týden; celý kalendář obsahuje časové období, které se nazývá: rok; období zhruba 30 dnů se nazývá: měsíc.
3. rok 2012 = 21. století; rok 1212 = 13. století; 1999 = 20. století; 863 = 9. století.
4. Individuálně.
5. narození Ježíše Krista.

Práce s učebnicí:

 DNP *Lov.* Představíme si, že jsme v pravěku, a vymyslíme, jakým způsobem lze ulovit mamuta.

- ① 1. **Dozvídáme se, čím se pravěcí lidé živili?** **Řešení:** Kradli zabitá zvířata šelmám, později zvířata lovili sami. 2. **Jak podle vás lovili pravěcí lidé velká zvířata? O správnosti svého úsudku se přesvědčte na straně 7.** **Řešení:** Používali pěstní klíny, oštěpy, kyje, luky a šípy. 3. **V názvu kapitoly a v ukázce jste se setkali se slovy s předponou pra-. Co tato předpona vyjadřuje?** **Řešení:** Vyjadřuje před.

1. CO JE PRAVĚK

Motivace:

MeDo Diskutujeme s žáky o tom, co si oblékali pravěcí lidé, kde žili, co dělali celý den, jakou roli měl muž a žena.

DNP *Pravěké věci.* Připravíme si kartičky s obrázky pravěkých nástrojů, oblečení a případně dalších věcí souvisejících s pravěkem. Kartičky rozmístíme po místnosti. Žákům připravíme tabulku s popisky jednotlivých obrázků na kartičkách. Žáci hledají kartičky a přiřazují k popiskům do tabulky.

DNP *Karneval.* Žáci se převlečou do pravěkého oblečení, které si zhotoví v hodinách prac. činností či doma.

IUČ Foto – nástroje z pazourku, pravěké předměty, škrabadla z pazourku.

Práce s učebnicí:

MeDo Žáci čtou text „1. CO JE PRAVĚK“. Kontrolujeme, zda četli s porozuměním: Porovnejí svou představu o způsobu získávání informací o dávné minulosti s informacemi z textu v učebnici a vysvětlí srozumitelně svými slovy pojem pravěk.

DNP *Křížovka.* Předkreslíme na tabuli.

1. období objevení 1. předchůdců člověka
2. Co bylo vytvořeno asi před 5000 lety?
3. památky na pravěk nacházíme nejen v jeskyních, ale i v ...
4. nádoby, zbraně, ozdoby jsou památky ...
5. Co používali pravěcí lidé při lovu?
6. O pravěku vypovídají pouze ...

Tajenka: Zjistí, co také zajímá archeology. (KOSTRY)

- ② **Kde si můžeme hmotné památky prohlédnout?**

Řešení: V muzeu.

MeDo Žáci uplatní vlastní názor na otázku, zda jsou informace o dávné minulosti spolehlivé a jednoznačné, nebo se v průběhu času měnily a stále mění. Pokud se mění, proč tomu tak je? Společně si prohlédneme obrázek v Učeb. na s. 6.

DNP *Schéma.* Žáci studují informace a důkladně si prohlížejí obrázky schématu. Následně zavrou učebnici a učitel se ptá na informace a věci na obrázcích.

1.	P	R	A	V	Ě	K				
2.	P	Í	S	M	O					
3.		L	E	S	Í	CH				
4.		H	M	O	T	N	É			
5.		Z	B	R	A	N	Ě			
6.	P	A	M	Á	T	K	Y			

DNP Skupinová práce se schématem v Učeb. s. 7. Všechny skupiny mají stejné úkoly: a) Podpořit, nebo vyvrátit názor, že se po celé dlouhé období pravěku lidé živilí stále stejným způsobem. O správnosti svého názoru budou jednotlivé skupiny přesvědčovat ty ostatní. b) Každá skupina bude prezentovat, který materiál byl podle nich nejvhodnější na zhotovení nástrojů (uvede i jejich příklady) a vysvětlí, proč si to myslí.

IUČ Cvičení.

③ **Prohlédněte si schéma. Řekněte, z jakého materiálu vyráběli lidé nástroje v jednotlivých obdobích pravěku.**

Řešení: V době kamenné z kamene, kostí, dřeva; v době bronzové i z bronzu; v době železné ze železa.

2. JAK SE ŽILO VE STARŠÍ DOBĚ KAMENNÉ

Pomůcky: nůžky, čtvrtka tvrdého papíru, modelína nebo jíl, plastová nebo dřevěná podložka.

Motivace:

MeDo Žáci si přečtou text v Učeb. s. 7. dále i na základě literární ukázky na s. 6 budou společnou diskuzí rozvíjet své názory na následující témata.

DNP Otázky. Žáci se rozdělí do 5 skupin. Každá dostane jedno téma, společně sepíší informace.

1. Proč nejstarší pravěcí lidé kradli zbytky zabitých zvířat šelmám?
2. Proč si pravěcí lidé maso neupekli a jedli je syrové?
3. Poradte pravěkým lidem, jak ulovit mamuta, medvěda nebo jiné velké zvíře.
4. Co jiného mohli pravěcí lidé v přírodě sehnat k jídlu než zvířata?
5. Jak byste se s pravěkými lidmi domlouvali?

DNP Učitel vypráví o neandertálcích a nejnovějších poznatcích o nich. Poslední zjištění vědců popírají dřívější názor, že neandertálci byli méně chytří a schopní než ostatní druhy pravěkých lidí. Právě naopak, byli chytří a citliví. Co se týká jejich vzhledu – byli zavalitější postavy, měli krátké nohy. Nejvíce by nás upoutal výrazný nos, nízké a téměř ploché čelo s vystouplými nadočnicovými oblouky a dlouhá plochá lebka, brada jim téměř scházela.

Práce s učebnicí:

IUČ Video – Jak se žilo ve starší době kamenné.

DNP Čtení s porozuměním. Žáci vytvoří 4 skupiny, které si rozdělí text. Skupina si přečte text určitých odstavců a na kartičky napíše velkými tiskacími písmeny: **1. skupina** čte 1., 2. a 4. odstavec na s. 7 – na jednotlivé kartičky žáci napíší, čím se pravěcí lidé živilí a co lovili (na každé kartičce bude pouze jeden název zvířete nebo jiné potraviny) a porovnájí s obrázky na s. 8 nahoře. **2. skupina** čte 2. a 3. odstavec na s. 7 – žáci na kartičky napíší, jaké používali lidé ve starší době kamenné nástroje a zbraně (na jednotlivé kartičky napsat vždy jednu zbraň nebo nástroj). **3. skupina** čte poslední odstavec na s. 7 a ještě 2 řádky nahoře na s. 8 – žáci na kartičky napíší způsoby dorozumívání a bydlení. **4. skupina** čte text pod nadpisem Oheň na s. 8 až 9 nahoře – na kartičky napíší, jaký první náhodný objev učinili lidé starší doby kamenné a k čemu byl tento objev pro ně dobrý. Kartičky připevníme na nástěnku pod nadpis STARŠÍ DOBA KAMENNÁ.

MPV VV – Malujeme obraz, na kterém pravěcí lidé loví mamuta. V letním období kreslíme s žáky křídou na chodník. Napodobíme tak malby, které našli archeologové v jeskyních.

④ **Na základě fotografie popište, jak vypadal mamut. Které dnešní zvíře vám připomíná? Řešení:** Mamut připomíná slona. **S pomocí textu řekněte, jaké zbraně drží pravěcí lovci na obrázku na straně 8 (vpravo). Řešení:** Dva lovci drží oštěp, jeden kyj.

IUČ MPV Čítanka 4, s. 28–29 – Ohrožení mamuty.

MeDo Necháme žáky, aby se sami rozdělili do čtyř skupin (tlup) a zvolili si role.

OHEŇ

IUČ Foto – rozdělávání ohně pomocí kamenů.

DNP Projekt výlet. Uspořádáme výlet, na kterém budeme rozdělávat oheň (různými způsoby); dbáme na bezpečnost. Bude-li teplo, můžeme se obléknout do převleků, které měli lidé ve starší době kamenné.

MPV ČJ – Přineseme knihu Lovci mamutů, ukážeme žákům obrázky, seznámíme je s obsahem a autorem.

- ⑤ **Dozvěděli jste se z úryvku, co všechno poskytoval oheň pravěkým lidem? Řešení:** Oheň poskytoval teplo, opékali na něm maso. **Co pro pravěké lidi znamenalo vyhasnutí ohně? Řešení:** Tlupa by bez ohně velmi strádala, zvláště v zimě. **Proč Mamutík tak řádil? Za co chtěl Mamutík trestat ženy a děti tlupy? Řešení:** Za to, že se řádně nestaraly o oheň a nechaly ho vyhasnout.

- 📖 **MPV PŘ** – Pobavíme se s žáky o tom, jak je možné, že lze způsobem popsáním v textové ukázce v Učeb. zapálit oheň. Názorně si ukážeme, jak vzniká teplo třením. Třeme ruce o sebe. Ruce se zahřívají. Jaké jsou další způsoby rozdělení ohně, nemáme-li sirky či zapalovač?
IUČ MPV Čítanka 4, s. 30 – Jak si vykřesali jiskřičku.

👥 **MPV VV** – Společně vyrábíme luky.

- 📌 **DNP Dopln, pantomima.** Rozdělíme se na dvě skupiny. První skupina dostane věty nakopírované v plném znění:

Víc o Věstonické venuši. Soška Věstonické venuše je uložena v Moravském zemském muzeu v Brně, její stáří je odhadováno na 25–29 tisíc let. Je z hlíny, vysoká 11,5 cm, její hodnota byla naposledy stanovena v roce 2004, a to na 40 milionů dolarů.

Druhá skupina dostane věty s vynechanými slovy, která budou hádat na základě pantomimy předváděné zástupci první skupiny (každé vynechané slovo zvlášť). Text s vynechanými slovy:

Víc o Věstonické venuši. _____ je uložena v Moravském zemském _____ v Brně, její _____ je odhadováno na 25–29 _____ let. Je z _____, _____ 11,5 cm, její _____ byla naposledy stanovena v roce 2004, a to na 40 milionů _____.

IUČ Foto – soška mamuta, rytina do klu, typy venuší.

- 📖 **Na internetu vyhledejte nějakou zajímavost o Věstonické venuši.**

Řešení: Individuální, např. že se jedná o nejstarší zachovaný umělecký předmět z keramiky na světě.

- 📌 **DNP Mamut.** Před návštěvou Anthroposu nachystáme text o mamutovi a vynecháme některé důležité informace. Žáci je doma dohledají ještě před návštěvou Anthroposu. / Žáci doplňují informace v Anthroposu.

- ⑥ **Myslíte, že sošky zvířat a rytiny na kostech k něčemu sloužily, nebo je pravěcí lidé vytvářeli pro zábavu?**

Řešení: Patrně sloužily k obřadům před lovem.

MPV PČ – Žáci vyrábějí z modelovací hmoty nebo jílu sošky zvířat.

- 📌 **Na nástěnné mapě České republiky si společně ukažte Prahu, jižní Moravu a Dolní Věstonice.**

DNP Mapa. Společně si ukážeme naleziště Věstonické venuše.

Zopakujte si:

1. Nejstarší období dějin se nazývá pravěk. Dělí se na starší dobu kamennou, mladší dobu kamennou, dobu bronzovou a dobu železnou.
2. Živili se kořínky, plody, částmi rostlin, semeny a zvěří.
3. Zbraně a nástroje vyráběli z kamene, dřeva, kostí, paroží.
4. Dorozumívali se posunky a skřeky.
5. Nedokázali by sami přežít ve velké zimě (doba ledová) ani ulovit větší zvíře.
6. Oheň, který zcela náhodně poznali a naučili se ho rozdělovat.
7. Sošky žen a zvířat, rytiny na kostech, nástěnné malby v jeskyních.

3. JAK SE ŽILO V MLADŠÍ DOBĚ KAMENNÉ

Pomůcky: na placky – hladká mouka, voda, popř. bylinky, prostor venku na ohniště, plochý kámen.

Práce s učebnicí:

- 📖 **MeDo** Na základě ukázky se pobavíme o pravěkých jménech a o tom, jak vznikala.

- ⑦ **1. Vysvětlete, co je „žďáření“. Jaký užitek lidem v pravěku přinášelo? Řešení:** 1. Vypalování lesa. Žďářením lidé získávali úrodnou půdu. **2. Za pomoci ukázky řekněte, čím pravěcí lidé kypřili půdu.**

Řešení: Dřevěnými rycími holemi.

MeDo Ověříme, zda žáci z ukázky pochopili, jaká změna nastala ve způsobu obživy pravěkých lidí.

MeDo Čtete text po částech a po přečtení diskuzí ověřujeme, zda žáci četli s porozuměním.

DNP Četba po odstavcích. Žáci si přečtou text 1. a 2. odstavce a odpovídná na otázky: 1. S čím souvisely změny ve způsobu života a obživy lidí v mladší době kamenné? *Změny souvisely se změnou podnebí – oteplilo se.* 2. Jaká první velká změna v životě lidí postupně nastala? *Lidé přestali putovat za zvěří a usazovali se na jednom místě.*

MeDo Žáci si přečtou v textu 3. a 4. odstavce a odpovídná na otázku: 1. Jaká druhá velká změna nastala v životě lidí? *Začali obdělávat pole a sít plodiny. Aby mohli zasít, museli nejdřív vykácet stromy, vypálit porost, zkypřit půdu.*

DNP Práce s obrázkem. Jaké nářadí na obdělávání půdy používají pravěcí lidé na obrázku? *Dřevěný hák a motyku.*

IUC Foto – kamenná motyka, srp, kameny na drcení („mletí“) zrní: zrněterka – spodní plochý kámen, třič – kámen opracovaný do ruky, aby se jím dobře drtilo zrní.

MeDo Žáci si přečtou v textu 5. a 6. odstavce a rozhodnou, které dvě informace z těchto dvou odstavců považují za nejdůležitější. Napíší informaci do sešitu, pak se budou seskupovat do hloučků podle shodných odpovědí. (Nakonec vyhodnotí, kterých odpovědí bylo nejvíc.)

 1. Která z plodin pěstovaných v mladší době kamenné není určena k jídlu? K čemu tedy sloužila?

Řešení: Len, sloužil k výrobě látek. **2. Jaké jiné druhy obilovin znáte? Řešení:** Mezi obiloviny patří dále např. žito, oves, proso, rýže, pohanka.

 DNP Pečení placek. Vyzkoušíme si upéct placky, které pekli v mladší době kamenné. Použijeme mouku (žáci si přinesou) a vodu, popř. bylinky. Úkol lze zadat jako domácí a ve škole uspořádat hostinu.

 Jak se nazývá maso z ovcí, jak z prasete a jak maso z hovězího dobytka?

Řešení: Maso z ovcí je skopové, z prasete vepřové, z hovězího dobytka hovězí.

DNP Hovězí dobytek. Připravíme si obrázky hovězího, vepřového a skopového dobytka. Žáci přiřazují obrázky k nadpisům (vepřové, hovězí, skopové). Ukážeme si na obrázku, jak říkáme masu z jednotlivých částí těla zvířete (kotleta – plátek masa na žebírku, plecko – svaly lopatky a ramenní kosti, panenka – úzký sval pod hřbetem...).

MPV OV – Pobavíme se o vegetariánství a veganství. Jaké jsou jejich důvody? Proč nebyli v pravěku vegetariáni a vegani?

DNP Samostatně. Žáci vyhledají v učebnici informaci o tom, kam lidé z mladší doby kamenné ukládali zásoby (viz Učeb. s. 11 – do ručně vyráběných hliněných nádob).

 DNP Vrtání. Žáci zjistí postup vrtání do kamene. Připravíme texty, které se této činnosti týkají. Žáci si ve skupinách připraví povídání o vrtání (pomůcky, postup), se kterým seznámí ostatní.

Zopakujte si:

1. Ve starší době kamenné pravěcí lidé sbírali plody, kořínky, části rostlin, semena a lovíli zvěř; v mladší době kamenné se stali zemědělci – pěstovali obilí a další plodiny (čočku, hrách a len) a začali chovat dobytek, který jim poskytoval mléko a maso, lovíli ryby, občas ulovili nějakou zvěř.
2. Prvním řemeslem v mladší době kamenné byla ruční výroba nádob z hlíny.
3. V mladší době kamenné si lidé zpestrovali jídelníček rybami a masem ulovené zvěře.

4. NASTÁVÁ DOBA BRONZOVÁ

Pomůcky: měděný drát.

Motivace:

DNP Vyhledávání. (Než se podíváme do učebnice.) Žáci najdou na internetu: 1. jak se nazývá období pravěku po mladší době kamenné (*oba bronzová*); 2. podle čeho nazvali archeologové období následující po mladší době kamenné (*podle materiálu, který byl pro toto období typický pro vyráběné předměty – podle bronzu = slitina mědi a cínu*).

Práce s učebnicí:

 MeDo Upozorníme žáky, aby pečlivě četli text, a přineseme knihu na ukázkou. Viděli jste v televizi, že by se v dnešní době našel nějaký poklad? Co všechno může být pro člověka největší poklad? Zeptáme se dětí, co je největší poklad pro ně. Poukážeme na různé významy pokladů.

DNP Několik pokladů. Na tabuli napíšeme dva nadpisy: 1. hmotný poklad, 2. čeho si v životě vážím. Žáci pod nadpisy píšou své názory. Společně diskutujeme.

- 8) **1. Ukažte na své paži, jak byly jehlice přibližně dlouhé. Řešení:** Žáci ukážou délku od konce loketního kloubu po konečky prstů (bronzová jehlice z Trnavy u Třebíče měří 465 mm). **2. Jak se nazývá starodávná jednotka délky z ukázky? Řešení:** Loket. **3. Jak si pomůžete, když budete chtít délku jehlice vyjádřit v centimetrech? Řešení:** Změříme ji pravítkem nebo metrem.
- 9) **Z čeho vyráběli pravěcí lidé ve starší a mladší době kamenné zbraně, nářadí a nástroje? Řešení:** Nástroje vyráběli z kamene, dřeva a zvířecích kostí. **Proč nepoužili na výrobu nástrojů nějaký kov? Řešení:** Kov nemohli použít, protože jej ještě neznali.

MeDo Krátká kapitolka o době bronzové má nasměrovat žáky tak, aby si uvědomili, jak složitým a zároveň obrovským pokrokem bylo pro pravěké lidi zpracování rud a výroba kovových předmětů z nich. Doposud využívali jen to, co našli v přírodě.

DNP Kovy. Žáci si sami přečtou text v Učeb. s. 11 a na tabuli napíší názvy všech kovů, ze kterých pravěcí lidé začali vyrábět různé předměty, nástroje a zbraně. (zlato, stříbro, měď, bronz)

IUC Foto – hliněná nádoba, bronzový hřeben, náramek, forma na bronzové předměty.

MeDo Společně odpovídáme na otázky: **1.** Jaký závažný nedostatek měly předměty vyrobené ze zlata, stříbra a mědi? *Ohýbaly se, protože tyto kovy jsou příliš měkké.* **2.** Který kov byl vhodnější k výrobě předmětů, ale nevyskytuje se v přírodě, a proto se musel pracně vyrábět? *Bronz.* **3.** Jak se bronz vyrábí? *Musí se vytěžit, roztavit a slít měď a cín, které se v přírodě vyskytovaly.*

DNP Kovy. Vyzkoušíme si, jak lehce se ohne měděný drát. Zjistíme, při jaké teplotě roztavíme bronz, zlato, stříbro, měď.

MPV PČ – Odlévání ze sádry nebo výroba šperků z měděného drátu.

- 10) **Jaké předměty se ze zlata a stříbra vyrábějí dnes?**

Řešení: Především šperky, pamětní mince a medaile, hodinky, zlaté cihly, slouží také k pozlacování různých předmětů, např. soch, nápisů na pomnících.

MPV VV – Žáci nakreslí svůj nejoblíbenější šperk nebo šperky, které by chtěli.

 Pomocí internetu zjistěte, co se v dnešní době vyrábí z mědi.

Řešení: Kotle na vaření piva a destilátů, okapy, trubky, plechy, svícny, sošky, lustry, stolní lampy apod.

MeDo Žáci vymýšlejí a společně diskutujeme.

5. V DOBĚ ŽELEZNÉ

Motivace:

MeDo Společně diskutujeme: **1.** Jak se podle vašeho názoru pravěcí lidé seznámili s kovovými nástroji? *(Nezatrácovat žádný názor, o každém diskutovat.) Dopravovali je sem obchodníci z vyspělejších oblastí.* **2.** Povězte, které nástroje byly podle vás účinnější, zda kamenné, nebo kovové. Existuje podle vás lepší kov než bronz? *Jmenované klady a zápory jednotlivých materiálů si vypíšeme na tabuli.*

Práce s učebnicí:

MeDo Žáci čtou první odstavec textu v Učeb. s. 12. Železnou rudu museli nejdříve vytěžit. Potom ji tavili v jámách. Tak se z ní oddělilo železo, které využívali na výrobu nástrojů a dále ho zpracovávali.

DNP Popis. Žáci popíší podle obrázku v Učeb. s. 12, které nástroje kovář používal a čím byla podle žáků práce náročná.

- 11) **Vysvětlete, k čemu kovář potřeboval při kování železa oheň.**

Řešení: Před kovááním musel kovář železo rozzhavit do červena, teprve potom z něj lze tvarovat určitý předmět.

DNP Diskuze. Při jaké teplotě se železo roztaví? *Bod tání je 1538 °C.* Co se stane se železným předmětem, když ho necháte na dešti nebo ve vlhku? *Zrezaví.* Vyjmenujte co nejvíc předmětů, které se ze železa vyrábějí v současnosti. *Např. dráty, plechy, hřebíky, hrábě, věšáky, stojany.*

KDO BYLI KELTOVÉ

Pomůcky: nůžky, kartičky z tvrdého papíru, fixy, mapa ČR.

MeDo Společně čteme první tři odstavce o Keltech v Učeb. s. 12. Následně se ptáme: **1.** Jak můžeme s jistotou tvrdit, že na našem území opravdu nějakou dobu žili Keltové? *Existují nejen archeologické nálezy, ale i písemné záznamy z té doby.* **2.** Keltové byli dobří zemědělci. Dokázali toho vypěstovat dost, aby se mohla část lidí věnovat jiným dvěma oborům. Které dva obory to byly? *Řemeslnictví a obchod.*

MeDo Žáci sami čtou poslední odstavec o keltských hradištích. Poté se ptáme: 1. Kdo žil v hradištích a kdo tam naopak nežil? *V hradištích žili – náčelník kmene, jeho družina, řemeslníci a obchodníci. Zastavovali se tam obchodníci z cizích zemí. Nežili tam zemědělci.*

IUČ Cvičení. **IUČ** Foto – vše, co souvisí s Kelty. **IUČ** Video – Kdo byli Keltové.

Z MeDo BOIOHAEMUM = BOIO + HAIMAZ = BÓJOVÉ + DOMOV » DOMOV BÓJŮ. Podívejme se na internet, které další názvy v ČR pocházejí z této doby. *Např. řeky: Labe, Mže, Metuje, Haná (řeka i oblast); Říp; Louny.*

DNP Mapa. Na nástěnné mapě ČR společně hledejte nejznámější keltská oppida: Stradonice (nedaleko Berouna), Závist (u Zbraslavi), Staré Hradisko (na Dražanské vrchovině). (Lze využít mapy.cz.)

 Zjistěte, jak zní výraz pro Čechy (část České republiky) v angličtině.

Řešení: Bohemia.

Z MeDo Připomeneme si, že i my říkáme, že na konci duhy najdeme poklad/hrnec mincí.

MPV VV – Namalujeme duhu. Zaměříme se na barvy duhy.

Z MeDo Povídáme si o tom, jak prožíváme pálení čarodějnic, proč se čarodějnice pálí.

DNP Projekt. Vytvoříme skupiny. Každé přiřadíme jeden svátek: Hromnice, pálení čarodějnic, dožínky. Každá skupina si zjistí co nejvíce informací. Poté namaluje obraz.

 Pomocí internetu zjistěte, co jsou dožínky. Vyhledejte, kdo byl v keltské společnosti druid.

Řešení: Dožínky byly svátky, které se slavily na konci žní, když bylo sklizeno poslední obilí. Druid byl v keltské společnosti duchovní (kněží) a přírodní léčitel.

⑫ 1. Kdy se pálí „čarodějnice“? **Řešení:** Čarodějnice se pálí večer před 1. květnem, tj. 30. dubna. 2. Přijedete na to, proč Keltové budovali sídliště právě na vyvýšených místech? **Řešení:** Aby je chránila před nájezdy nepřátel. Když hrozilo nebezpečí, shromáždili se zde i lidé z vesnic poblíž hradiště. Proto také byla keltská oppida obehnaná hradbou.

UČEBNICE

str. 13

PŘÍCHÁZĚJÍ GERMÁNI

MeDo Zopakujeme si doposud probrané učivo pravěku pomocí cvičení v interaktivní učebnici. Žáci si přečtou o Germánech v Učeb. s. 13 a odpovědí na následující otázky: 1. Co se stalo s Kelty po příchodu Germánů do naší země? *Větší část odešla, ostatní splynuli s Germány a ostatními obyvateli naší země.* 2. Byli Germáni stejně skvělí řemeslníci a obchodníci jako Keltové? *Byli sice dobří řemeslníci, ale Keltům se nevyrovnali.* 3. Zůstali u nás Germáni natrvalo? *Nezůstali.*

IUČ Cvičení.

Zopakujte si:

1. Bronz, nejlepší však je železo, které je pružné a zároveň pevné, takže nástroje a zbraně se neohýbaly.
2. Bronz, (slitina mědi a cínu).
3. Železo.
4. Keltové a Germáni.
5. Např. ražba zlatých a stříbrných mincí, nádoby vyráběné na hrncířském kruhu, znalost skla.

DNP Nástěnka. Na nástěnku vytvoříme 4 velké ovály s obdobími, které budou pod sebou, tak jako v učebnici. Žáci přinesou obrázek, který chtějí dát do každého období. (Co je nejvíce zaujalo.)

UČEBNICE

str. 14–15

OPAKOVÁNÍ – NAŠE ZEMĚ V PRAVĚKU

1. a) před naším letopočtem; b) našeho letopočtu; 2. a); 3. b); 4. a); 5. b); 6. kámen, dřevo, kosti, kůže; 7. oheň; 8. c); 9. a); 10. b); 11. a); 12. a); 13. c); 14. b); 15. b); 16. c); 17. b); 18. a)–C, b)–A, c)–D, d)–B, E.

DNP Pravěcí lidé. Třída se rozdělí na tři skupiny. 1. skupina představuje pravěké lidi ze starší doby kamenné; 2. skupina jsou pravěcí lidé z mladší doby kamenné; 3. skupina jsou pravěcí lidé z dob kovů.

Každá skupina informuje ostatní skupiny: a) jak se oblékají; b) kde se ukrývají před nepřízní počasí; c) čím se živí; d) jaké nástroje a zbraně používají.

DNP Skládání mozaiky z celého období pravěku. Umístíme do každého rohu třídy jednu krabici s nápisy názvů jednotlivých období pravěku – starší doba kamenná – mladší doba kamenná – doba bronzová – doba železná. Ve třídě poschováváme kartičky s důležitými pojmy z těchto období. Žáci kartičky hledají a vhadzují je do příslušných krabic. Následně společně vyhodnotíme.

MeDo Do slovníčku zapíšeme anglicko-české pojmy této kapitoly.

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 4

1. doba kamenná – a) starší, b) mladší; 2. doba bronzová; 3. doba železná.
2. např. králíci, veverky, jeleni, sobi, medvědi, bizoni, nosorožci, mamuti.
3. b) A. číst stopy zvěře; B. rozlišovat zvuky zvířat; C. zacházet se zbraněmi a nástroji; D. orientovat se v neznámé krajině; E. poznat, co je v přírodě jedlé. **Další informace:** Děti měly málo času na hraní, protože v 10 letech musely umět všechno, co dospělí; lidé byli tehdy velcí asi jako desetileté děti – měřili asi 1 m a 30 cm, dožívali se v průměru jen 18 let, měli už v 15 nebo 16 letech vlastní děti.

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 5

4. větve, kůže ze zvířat, kameny, kly z mamuta, velké kosti.
5. Věstonická venuše, z (pálené) hlíny.
6. lov a sběr – usazení se na jednom místě – zemědělství (pěstování a chov dobytka) – řemeslo a obchod.
7. sběr, lov, zemědělství, rybolov.

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 6

8. a) době železné; b) starší době kamenné; c) mladší době kamenné.
9. A – rozdělávání ohně; B – tkaní látky (na svislém stavu); C – kování železa (výroba železného předmětu kováním); D – kypření půdy motykou; E – otloukání kamene (výroba kamenného nástroje otloukáním); doba kamenná: A, B, D, E; doba železná: C.
10. zleva: zlato, stříbro, měď, bronz**, železo***.
11. ovál: b), c), e), f); koš: a), d).

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 7

12. ne, ne, ano, ano, ne, ano; *tajenka:* PRAVĚK.
13. starší doba kamenná: tlupa, poznání ohně, sběr a lov, sošky zvířat a žen, pěstování obilí, vrtání otvorů do kamene, chov dobytka; doba bronzová: bronzové šperky, slévání cínu a mědi; doba železná: Keltové, kovové mince, Germáni, hradiště.
14. praktické činnosti; B, C, A.

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 8–9

15. rozluštění rébusů: 1. lovci a sběrači, 2. kámen, 3. pěstní klín, 4. mamuti, 5. oheň, 6. sošky, 7. obilí, 8. bronz, 9. železo, 10. hradiště, 11. mince, 12. Germáni.

Učeb. s. 16–41; PS s. 10–24 | III. JAKÝ BYL STŘEDOVĚK

UČEBNICE

str. 16

1. SLOVANÉ SE STĚHUJÍ (5.–6. STOLETÍ)

Pomůcky: atlasy světa.

Práce s učebnicí:

IUČ Cvičení.

☞ **MeDo** Čteme žákům úryvek ze Starých pověstí českých. Ukážeme jim knihu a seznámíme je s obsahem a autorem knihy.

IUČ MPV Čítanka 4, s. 44–45 – Praotec Čech. Vlastivěda 4 (Poznáváme naši vlast), s. 53 – Ústecký kraj.

MPV ČJ – Pověst. Žáci říkají/píší, jaké vlastnosti má pověst, čeho si po přečtení úryvku mohli povšimnout.

- ① **1. Jak se nazývá hora, na kterou podle pověsti vystoupil praotec Čech? Řešení:** Říp. **2. Co zaujalo praotce Čecha na krajině, která se před ním rozkládala? Řešení:** Praotce Čecha zaujalo množství zvěře, ptáků, včel a ráz krajiny tvořící přirozenou ochranou proti nepřátelům.

MeDo Zeptáme se žáků, které jiné evropské národy patří ke Slovanům. (např. Slovinci, Srbové, Chorvaté, Makedonci).

MeDo Žáci čtou text mezi úkolem 1 a 2, poté s nimi diskutujeme o jejich představě, jak se ve středověku cestovalo. Žáci definují, co je *pověst* a v čem se liší od skutečnosti. *Pověst* je příběh se skutečným jádrem, zbytek může být smyšlený. Odehrává se v historickém čase.

② **Které kmeny žily na našem území před příchodem Slovanů?**

Řešení: Keltové a Germáni.

 a) V učebnici Vlastivěda 4 – „Poznááme naši vlast“ – vyhledejte informace o hoře Říp.

 b) Která řeka protéká krajem, v němž stojí hora Říp? Údaj můžete vyhledat na internetu.

Řešení: Krajem, kde stojí Říp, protéká Labe.

MeDo Žáci pracují samostatně tak, aby spolužáci nevěděli, co má druhý za otázku. Rozdáme každému jednu z otázek (nevadí, že budou mít stejné) a žák dohledává informace v textu. Otázky: **1.** V jakých místech našeho území bylo nejhustší osídlení? *V nížinách kolem velkých řek.* **2.** Čím se vyznačovali pohané? *Uctívali mnoho bohů, přinášeli jim oběti.* Společně probíráme odpovědi, které žáci našli.

IUČ Fotografie pohanských bohů.

MeDo Žáci si prohlédnou obydlí Slovanů na obrázku v Učeb. s. 16. Vyučující doplní informace, že zde bydleli čtyři až šest lidí, to byla jedna rodina. U domů byly jámy na uskladnění zrní a ohrady pro dobytek.

DNP Stavba obydlí. Žáci sepíší materiál, který byl potřeba na stavbu obdlí. (Dřevo, proutí, hlína, na střechu rákos nebo sláma.) Žáci odhadnou, kolik měl dům místností. (Jen jednu.)

MPV PČ – Stavíme domy v lese z přírodního materiálu/z papíru a krabiček.

MeDo Žáci vysvětlí pojem *pohané*. Dohledají informace.

 Zjistěte, kdo byli pro Slované bohové Perun, Morana a Vesna.

Řešení: Perun – bůh bouře, hromu a blesku; Morana – bohyně smrti a zimy; Vesna – bohyně jara.

 Na nástěnné mapě České republiky společně ukažte největší řeky na Moravě a v Čechách.

DNP Řeky. Formou soutěže – společně vypíšeme největší řeky ČR. Žáci hledají, kde řeky pramení.

DNP Průtok. Na tabuli napíšeme důležitá místa, kterými řeka protéká, a žáci s použitím mapy hledají, o kterou řeku se jedná. Např. 1. Děčín, Ústí nad Labem, Praha – *Vltava*. 2. Nádrž Nechanice, Karlovy Vary – *Ohře*. 3. Mladá Boleslav – *Jizera*. 4. Olomouc, Kroměříž, Uherské Hradiště – *Morava*.

Zopakujte si:

1. V našich zemích začíná středověk příchodem Slovanů.
2. Usazovali se v nížinách blízko řek, živil se zemědělstvím a chovem dobytka.

PRACOVNÍ SEŠIT .....

str. 10

1. a) Moravě, Čechách; b) voda (využívaná i k zavlažování polí), úrodná půda kolem nich; c) povodně, zatopení obydlí, zahrad, polí.
2. Individuální. Např. a) Na kopci, protože nehrozí záplavy. b) U řeky, protože potřebujeme vodu. c) V hustém lese, protože nebudeme spatřeni nepřáteli.
3. pravěk, středověk; praotec Čech; pole, dobytek; lesy; vzdálenosti.
4. obilí, jámách, zrní, slámou, kameny, zrní, kopců, řek.

UČEBNICE .....

str. 17

2. PRVNÍ SJEDNOCENÍ SLOVANŮ (7. století)

Práce s učebnicí:

 MeDo Přečteme žákům text a ukážeme knihu Hrdina Nik. Podíváme se na obrázek vedle ukázky a rozhodneme, zda je na něm vyobrazen Slovan, nebo Avar.

IUČ Cvičení.

MPV ČJ – Řekneme si informace o tvorbě Eduarda Štorcha.

- ③ **1. Co všechno museli odevzdávat Slované Avarům? Řešení:** Slované museli Avarům odevzdávat dárky – dobytek a část úrody z polí. **2. Kam měl přivést vladyka muže? Dozvídáme se, kdy přesně je měl přivést? Řešení:** Vladyka měl přivést muže k ohybu řeky Vltavy, jakmile bude měsíc v úplňku.

MeDo Společně diskutujeme o tom, že ve skupině/v kolektivu je síla. Když bude jeden z nás v nebezpečí a všichni se spojíme proti útočníkovi, je větší šance na výhru. Totéž platí, když hrozí nějaké nebezpečí celé zemi (pokud je napadena celá země).

DNP *Měsíční fáze.* Opakujeme si kresbou na tabuli měsíční fáze.

MeDo Žáci si přečtou dva odstavce textu pod literární ukázkou a odpovědí na následující otázky: 1. Proč se kmeny Slovanů navzájem nestýkaly? *Protože je oddělovaly husté lesy a velké vzdálenosti.* 2. Co přimělo slovanské kmeny, aby se spojily? *Nebezpečí – nájezdy kočovných kmenů z Asie.*

IUC Fotografie – kupec Sámo.

④ **V čem vidíte výhody spojení slovanských kmenů v jeden celek?**

Řešení: Mají větší šanci ubránit se útoku nepřátel.

MeDo Žáci si prohlédnou obrázek útočících Avarů a popíší, jaké zbraně používali.

 Na nástěnné mapě Evropy ukažte, kde leží Maďarsko. Sousedí s naší republikou?

Řešení: Maďarsko s naší republikou nesousedí.

MeDo Čteme text pod cv. 4 a a žáci odpovědí otázce: 1. Vyplatilo se slovanským kmenům, že se spojily? *Ano, Slované Avary porazili.* 2. Zůstaly kmeny i po vítězství nad Avary spojeny v jeden celek? *Ne.* 3. Vysvětlíte, proč nemáme z té doby o Slovanech v naší zemi téměř žádné písemné zprávy. *Slované v té době neměli písmo.*

Z **DNP** *Kronikář.* Žáci zjistí, kdo byl tehdejší kronikář. *Francký kronikář Fredegar.*

 V knize Staré pověsti české vyhledejte v obsahu názvy pověstí z nejstarších dob. Snažte se přiřadit obrázky na této straně k odpovídajícím pověstem.

Řešení: 1. pověst O Bivoji, 2. pověst O Křesomyslu a Horymírovi.

MPV ČJ – Zopakujeme si, co je pro slohový útvar typické.

Zopakujte si:

1. Život Slovanů narušili Avari, kočovné kmeny z Asie.
2. Bylo to spojení všech slovanských kmenů na našem území.
3. Pověsti jsou z větší části smyšlené.

PRACOVNÍ SEŠIT .....

str. 11

1. Slované, pohané, Sámo, Avari, hora Říp.

2. **a)** Slovanské kmeny napadli Avari; **b)** Slované sjednotil a vedl proti útočníkům kupec Sámo; **c)** Říše sjednocených Slovanů se nazývala Sámova říše (Sámův kmenový svaz); **d)** Po Sámově smrti se jeho říše rozpadla.

3. 1. pohané, 2. dobytek, 3. Avari, 4. středověk, 5. Sámo, 6. chaty; *tajenka:* POVĚST.

4. A – praotec Čech; B – Bivoj; C – Horymír; D – kněžna Libuše.

UČEBNICE .....

str. 18

3. O VELKÉ MORAVĚ (9. – začátek 10. století)

Pomůcky: nástěnná mapa bývalého Československa a mapka Velké Moravy na vnitřní straně desek v učebnici, mapa současné Evropy.

Práce s učebnicí:

 MeDo Společně čteme krátkou ukázkou v Učeb. s. 18 a představíme žákům knihu České dějiny očima psa.

IUC Cvičení. **IUC** **MPV** Čítanka 4, s. 46–47 – Tři pruty Svatoplukovy. Čítanka 4, s. 48 – Naši předkové byli pohané. Vlastivěda 4 (Poznáváme naši vlast), s. 24 – Řeky v České republice.

⑤ 1. Zjistili jste z úryvku jméno rodu, který založil Velkomoravskou říši? **Řešení:** Rod Mojžírovců. 2. Která tři území tvořila tuto říši v době jejího rozkvětu? **Řešení:** Morava, Slovensko, Čechy.

MeDo Zopakujeme si předchozí učivo o prvním sjednocení Slovanů.

⑥ 1. Jaká situace přiměla Slované poprvé ke sjednocení a spolupráci? **Řešení:** Útoky Avarů, kočovných kmenů z Asie. 2. Kdo se ujal jejich vedení? **Řešení:** Slované vedl Sámo. 3. Jak se nazýval celek, který vznikl spojením slovanských kmenů na našem území? **Řešení:** Sámova říše (Sámův kmenový svaz).

MeDo Čteme text v Učeb. s. 18, žáci pracují ve dvojicích a diskutují, které informace z textu jsou nejpodstatnější, které si napíší do sešitu. Společně diskutujeme.

MPV ČJ – Výtah. Žáky pouze seznámíme se slohovým pojmem *výtah*.

DNP *Šperky.* Žáci si prohlédnou obrázek šperků a ozdob z Velké Moravy a pokusí se odhadnout, k čemu sloužily. Zleva: gombík (knoflík), ozdobné kovové zakončení opasku (spona), náušnice.

7) O čem svědčí slovo „Velká“ v názvu státu?

Řešení: Říše se rozkládala na velkém území.

Ukažte si na nástěnné mapě nebo v zeměpisném atlase tu část současné České republiky, kde v 9. století vznikla Velkomoravská říše.

DNP Mapa. Kolektivní práce u současné mapy Evropy – žáci hledají a zapisují současné státy na území Velké Moravy (tj. Slovensko, Rakousko, Německo, Polsko, Maďarsko, Rumunsko, Srbsko, Chorvatsko, Slovinsko, pohraniční oblasti Bosny a Hercegoviny, Ukrajina.) Díky tomu si žáci uvědomí a dokážou si představit, jak rozlehlá byla Velká Morava.

Z MeDo Řekneme si další tituly, které se používají nyní (prezident, král, královna, vévoda...).

Z DNP Mikulčice/Staré Město. Žáci ve skupinách zjišťují informace a zajímavosti o městech. Společně si o tom vykládáme.

KŘESŤANSTVÍ – NOVÉ NÁBOŽENSTVÍ

MeDo Diskutujeme o tom, proč asi lidé dříve více přistupovali k víře než nyní. Následně čteme text, poté žáci uvádějí, čím si křesťanství získávalo lidi. Prohlédnou si obrázek křtu.

Z MeDo Vysvětlíme si, kdo je kmotr. Jaká byla jeho role v minulosti a jaké je jeho role dnes?

PT MeDo Popovídáme si o křtu, co všechno je k němu potřeba? Pokud nedokážou žáci popsat průběh křtu v současnosti, zvolí vyučující následující možnosti: a) popíše sám; b) žáci hledají na internetu. (Do vyhledávače zadají křest dítěte.)

DNP Kněz. Pozveme do třídy kněze, aby pověděl žákům základní údaje o křtu a víře.

KONSTANTIN A METODĚJ

MeDo Společně přečteme text. Žáci vyberou a heslovitě napíšou na kartičky jeden podstatný údaj z textu (max. 2 slova). Kartičky vybereme a promícháme. Každý žák si vylosuje kartičku a vysvětlí pojem na ní.

Na digitální mapě Evropy vyhledejte Německo, Francii, Řecko a jejich hlavní města.

Co o těchto zemích víte? Navštívili jste některou z nich?

MeDo Rozdělíme žáky do skupin, každá zpracuje informace o určeném státu. Ukážeme si, kde stát leží nyní, jeho hlavní město a jak vypadal za Konstantina a Metoděje. Žáci zjistí 3 zajímavosti z tohoto období a vše prezentují ostatním skupinám.

8) Víte, jak se nazývá písmo, kterým u nás píšeme dnes?

Řešení: Latinka – upozorníme žáky, že to není latina. Vyučující vysvětlí, že latinka je písmo; latina je jazyk, kterým se dnes už nemluví, tedy mrtvý jazyk. Ukáže, jakým písmem píšou např. Rusové, Číňané, Arabové. Přineseme žákům ukázky písma (můžeme k tomu i využít internet).

DNP Hlaholice. Na internetu vyhledáme řeckou abecedu, aby s ní mohli žáci porovnat hlaholici.

Z DNP Diskuze. Potřebujeme umět číst a psát? Žáci argumentují pro/proti. Žáci se učí respektovat názory ostatních, i když s nimi nesouhlasí. Až domluví jeden, mluví druhý. Zasahujeme jen v nejnnutnějším případě, pokud říkají žáci hlouposti nebo nedodržují pravidla komunikace.

MeDo Společně odpovíme na otázky: 1. Proč byli Konstantin a Metoděj prohlášeni za svaté? *Pro jejich skutky.* 2. O co se zasloužili? *Např. šířili křesťanskou víru a kulturu, sestavili slovanské písmo.* 3. Proč bylo dobré sloužit mše ve slovanském jazyce? *Protože mu lidé rozuměli.*

DNP Diskuze v kroužku. Žáci zhodnotí, v čem byl krok knížete Rastislava pozvat Konstantina a Metoděje na Velkou Moravu přínosem pro její obyvatele. *Bohoslužby ve slovanském jazyce napomohly šíření křesťanství. Znalost písma zpřístupnila vzdělání.*

9) Podívejte se do kalendáře, který den byl na počest obou bratrů vyhlášen státním svátkem.

Řešení: 5. července (od r. 1863).

JAK SE ŽILO NA VELKÉ MORAVĚ

MeDo Čteme text v Učeb. s. 20 a pracujeme s obrázkem. Diskutujeme např. na téma: podle čeho poznáme kupce a podle čeho domácí obyvatele; co asi obsahují pytle v levé bedně, co je v pravé bedně, co nabízejí domácí.

IUČ Cvičení. **IUČ** Video – Jak se žilo na Velké Moravě.

Z MPV PČ – Vyrábíme hradiště z plastelíny/papíru a krabiček.

IUČ Foto – hradiště, žernov na mletí, pekárna, šperkařská dílna, šperky.

DNP Kupci a řemeslníci. Žáci napíší na tabuli seznam řemesel uvedených v učebnici. Rozdělí si role s přesným určením řemesla, aby si mohli připravit kresby svých výrobků do příštího týdne. Aktivitu lze pojmut jako projekt. Žáci si připraví opravdové výrobky doma: šperkař (výroba z jakéhokoli materiálu), zbrojář (výroba ze dřeva a papíru), sklář (skleněné korálky), brašnář (z látky, kůže...), hrnčář (pomalují hrneček). Následně žáci výrobky směňují. (Ke směně mohou použít pouze vlastní výrobky.)

10 Kteří obyvatelé našich zemí si ještě před Slovy stavěli hradiště?

Řešení: Keltové.

Vyhledejte v digitální mapě ČR současná města města, která mají v názvu slovo hradiště.

DNP Výlet. Navštívíme město, které bylo dříve hradištěm. (Uherské Hradiště, Mnichovo Hradiště...)

DNP Města. Navštívíme město, u kterého jsou pozůstatky hradeb. (Polička, Praha, Prachatice...)

VELKOMORAVSKÁ ŘÍŠE ZANIKÁ

MPV VV – Každý žák si sám zvolí metodu, kterou bude malovat.

MeDo Na základě probraného učiva uspořádáme společnou diskuzi o životě lidí na Velké Moravě: **1.** Jak došlo k tomu, že se část obyvatel mohla věnovat řemeslům? *Protože zemědělci vypěstovali víc potravin, než sami spotřebovali...* **2.** Kde získávali řemeslníci potraviny? *Vyměňovali si je se zemědělci za své výrobky; Slované ještě neznali peníze.* **3.** Co všechno Slované potřebovali k životu? Bez čeho se vy neobejdete? Zopakujeme si sled událostí z historie Velké Moravy. Na závěr diskuze čteme poslední odstavec v Učeb. s. 20.

Zopakujte si:

1. Byla prvním státem na našem území.
2. V 9. stol. našeho letopočtu.
3. Slované byli pohané. Křesťanství.
4. Kněží z dnešního Řecka; kteří na pozvání knížete Rastislava přišli šířit křesťanství na Velkou Moravu. Hlaholice byla slovanské písmo sestavené Konstantinem.
5. Rozpad zavinily spory mezi knížaty a nájezdy kočovných kmenů (z území dnešního Maďarska).
6. Ano, jsou jimi archeologické nálezy (např. zbytky hradišť, hroby – v nich kostry, zbraně, kovové předměty, nádoby, šperky, hřebeny, přilby) a písemné památky.

UČEBNICE

str. 21

OPAKOVÁNÍ – POČÁTEK STŘEDOVĚKU

1. b); 2. c); 3. a); 4. a); 5. c); 6. a); 7. c); 8. c); 9. b); 10. c); 11. a); 12. b); 13. a).

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 12

1. **a)** u řeky Moravy, řeky Dyje; **b)** Velká Morava; **c)** Morava, (západní) Slovensko, Čechy; **d)** pravda je b).
2. křesťanství, Mojmír, Metoděj, hlaholice, Konstantin.
3. Hlaholice je slovanské písmo sestavené Konstantinem.
4. a) Mojmír; b) křesťanské; c) nechat pokřtít; d) z Řecka, Konstantin a Metoděj; e) hlaholice; f) navzájem vyměňovali.

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 13

5. 1–e), 2–g), 3–a), 4–b), 5–f), 6–d), 7–c).
6. a) šperky a ozdoby, b) obchodování (výměnný/směnný obchod), c) Konstantin a Metoděj, d) hradiště
7. 1 – pohané, 2 – vznik Velké Moravy, 3 – křesťané, 4 – mše sloužené v latinském jazyce, 5 – Konstantin a Metoděj, 6 – mše sloužené ve slovanském jazyce

4. V ČESKÉM STÁTĚ ZA PŘEMYSLOVSKÝCH KNÍŽAT (10. – konec 12. století)

Práce s učebnicí:

 MeDo Přečteme literární ukázkou a ukážeme si, kde leží Levý Hradec.

IUČ Cvičení.

- ① **1. Porovnejte ukázkou s textem o knížeti Bořivojovi na této stránce. Našli jste nějaké odlišnosti? Řešení:** Žádnou. **2. Na této straně učebnice najdete větu, která objasňuje výraz „historicky doložený“.**
Řešení: Výraz „historicky doložený“ objasňuje 1. věta pod nadpisem Kniže Bořivoj – ... o kterém máme písemné zprávy...

IUČ MPV Čítanka 4, s. 48–49 – Ústup starých bohů. Čítanka 4, s. 50–51 – Kniže Václav.

JAK VZNIKL ČESKÝ STÁT

MeDo Čteme první odstavec – Jak vznikl český stát.

DNP Diskuze na základě textu. Jakými způsoby se mohl ve středověku kníže dostat k vládě v zemi? Mohl ve středověku vládnout i člověk prostý, neurozený?

- ② **Který slovanský rod založil Velkomoravskou říši?**

Řešení: Mojmirůvci.

DNP Diskuze. Co by nastalo, kdyby stát neměl žádnou vládu? Má naše současná republika vládu? Jak se může občan ČR stát prezidentem nebo členem vlády? Jak se jmenuje současný prezident a současný premiér?

DNP Skupinová práce. Každá skupina si připraví dvě čtvrtky výkresu, jeden ze skupiny bude zapisovatel. Na jeden výkres napíše – PANOVNÍK, na druhý – PREZIDENT, PREMIÉR. Skupinka se bude radit a zapisovat vlastnosti: a) které musel mít ve středověku člověk, který se chtěl stát knížetem (králem), b) které má mít v současné době prezident nebo premiér. Následuje prezentace názorů jednotlivých skupin.

 Kterým velkým městem protéká řeka Vltava?

Řešení: Vltava protéká Prahou, Českými Budějovicemi, Českým Krumlovem.

MeDo Žáci sledují na mapě ČR tok řeky Vltavy a místa, kterými protéká.

DNP Sledování změny velikosti hranic státu. Mapa na vnitřní straně desek ukazuje velikost českého státu v době jeho vzniku (doporučíme žákům, aby se orientovali hlavně podle řek Odry a Labe. Tak nejlépe poznají, jak se měnila velikost a hranice státu).

VLÁDA KNÍŽAT Z RODU PŘEMYSLOVCŮ

Kníže Bořivoj, Kníže Václav

IUČ Foto – sv. Václav, Boleslav I., rotunda sv. Petra a Pavla.

MeDo Žáci postupně čtou text o knížeti Bořivoji, knížeti Václavovi, sv. Ludmile, Drahomíře a Boleslavovi. Na jednu stranu kartičky průběžně zapisují jména osob (1 kartička = 1 jméno), která se v textu vyskytují. Na druhou stranu napíší nejdůležitější věci, které dotyčný vykonal.

DNP Kartičky. Ve dvojicích hrají žáci hru. Postupně si losují kartičky, vždy přečtou panovníka a z paměti říkají informace, které si vzájemně kontrolují podle zadní strany kartičky.

DNP Zjišťování informací. O každé osobnosti žáci společně zjišťují co nejvíce informací, navzájem se doplňují. Organizaci práce necháme na nich. Nezasahujeme, pokud to není nezbytně nutné.

 MeDo Žáci sestaví do sešitu rodokmen Přemyslovců, které doposud poznali.

- ③ **Zjistěte v kalendáři, kdy si připomínáme památku svatého Václava. Toto datum si запиšte. Zjistěte, na kterém pražském náměstí se nachází socha svatého Václava.**

Řešení: Památka svatého Václava se připomíná 28. září, socha sv. Václava stojí na Václavském náměstí.

DNP Výlet. S žáky se vypravíme do Prahy, kde navštívíme Václavské náměstí.

MPV PČ – Vytváříme sochu sv. Václava. (Nejde nám o kvalitu výtvaru, ale o seznámení žáků s modelářskou hlinou.)

Kníže Boleslav I.

MeDo Z odpovíme otázky, které se týkají vlády knížete Boleslava I.: 1. Jak se jmenoval bratr Boleslava I.? *Václav*. 2. Co se rozvíjelo za Boleslavovy vlády? *Obchod s cizími zeměmi*. 3. Co vzniklo za Boleslavovy vlády? *Denáry*. 4. Jak dlouho vládl Boleslav I.? *Více než třicet let*.

IUC Fotografie – denár, základy kostela Libice.

④ Vzpomenete si, kdo v našich zemích razil první mince? Ve které době to bylo?

Řešení: Keltové, v době železné v období pravěku.

DNP Mince. Žáci popíší podle obrázku postup ražby mince.

MPV VV – Obtiskujeme mince do podkladu z plastelíny. (Napodobujeme ražbu.)

DNP Internet – seznámení se s pověstí o blanických rytířích. Na mapě ukážou střední Čechy, žáci vyhledají město Vlašim (10 km jižně od tohoto města se nachází hora Blaník).

Rod Slavníkovců

MeDo Žáci čtou text o rodu Slavníkovců v Učeb. s. 23. a prostudují časovou přímku – měli by z ní poznat, kolik století trvala vláda přemyslovských knížat.

Zopakujte si:

1. Čechové. Nejmnocnějším rodem byli Přemyslovci.
2. V 10. století.
3. Bořivoj.
4. Kníže Václav.
5. Vládl víc než 30 let. Rozvíjel obchod s cizími zeměmi. Razil denáry. Sjednotil český stát a ubránil jej proti nepřátelům.

JAK SE ŽILO ZA PŘEMYSLOVSKÝCH KNÍŽAT

MeDo Žáci čtou text až po nadpis *Vzdělanost*; ukážeme si na mapě nížiny a okolí velkých řek.

⑤ Vysvětlíte, proč se Slované usazovali právě kolem řek.

Řešení: Byla zde voda a úrodná půda.

DNP Obrázek. Podle obrázku se zemědělci žáci popíší činnost a pojmenují pracovní nářadí. V čem se liší od nářadí, která používáme dnes?

⑥ Která řemesla byla podle vašeho názoru v této době nejpotřebnější?

Řešení: Např. hrnčíři, kováři, ševci, výrobci zbraní, tesaři.

DNP Řemesla. Vyprávíme si s žáky o tom, jaká byla řemesla, předvedeme si je, zkusíme vyjmenovat nástroje či nářadí, která k řemeslu lidé potřebovali.

MPV VV – Předvedeme si řemeslo: výroba keramiky, kovářské řemeslo...

DNP Skupinová práce. Jaké práce vykonávají současní zemědělci v jednotlivých ročních obdobích? Vyučující připraví předem velký balicí papír ve tvaru kruhu. Ten rozdělí na čtvrtiny. Žáci vytvoří 4 skupiny, každá skupina dostane jednu čtvrtinu papíru a přiděleno jedno roční období. Nejprve velkým písmem napíše název ročního období, pak seznam prací, které zemědělci v určitém období vykonávají. Nakonec společně složí ze čtvrtek zpět celý kruh.

Z MeDo Žáci zjistí, jak vypadalo a jak se vyrábělo platidlo – plátěný šáteček.

VZDĚLANOST

MeDo Rozdáme žákům učebnicový text *Vzdělanost*, ve kterém vynecháme některé části. Předčítáme text/říkáme text svými slovy a žáci doplňují chybějící informace.

DNP Diskuze. O kom řeknete, že je vzdělaný? V čem vidíte výhody vzdělaného člověka ve středověku (toho, kdo uměl číst, psát a počítat) oproti člověku nevzdělanému? Je měřítko vzdělanosti stejné v době středověku a v současné době? Jak se liší vlastnosti: vzdělaný, inteligentní, moudrý, vychytralý?

Z MPV VV – Pišeme perem a tuší. Žáci popisují jednu z vlastností, kterou si sami vyberou.

⑦ Víte, čím se potvrzují úřední dopisy nyní?

Řešení: Razítkem a vlastnoručním podpisem.

MPV PČ – Vyřežeme razítko z brambory a otisk podepíšeme tuší.

8) Víte, co zaznamenávají kroniky?

Řešení: Události určité doby, jak po sobě následovaly.

DNP Obecní kronika. Žáci mohou na obecním nebo městském úřadě zjistit, zda obec ještě v dnešní době vede kroniku a co do ní zaznamenává.

MPV VV – Kronika. Vytvořme třídní kroniku. Zaznamenáváme do ní zajímavé události z dění ve třídě.

IUČ Fotografie – kronika, rekonstrukce hradiště.

UČEBNICE

str. 25

5. ROMÁNSKÝ STAVEBNÍ SLOH (11.–12. století)

Práce s učebnicí:

MeDo Po přečtení textu pracují žáci hlavně s obrázky. 1. Obrázek rotundy nahoře – žáci zkoumají, co je pro tento druh stavby typické (kruhová stavba); odhadují, k čemu rotundy sloužily (následně si ověří v textu pod obrázky). Jaká pověst se váže k hoře Říp? (Na horu Říp vystoupil praotec Čech se svým lidem a ukázal mu, kde se usadí.) 2. Obrázky jednotlivých typických znaků románských staveb – okna, klenba, sloupy.

MPV PČ – Vytvoříme rotundu z papíru.

IUČ Fotografie – rotunda a bazilika.

9) Zjistěte, kdo byl podle pověsti Přemysl Oráč.

Řešení: Zakladatel Přemyslovců, který byl povolán na knížecí stolec, právě když oral pole. Stal se knížetem, oženil se s Libuší a nahradil ji ve vládě.

MPV ČJ – Přečteme si pověst o Přemyslu Oráčovi.

Z MeDo Zjistíme a diskutujeme o tom, kdo byli lidé, kteří se nazývali knížecí družina.

IUČ DNP Rotunda x bazilika. 1. společné znaky: silné kamenné neomítnuté zdi, malá okna, půlkruhový oblouk na oknech a vchodech, tmavé vnitřní prostory; 2. rozdílné znaky: velikost (rotundy jsou menší), rotundy mají kruhový půdorys a malá okna, baziliky jsou obdélníkového půdorysu.

IUČ Pomocí internetu zjistěte, zda se ve vašem okolí nachází rotunda nebo bazilika.

Řešení: Individuální.

Zopakujte si:

1. Zemědělstvím. Část obyvatel se živila různými řemesly.
2. Bohatí žili na hradištích, jejich oblečení mohlo být i z cizokrajných drahocenných látek (např. hedvábí a brokátu). Prostí lidé bydleli v dřevěných chalupách, nosili prosté oblečení utkané ze lnu nebo vlny.
3. Kosmas byl středověký kronikář, kněz, psal latinsky, sepsal historii Čechů do počátku 12. století (tedy do doby, kdy žil), včetně původu Čechů a pověsti o jejich příchodu na naše území.
4. Kruhový (rotundy) nebo obdélníkový půdorys (bazilika), silné zdi, malá okna nahoře ve tvaru půlkruhového oblouku, půlkruhové klenby podepřené silnými sloupy, vnitřní nástěnné malby.)

UČEBNICE

str. 26

OPAKOVÁNÍ – V ČESKÉM STÁTĚ ZA PŘEMYSLOVSKÝCH KNÍŽAT

1. b); 2. c); 3. c); 4. a); 5. a); 6. b); 7. b); 8. a); 9. b); 10. a); 11. c); 12. a); 13. c).

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 14

1. Čechů, Přemyslovců, český stát, knížata, králové.

2. Bořivoj, Boleslav, Václav, Ludmila, Drahomíra.

3. babička, Boleslav, zabít, kníže Václav.

4. zemědělci, řemeslníci.

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 15

5. kněží a mniši; panovníků, číst, psát; Kosmas.

6. Opisovali je ručně mniši a kněží, protože jako jedni z mála lidí uměli číst a psát.

7. a) obrázek vlevo – rotunda, obrázek vpravo – bazilika; b) kameny.

8. škrtnout: b), d), e).

6. ČESKÝ STÁT ZA PŘEMYSLOVSKÝCH KRÁLŮ (13. – začátek 14. století)

Motivace:

MeDo Žáci znají krále většinou jen z pohádek. Jmenují pohádky, ve kterých králové vystupují, řeknou, jaké mají pohádkoví králové vlastnosti a povinnosti, zda existovali králové i ve skutečnosti. Podle čeho se pozná král? Kde králové bydleli? Má v dnešní době nějaká země krále? (Např.: Velká Británie, Dánsko, Švédsko.)

Práce s učebnicí:

MeDo Než začneme číst ukázkou v učebnici, využijeme cvičení v interaktivní učebnici pro zopakování probraného učiva.

IUČ Cvičení.

 MeDo Čteme společně ukázkou. Jakou měl asi Přemysl Otakar II. zbraň?

- ① **1. Jaká Přemyslova vlastnost vyplývá z ukázky? Řešení:** Statečnost. **2. Posuďte chování nepřátelských vojáků ke zraněnému králi Přemyslovi. Řešení:** Chovali se surově k bezmocnému nepříteli, neuctivě ke králi, kterého okradli a ubili.

PŘEMYSLOVCI S DĚDIČNÝM TITULEM KRÁL

MeDo Žáci čtou celý text v Učeb. s. 27 (kromě literární ukázky) a následně společně diskutujeme: **1.** Mohl si kníže sám udělit titul krále? *Nemohl.* **2.** Kdo mu mohl tento titul udělit? *Císař.* **3.** Co musel kníže vykonat, aby se stal králem? *Zavděčit se císaři – nejlépe vojenskou pomocí.* **4.** Co dobrého (jaká pozitiva) přineslo naší zemi dědičné nástupnictví na trůn? *Skončily spory a boje mezi členy rodu, takže nastal klid a pořádek, rozvíjela se řemesla a obchod, země bohatla, stali jsme se významnou evropskou zemí.* **5.** Žáci nejprve uvažují, z čeho se plnila královská pokladna, následně vyhledají v textu a přečtou krátký odstavec, který tuto otázku vysvětluje. *Odstavec pod 2. úkolem.*

 MeDo Podíváme se např. na video korunovace Karla IV. na internetu. Sehrajeme korunovační představení.

MPV VV – Vyrábíme královskou korunovační korunu.

- ② **Řekněte nebo zjistěte, zda má Česká republika stále ve státním znaku lva.**

Řešení: Ano.

MPV VV – Malujeme státní znak do sešitu.

 DNP Činnost zaměřená na regionální dějiny. Na internetu zadají žáci do vyhledávače hrady – zámky – cr.cz, z nabídky vyberou „České hrady a zámky – mapa 1200 památek v ČR“. Na mapce zvolí kraj, ve kterém žijí, z nabídnutých obrázků si prohlédnou jen hrady a přečtou si doprovodný text. Žáci zjistí, zda mělo/má město, ve kterém bydlí, hradby.

DNP Obrázky v učebnici. Žáci si prohlédnou dva obrázky v Učeb. s. 27 dole a diskutují: **1.** Proč se kolem středověkých měst stavěly hradby? **2.** Co je zaujalo na obrázku středověkého hradu?

DNP Město x vesnice. Diskuze na téma „Proč bych chtěl (nechtěl) žít ve středověkém městě“.

Přemysl Otakar I.

 MeDo Žáci čtou text o Přemyslu Otakarovi I. a jeho dceři princezně Anežce. Následně si prohlédneme obrázek Zlaté buly sicilské a vysvětlíme si: **1.** Proč se pod významné listiny nepodepsal panovník, ale opatřovaly se pečeti? *Většina panovníků neuměla číst ani psát.* **2.** K čemu slouží pečeť nebo vlastnoruční podpis? *K ověření pravosti listiny nebo dopisu.* **3.** Co musel adresát udělat, aby si mohl zapečetěnou listinu přečíst? *Musel nejdřív zlomit pečeť.*

MeDo Vysvětlíme žákům, že v našich zemích se používal pečetní vosk, který se barvil, barva pečeti byla různá, podle významu osoby, která pečetila. Nejcennější barvou byla červená; vosk se barvil rumělkou (rumělka je prášek, který se nejčastěji získával z minerálu červené barvy zvaného cinabarit, z něho se také vyráběla rtuť). Církev používala pečeť černou, vosk se barvil sazemi. Existovaly také pečeti zelené. Do ještě měkké pečeti obtiskl panovník razidlem nějaký znak své totožnosti, například prsten.

MPV VV – Žáci zkusí vyrobit pečeť. Místo pečetního vosku použijí modelínu. Dále budou potřebovat tiskátko s nějakým obrázkem, který otisknou.

Z MeDo Za jaké zásluhy byla Anežka Přemyslovna prohlášena za svatou? *Přičinila se o založení nemocnice, kde se dobrovolně starala o chudé a nemocné.*

Přemysl Otakar II.

MeDo Žáci čtou text o Přemyslu Otakarovi II. v Učeb. s. 28. Společně odpovídáme na otázky: 1. Proč tehdejší kronikáři nazývají Přemysla Otakara II. králem železným a zlatým – jaké jeho vlastnosti oceňovali? *Byl odvážný, štědrý, schopný, staral se dobře o České království.* 2. Bylo zakládání měst potřebné? *Žákům bude potřeba vysvětlit, že rostl počet obyvatel, část rolníků přestávala obdělávat pole a věnovala se řemeslu. Pro své výrobky potřebovali odbyt, proto opouštěli vesnice a usazovali se u obchodních cest vedoucích přes naši zemi. Tam vznikaly řemeslnické osady. Jakmile v nich přibývalo obyvatel, změnil se některé osady v města. Do měst chodili prodávat své přebytky i zemědělci. Na začátku středověku si lidé zboží navzájem vyměňovali. Až se v naší zemi začaly razit mince, začalo se zboží prodávat.*

IUC Fotografie – stříbrné doly, Zdíkův palác, svatá Anežka Česká.

DNP Sleduj! Žáci minutu pozorují obrázek, potom zavřou učebnici a odpovídají na otázky, které jim klade učitel. Např. Měly postavy na obrázku čepice? Co měly postavy na obrázku na hlavě?

DNP Popis. Podle obrázku popíší žáci práci v dolech na stříbro.

Na mapě ukažte města Jihlavu a Kutnou Horu.

DNP Kdo rychle najde? Soutěžíme ve dvojicích, žáci chodí k nástěnné mapě a hledají města, která jim diktujeme.

IUC MPV Vlastivěda 4, s. 4 – Naše vlast.

Václav II.

MeDo Žáci si přečtou text o Václavovi II. a řeknou: 1. Který z činů Václava II. lze nejvíc ocenit? *Zvelebování Českého království, řažbu pražských grošů.* 2. Jak se mohl český král stát králem i v jiné zemi? *Sňatkem nebo mu korunu nabídli urození šlechtici.*

MPV VV – Malujeme/kreslíme groš. Informace pro žáky: Pražské groše jsou velké stříbrné mince. Na líci mají královskou korunu a okolo latinský nápis DEI GRATIA REX BOEMIE (Z Boží milosti král český), na rubu český lev a okolo latinský nápis GROSSI PRAGENSES (groše pražské). Roku 1547 je nahradily stříbrné tolarý.

Z DNP Náznornost. Znázorněte do sešitu 3 Václavy, kteří po sobě vládli, a napište si k nim informace či zajímavosti, které jste se v textu dozvěděli.

Václav III.

MeDo Čteme text o posledním Přemyslovcovi Václavovi III. a odpovíme na otázky: 1. Kolik královských korun si mohl nasadit na hlavu Václav III.? *Tři koruny, protože byl králem českým, polským a uherským. Co znamená „vymřít po meči“ a jaké má tato skutečnost následky pro zemi? *Král neměl žádného syna, tedy neměl nástupce, který by ho vystřídal na trůnu. Proto začaly boje o trůn.** 3. Porovnejte na mapkách v učebnici velikost českého státu po jeho vzniku a za vlády posledních Přemyslovců.

Zopakujte si:

1. Přemysl Otakar I. na začátku 13. století. Králem se stane vždy i nejstarší (prvorozenný) syn panovníka.
2. Královská větev rodu Přemyslovců vymřela po meči smrtí Václava III. roku 1306. Začaly opět boje o to, kdo se stane českým králem.

DNP Opakování Přemyslovců. Vyučující vybere z probrané kapitoly 12 údajů. Na tabuli nakreslí síť 3 × 4 políčka, do každého políčka napíše jedno slovo. Úkolem žáků je sestavit 12 vět tak, aby v každé bylo užito jedno z uvedených slov. Můžeme pracovat se sítí a zadávat různá kritéria. Např.: Použijte ve větě slova z prvního sloupce.

UČEBNICE

str. 29

OPAKOVÁNÍ – ZA PŘEMYSLOVSKÝCH KRÁLŮ

1. b); 2. c); 3. b); 4. a); 5. a); 6. b); 7. c); 8. c); 9. a); 10. b); 11. c); 12. knížectví – orlice, království – lev.

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 16

1. Přemysl Otakar I. – b); Přemysl Otakar II. – a); Václav II. – d); Václav III. – c).
2. lev – české království; orlice – rod Přemyslovců.
3. a) na 4 pole; b) 1. a 4. pole c) dvouocasý lev.
4. a) král; b) město; c) hrad.

5. české knížectví: A, C, E, G; české království: B, D, F, H.

DNP Žáci řeknou, koho nebo co vidí na obrázcích. (*Bořivoj a Ludmila, zavraždění knížete Václava u kostela ve Staré Boleslavi, ražba mincí, Zlatá bula sicilská.*)

6. města, hrady, řemesla, obchod.

7. 1. kronika, 2. hrady, 3. král, 4. len, 5. železo, 6. Přemyslovci, 7. stříbro, 8. rotunda, 9. zemědělstvím, 10. knížectví; *tajenka*: KRÁLOVSTVÍ.

7. LUCEMBURKOVÉ NA ČESKÉM TRŮNU (14. – polovina 15. století)

Pomůcky: výkresy, nůžky, fixy, klubko provázku, kolíčky na prádlo.

Práce s učebnicí:

 MeDo Žáci si přečtou literární ukázkou.

IUČ Cvičení.

① **1. Vysvětlíte první větu z úvodní ukázky. Řešení:** Zemřel poslední mužský potomek královské větve rodu Přemyslovců, aniž by po sobě zanechal syna; zůstaly jen sestry Václava III. **2. O Janu Lucemburském se z ukázky dozvídáme skoro samou chválu. Jedna věc se mu však vytýká. Která? Řešení:** Zanedbával povinnosti českého panovníka, byl většinou na cestách či jednáních v cizině.

MeDo Pobavíme se s žáky, jaké přednosti Jana Lucemburského poznáváme z ukázky. Je v této ukázce slovo frajer použito v kladném, nebo záporném smyslu? Co znamená „brousit si na něco zuby“ (např. na České království, jak se píše v ukázce). Odpovědi vyplývají z ukázky.

JAN LUCEMBURSKÝ

MeDo Čtete text o Janu Lucemburském v Učeb. s. 30 a diskutujeme o následujících otázkách: **1.** Proč bylo potřeba zvolit v Českém království nového krále? *Protože začaly boje mezi zájemci o český trůn, které trvaly 4 roky.* **2.** Jak si král Jan rozuměl s českými šlechtici? *Měli spolu spory.* Vysvětlíme žákům, že Jan se snažil vládnout podle svého a tím omezoval výsady šlechticů, které do té doby měli. **3.** Proč se nový král raději zdržoval v cizině? *Nelíbilo se mu v Čechách, měl neshody se šlechtici, účastnil se bitev a turnajů.* **4.** Žáci vyhledají v textu větu, ve které se oceňuje Janovo určité úspěšné jednání. *Získal pro České království nová území.* **5.** Kolik Lucemburků bylo českými králi? *Žáci zjistí ze schématu. (4)*

 Pomocí internetu zjistěte, jakou si Jan Lucemburský vysloužil přezdívku.

Řešení: Získal přezdívku „král Cizinec“ kvůli tomu, že trávil většinu času v cizině.

MeDo Řekneme žákům zajímavost o Janovi Lucemburském: Čeští šlechtici vybrali za českého krále Jana Lucemburského, protože jeho otec byl císařem; tak bylo pravděpodobné, že naše země bude mít dobré vztahy s evropskými panovníky. Předpokládali také, že se v Evropě zlepší postavení Českého království. Jan se oženil s Eliškou Přemyslovnou, sestrou Václava III., když mu bylo 14 let, Eliška byla o 4 roky starší. Eliška měla svatební šaty zdobené zlatem a perlami. Jan neuměl česky, Čechy mu připadaly chudé a drsné, šlechta mu prokazovala menší úctu, než na jakou byl zvyklý v rodné zemi.

Žáci si prohlédnou obrázek – svatba Jana a Elišky. Vysvětlíme, proč jsou Eliška a Jan zobrazeni mnohem menší než ostatní postavy. (Byli hodně mladí; Jan byl podle současných měřítek vlastně ještě dítě.)

KAREL IV. (vládl 1347–1378)

MeDo Čtete text o Karlovi IV. Učeb. s. 30–31.

IUČ MPV Čítanka 4, s. 128–129 – O českém králi a římském císaři Karlu IV. Čítanka 4, s. 130–131 – Jak se Mach a Šebestová setkali s Karlem IV. Český jazyk 4, s. 86 – Významné skutky Karla IV.

IUČ Fotografie – Eliška Přemyslovna, Praha za Karla IV; Video – Lucemburkové na českém trůnu, Karel IV.

DNP *Práce ve skupinách.* Každá skupinka si nastříhá z výkresů 4 pruhy. Na jednotlivé pruhy píšou pod sebe: klady (kladné činy) vlády Jana Lucemburského, zápory vlády Jana Lucemburského, totéž o Karlovi IV. Na jeden zavěšený provázek upevní pomocí kolíčků pruhy týkající se Jana Lucemburského, na druhý pruhy o Karlovi IV. Následuje společné hodnocení činů obou panovníků. Žáci názorně vidí a uvědomí si, který se staral o České království lépe.

 Řekněte nebo zjistěte, kolik obyvatel má Praha nyní.

MeDo Podíváme se na mapu na velikost českého státu za vlády Lucemburků, na vnitřní straně desek učebnice. Vyhledáme aktuální počet obyvatel v Praze.

MeDo Žáci za domácí úkol samostatně zjistí pomocí internetu, jak se jmenoval strýc Karla IV., který byl králem ve Francii, když zde Karel IV. žil a studoval.

Nejslavnější Karlovy stavby a činy

DNP Stavby. Nachystáme obrázky staveb a žáci rozhodnou, které vznikly zásluhou Karla IV. a které ne.

IUC Fotografie – Karlovy stavby.

Zjistěte, co všechno patří mezi české korunovační klenoty a kde jsou uloženy.

DNP Klenoty. Žáci ve 4 skupinách hledají lístečky své barvy, na kterých jsou napsané názvy korunovačních klenotů. Žáci doplní slova do doplňovačky. (Každá skupina má vlastní papír s doplňovačkou.)

Řešení:

S	V	A	T	O	V	Á	C	L	A	V	S	K	Á	☞	K	O	R	U	N	A				
K	R	Á	L	☞	O	V	S	K	É	☞	Ž	E	Z	L	O									
K	☞	R	Á	L	O	V	S	K	É	☞	J	A	B	L	K	O								
K	O	Ž	E	N	É	☞	P	O	☞	U	Z	D	R	O	☞	N	A	☞	K	O	R	U	N	U
P	O	D	U	Š	K	A	☞	P	O	D	☞	K	O	R	U	☞	N	U						
Ž	E	Z	L	O	☞	A	☞	J	A	B	L	K	☞											
K	O	R	U	N	O	☞	V	A	Č	N	Í	☞	P	L	Á	Š	Ť							
Š	T	O	L	☞	A																			
K	O	R	U	N	O	V	A	Č	N	Í	☞	M	E	☞										
H	E	R	M	E	L	Í	☞	N	O	V	É	☞	D	O	P	L	Ň	K	Y					
Z	L	A	T	Ý	☞	R	E	L	I	K	V	I	Á	Ř	O	V	Ý	☞	K	Ř	☞	Í	Ž	

Tajenka: V Chrámu svatého Víta jsou uloženy **KORUNOVAČNÍ** klenoty.

MeDo Korunovační meč a zlatý relikviářový kříž se staly součástí korunovačních klenotů později.

MeDo Odpovíme na otázky: 1. Jak se jmenovaly 4 ženy Karla IV.? *Blanka z Valois, Anna Falcká, Anna Svidnická, Alžběta Pomořanská.* 2. Která „lámala meče jako mrkve“? *Eliška Pomořanská.* 3. Ve kterém filmu ji můžeme vidět? *Noc na Karlštejně.*

DNP Film. Pustíme si ukázkou z filmu; zdůrazníme ovšem, že to není dílo historické.

② **Řekněte, jak se dnes nazývá univerzita v Praze založená Karlem IV.**

Řešení: Univerzita Karlova.

DNP Abstrakce. Každý namaluje abstraktní obraz na dané téma. Vytvoříme galerii obrazů, ostatní hádají.

VÁCLAV IV.

MeDo Přečteme text a odpovíme na otázky: 1. Jaká nemoc postihla Evropu? *Mor.* 2. Co prodávala církve? *Odpustky.* 3. Co to byly odpustky? *Odpuštění trestů za hříchy, udělené za dobré skutky (později za peníze apod.).*

MeDo Diskutujeme s o tom, zda bylo správné, že si člověk mohl koupit odpuštění za něco špatného (hřích).

Zopakujte si:

1. Přemyslovci. Lucemburkové.
2. Jan Lucemburský, Karel IV., Václav IV., Zikmund.
3. Karlovi IV., protože se nejlépe ze všech Lucemburků staral o České království. Dal postavit Chrám sv. Víta, hrad Karlštejn, kamenný most přes Vltavu, Nové Město pražské, založil pražskou univerzitu (vysokou školu).
4. Aby byly věřícímu odpuštěny hříchy, musel se vyzpovídat, litovat svých hříchů, pomodlit se knězem uložené modlitby, postit se, poté např. vykonat nějaký dobrý skutek, pouť na poutní místo. Kněží ale začali odpustky prodávat. Stačilo, aby věřící zaplatil, a hříchy mu byly odpuštěny.

1. a) vymřeli po meči; b) král pobýval většinou v cizině; c) je potřeboval na turnaje a na cestování; d) si nerozuměl s českou šlechtou, účastnil se bitev, turnajů a jednání s králi evropských zemí.
2. **a)** A – ano; B – ne; C – ne; D – ne; E – ne; F – ano; **b)** Jídla se někdy servírovala tak, aby se na pohled líbila. (Vytvářely se i kulinářské obrazy, jídla se zlatila a malovala, tzv. Šauesen.)
3. Jan, Karel, Václav, Zikmund.
4. a) Eliška; b) Vltava; c) univerzita.

5. 1. mor, 2. Vltava, 3. Eliška, 4. otec, 5. univerzita, 6. Václav, 7. Jan, 8. most, 9. Karlštejn, 10. Zikmund; *tajenka*: OTEC VLASTI.
6. Jan Lucemburský: půjčoval si od šlechticů peníze; většinou pobýval v cizině; Karel IV.: nový kamenný most přes Vltavu; nové korunovační klenoty; založil v Praze univerzitu; začala stavba Chrámu svatého Víta, hrad Karlštejn, Otec vlasti, nová část Prahy; Václav IV.: nezvládal problémy v zemi, prodávání odpustků.
7. 1. věta – špatně, vymřeli po meči; 2. věta – správně; 3. věta – špatně, jmenoval se Jan; 4. věta – špatně, Karel IV.; 5. věta – špatně, čtyři.

8. GOTIKA (13.–15. století)

Motivace:

DNP Komiks. Žáci pracují samostatně. Vytvoří komiks na fakta v textu. Na každou větu namalují 1 komiksově okénko.

Práce s učebnicí:

- ③ **Jak se nazývá sloh, ve kterém se stavělo za vlády přemyslovských knížat?**

Řešení: Románský sloh.

MeDo Společně si přečteme informace a prohlédneme ukázky gotického slohu.

IUČ Fotografie – gotické stavby.

DNP Rozdíly. Na tabuli zavěsíme obrázky budov románského slohu. Žáci slovně popíší rozdíly mezi gotickým a románským slohem.

MPV VV – Malujeme na arch papíru, který podélně přehneme, tak vznikne středová osa budovy, kterou namalujeme z půlky v gotickém slohu a z půlky v románském slohu.

- ④ **1. Na fotografii Chrámu sv. Víta a Anežského kláštera vyhledejte některé znaky gotických staveb. Řešení:** Okna, rozeta (kruhové okno), věže a věžička, vnější opěry stavby. **2. Vystříhnete ze čtvrtky: a) románské okno; b) gotické okno. Modely položte na sebe. V čem se liší? Řešení:** Gotické okno je nahoře do špičky, ne do oblouku.

DNP Puzzle. Připravíme obrázek Chrámu sv. Víta, který rozstříháme a žáci ho zase poskládají. Na jeho druhé straně najdou napsanou zajímavou informaci: Ve středověku se prý při stavbě přidávala do malty syrová vejce. Pravdivost této domněnky se potvrdila při rozboru malty Karlova mostu v roce 2008.

DNP Diskuze. Žáci sedí v kruhu, ptáme se: 1. Jaké znáte středověké stavby a jaké bylo jejich využití? (hrady, katedrály, kláštery, městské domy, radnice, městské brány) 2. Které z těchto staveb se zachovaly do dnešní doby a k čemu slouží? 3. Proč by každý stát měl pečovat o své historické památky?

V učebnici Vlastivěda 4 – Poznáváme naši vlast – najděte fotografie gotických hradů. Ukažte na mapě, kam byste se vydali, kdybyste je chtěli navštívit.

DNP Výlet. Naplánujeme výlet na gotický hrad v okolí.

DNP Gotická stavba v mém okolí. Žáci zjistí, jaké gotické stavby jsou ve městě, ve kterém bydlí. Zjistí o nich informace a řeknou je spolužákům.

IUČ MPV Vlastivěda 4 (Poznáváme naši vlast), s. 51 – Středočeský kraj.

Pomocí internetu zjistěte, kde se ve vašem okolí nachází gotická stavba (např. hrad, klášter, katedrála nebo radnice).

Řešení: Individuální.

Zopakujte si:

1. Hradý, katedrály, kláštery, radnice, městské domy, městské brány.
2. Individuální. (Každý může napsat zajímavost o navštíveném hradě.)
3. Liší se např. výškou, tvarem oken, výplní oken, tvarem klenby.

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 20

1. a) Karlův most, b) Prašná brána, c) Karlštejn, d) Chrám sv. Víta.
2. a) nelíbí; b) napodobují, opičí se
3. V horní řadě prostřední obrázek, ve spodní řadě poslední obrázek.

UČEBNICE

str. 33

9. JAK ŽILI LIDÉ VE STŘEDOVĚKU

Pomůcky: pro každou skupinku jeden pruh balicího papíru, pastelky, fixy.

Motivace:

 DNP Historická období. Aktivita je časově náročnější. Třídu rozdělíme na 6 menších skupinek, každé přidělíme jedno období. Skupinky se poradí, jaké činnosti nejlépe charakterizují určitou dobu, napíšou zajímavosti. Inspirovat se budou hlavně obrázky v učebnici.

1. skupinka – starší doba kamenná: lov, sběr, rozdělování ohně, sošky nebo nástěnné malby;
2. skupinka – mladší doba kamenná: práce na poli, dobytek, hliněné nádoby;
3. skupinka – doba bronzová: zemědělci obdělávající pole, výrobky z mědi;
4. skupinka – doba železná: zemědělské nástroje (např. srp, sekera, radlice), kladivo, kleště, kovář, mince;
5. skupinka – Velká Morava: hradiště, Konstantin a Metoděj, výměnný obchod;
6. skupinka – historie a vývoj: práce na poli, ražba mincí, opisování knih.

Práce s učebnicí:

VE STŘEDOVĚKÝCH VESNICÍCH

MeDo Žáci čtou text Učeb. s. 33 Ve středověkých vesnicích; srovnají velikost středověkých vesnic a obydlí se současnými vesnicemi.

IUC Fotografie – středověká vesnice.

 DNP Popis. Žáci popíší zařízení obytné místnosti a činnosti lidí na obrázku. Srovnávají tehdejší vybavení venkovských domů a jejich zařízení s vybavením domů v současné době.

VE STŘEDOVĚKÝCH MĚSTECH

MeDo Žáci čtou text „Ve středověkých městech“. Tomuto tématu je třeba věnovat se podrobněji, protože je pro ně nové, zatímco o vesnicích se dozvěděli v předešlých kapitolách.

Z MeDo Diskutujeme: 1. Proč byli pekaři caletníci? *Housky se nazývaly calty.* 2. Jaké řemeslo se dnes již vytrácí? *Kováři, krajkáři, skláři, ševci...* 3. Proč se uváděná řemesla vytrácejí? *Jsou nahrazováni strojovou výrobou.*

⑤ **Určete, před jakými řemeslnickými dílnami visely znaky uvedené na obrázcích.**

Řešení: Švec, krejčí, pekař neboli caletník.

DNP Seznamy. Žáci se rozdělí na dvě skupiny. 1. skupina sestaví pomocí učebnice strukturu obyvatel středověkých měst. *Řemeslníci – obchodníci – kupci – královští úředníci – učni – služky – tuláci – žebráci.* Obyvatele mohou seřadit podle jejich postavení ve společnosti. 2. skupina sepíše pomocí textu a obrázků v učebnici (včetně zajímavosti) seznam řemeslníků. Oba seznamy vyvěsí ve třídě např. na provázek, magnetickou tabuli.

 MPV PČ – Vyrobit vlastní ceduli (znak nějakého řemeslníka), použijeme keramickou hlínu/papír, barvy.

MeDo Zopakujeme si, ve kterých městech se za Přemysla Otakara II. došlo stříbro. *Kutná Hora, Jihlava.* Který panovník zavedl v Kutné Hoře ražbu stříbrných mincí? *Václav II.* Jak se tyto mince nazývaly? *Pražské groše.*

DNP Mince. Podívejte se, jak vypadal pražský groš. Která novodobá česká mince má vyražený podobný motiv? *Dvacetikoruna.* Který motiv to je? *Český lev.*

MPV VV – Dvacetikorunu (i jiné mince) vložte pod bílý tenký papír a tužkou nebo pastelkou ji tak dlouho přejíždějte, až uvidíte motiv mince na papíře.

6) Popište podle obrázku ulici středověkého města.

Řešení: Kromě obrázku pomůže žákům text zajímavosti.

Z MeDo Diskutujeme s žáky: 1. Co si myslí o pořádku a čistotě ve středověkých městech, o hygieně obyvatel a jaké měl tento stav podle nich následky. 2. Měla by se zbořit a na jejich místě postavit nová?

DNP Zastánci x odpůrci. Žáci se rozdělí na zastánce a odpůrce tohoto názoru. Zastánci i odpůrci svůj názor odůvodní.

JAK SE BAVILI KRÁL A ŠLECHTA

MeDo Čteme text Jak se bavili král a šlechta. Žáci vyhledají v textu slova, kterým nerozumějí (např. *kejklíř* – provádí kouzelnické triky, kouzelník) a jejich význam vyhledají ve Slovníku spisovné češtiny nebo na internetu.

DNP Etiketa. Diskutujeme o tom, zda je v současné době společensky přípustné jíst nějaký pokrm rukama. *Ano, pečivo – ulamovat kousky, chlebičky, sushi, vařenou kukuřici, ovoce, drůbež, je-li servírována s kostmi.*

Z DNP Rytířský turnaj. Žáci dohledají pravidla rytířského turnaje a popíší, jak probíhal.

MeDo Popíšeme žákům (nebo žáci vyhledají), jak byl mladý urozený muž pasován na rytíře. Budoucí rytíř musel nejprve prokázat věrnost králi a statečnost v bitvě. Té se mohl účastnit už v patnácti letech. Rytíři bojovali většinou na koni. Jejich zbraněmi byl meč, kopí nebo dřevce. Potom teprve mohl být pasován na rytíře: předstoupil před krále, poklekl, přednesl předepsanou přísahu a král jej lehce udeřil na obě ramena plochou stranou meče. Potom mu předal přilbu, štít, ostruhu a připnul mu pás s posvěceným mečem.

IUČ Fotografie – setkání panovníků, rytířský turnaj.

MPV TV – Rytířský turnaj. Žáci stojí proti sobě na obrácené lavičce (užší strana je nahoře) a pokoušejí se shodit jeden druhého. **Pozor na bezpečnost!** Kolem lavičky umístíme žíněnky!

7) Na obrázku si prohlédněte oblečení z doby gotiky. Co vás na něm zaujalo?

MPV VV – Malujeme dobové oblečení. **PČ** – Vyrábíme čepici „bílá paní“ z papíru a látek.

DNP Pyramida. Na základě schématu středověké společnosti Učeb s. 34 společně vytváříme živou pyramidu středověké společnosti (jednotlivé vrstvy podle postavení ve společnosti). Rozdělíme role, kdo bude představovat kterou skupinu obyvatel. Na stůl se posadí žák představující *panovníka*, na lavicích budou sedět *šlechtici* (páni a dámy), členové *knížecí družiny, představitelé církve*; na židlích budou *měšťané* (řemeslníci, obchodníci, úředníci); stát budou *zemědělci*, sedět na zemi budou lidé bez majetku *chudina*. Žáci uvádějí, ke které společenské vrstvě by chtěli a nechtěli patřit, svou volbu zdůvodní. Jak se cítí žáci v těchto skupinkách? Zástupci jednotlivých vrstev popíší své pocity v daném postavení.

 Zjistěte na internetu, co obsahovala typická výzbroj středověkého rytíře.

Řešení: Rytíři na sobě měli těžkou kovovou zbroj skládající se z brnění, přilby a štítu. Hlavními zbraněmi byly meč a dlouhé kopí, často se používaly i sekery a palčáty.

Zopakujte si:

1. Výškou, tvarem a velikostí oken; gotika – bohatě zdobené vstupy do chrámů a klášterů, venkovní opěrné sloupy zakončené věžičkami.
2. Většina lidí žila ve vesnicích a živila se zemědělstvím.
3. Z rodu Přemyslovců.
4. Měšťané (řemeslníci, kupci, obchodníci, královští úředníci), chudina (služky, učni, tuláci a žebráci).
5. Hostiny, rytířské turnaje, lov.

DNP Opakování Lucemburkové, gotika. Žáci stojí v kruhu a házejí si míčem. Kdo má míč, musí říct rychle nějaký historický fakt. Kdo neví, odchází z kruhu, vylosuje si jeden z lístečků, které jsou položené na jednom místě ve třídě. Na každém lístečku je vždy jedno téma z probraného učiva. Žák najde téma v učebnici, připomene si události a vrátí se zpět do hry, kde použije historická fakta z období na lístečku. (Mezitím ostatní ve hře pokračují.)

OPAKOVÁNÍ – LUCEMBURKOVÉ, GOTIKA

1. c); 2. b); 3. b); 4. hradiště, rotundy; 5. a); 6. c); 7. a)–A, D; b)–B, C, E; 8. a); 9. a) řemeslníci; b) kupci; c) obchodníci; d) služky; c) žebráci.

PRACOVNÍ SEŠIT

1. názvy plodin: obilí, mák, řepa, len, pomeranč, hrách; škrtnout pomeranč.
2. vesnice, dobytek, luštěniny, obilí, med, zemědělci, řepa.
3. a) kostel a radnice; b) městskými hradbami; c) městskými branami.
4. a) mlynář, pekař, švec, řezník; b) Individuální.

10. V DOBĚ HUSITSKÝCH VÁLEK (15. století)

Práce s učebnicí:

MeDo Žáci čtou úvodní text a vyhledávají: 1. Se kterými problémy se musel Václav IV. potýkat? Žáci je zapíší na tabuli, aby je měli stále před očima. *Moc šlechty roste, tím se omezuje moc král; církev není příkladem pro věřící, naopak myslí hlavně na svůj prospěch, prodává odpustky; v zemi není bezpečno, lupiči přepadávají bohaté pocestné a kupce; mor.* Poukážeme na souvislost mezi morovou epidemií, snížením počtu obyvatel a z toho plynoucí menší hotovost při výběru daní. Celá situace byla pro panovníka těžko řešitelná.

IUČ Cvičení.

① Zopakujte si, co byly odpustky.

Řešení: Odpustek = odpuštění trestů za hříchy, udělené za dobré skutky (věřící se vyzpovídali, litovali svých hříchů a vykonal určené pokání = pomodlil se uložené modlitby, postil se a např. vykonal pouť, dal almužnu chudákovi apod.) Církev ale začala odpustky prodávat, což bylo proti zásadám křesťanství.

MeDo Vysvětlíme žákům, jak získala církev tak velký majetek. Panovník i šlechtici stavěli kostely, darovali církvi pozemky na stavbu klášterů, dávali peníze na jejich provoz. Poddaní odváděli církvi desátek, tj. jednu desetinu ze své úrody či zisku jako poplatek za její služby. Dále měla zisky za odpustky. Bohatí lidé jí dávali dary nebo jí odkazovali svůj majetek, aby odčinili své hříchy. Mniši a řádové sestry žijící v kláštřích pracovali, pěstovali např. zeleninu, kterou prodávali, vinnou révu, tak získávali další finanční prostředky. Církev měla ve středověku velký vliv, protože kněží a mniši byli vzdělaní, radili panovníkům, věřícím poskytovali různé služby – sloužili mše, zpovídali, křtili děti, pohřbívali atd. Žáci řeší úkol mezipředmětové vztahy.

 DNP Protispolečenský čin. Každý žák napíše na papír protispolečenský čin. Papíry dáme na hromadu, sedneme si do kroužku. Každý vezme jeden papír s trestným činem/přestupkem a zařadí ho do řady na zemi, kde vpravo je nejhorší čin a vlevo nejmenší přestupek. Společně diskutujeme o trestech/odpuštění.

MeDo Vysvětlíme rozdíl mezi přestupkem a trestným činem. Dohromady jsou to protispolečenské činy.

MISTR JAN HUS

 MeDo Zeptáme se žáků, zda někdy o Janu Husovi slyšeli a co o něm dokážou říct, následně čteme literární ukázkou.

MeDo Vysvětlíme titul mistr u jména Jana Husa (tehdejší akademická hodnost, jako magistr; zkratka M. – latinské označení vysokoškolského učitele). Žáci uvádějí, koho můžeme v současné době označit jako mistra, žáci vyhledají významy slova mistr ve Slovníku spisovné češtiny.

IUČ MPV Čítanka 4, s. 132–133 – Pes a mistr Jan Hus. Vlastivěda 4 (Poznáváme naši vlast), s. 52 – Plzeňský kraj.

② Jak rozumíte tomu, že je někdo dán do klatby? Vyjádřete srozumitelnějším výrazem.

Řešení: Hus byl dán do klatby, to znamená, že byl vyloučen ze společenství křesťanů, nesměl podávat ani přijímat svátosti, kázat, sloužit mše, křtít, oddávat, pohřbívat.

MeDo Čteme první odstavce textu o mistru Janu Husovi a odpovídáme na otázky: 1. Co vytýkali kritici církvi? *Že vlastní moc majetku, nežije skromně, nevěnuje se plně službě věřícím, ale stará se víc o politiku, prodává odpustky.* 2. Mohou v současné době občané ČR beztrestně kritizovat naši vládu a prezidenta? *Ano, máme demokracii.*

IUC Fotografie – Betlémská kaple, obraz, Husův dům, Novoměstská radnice, 1. pražská defenestrace.

MeDo Čteme druhý odstavce o Janu Husovi a odpovíme na otázky: 1. Proč církev pobuřovaly Husovy názory, v čem viděla nebezpečí jeho kázání? *Chtěl nápravu církve.* Necháme žáky, aby vyhledali (v knihách, na internetu) konkrétní body Husovy kritiky církve. 2. Co mají lidem připomínat státní svátky ČR? *Připomínají významné události spjaté s křesťanstvím (např. 5. 7.) a s historií našeho národa či státu (např. 28. 9., 28. 10.)*

③ **Do kterého století zařadíte rok Husovy smrti?**

Řešení: 15. století.

HUSITÉ SE BOUŘÍ

MeDo Přečteme celý text a odpovíme na otázky: 1. Skončily snahy o nápravu církve a společnosti po Husově smrti? *Nskončily, příznivci Husových názorů se rozhodli za ně dál bojovat.* 2. Jak si začali říkat Husovi příznivci? *Husité.* 3. Mezi Husovými příznivci a odpůrci docházelo stále častěji ke konfliktům. Proč např. husité vyhodili pražské radní z oken? *Radní nesouhlasili s Husovými názory, byli jeho odpůrci.* 4. Kdo velel husitskému vojsku? Především *Jan Žižka.*

④ **Existují v současné době radnice? Pokud ano, k čemu slouží?**

Řešení: Existují, úřaduje zde starosta, místostarosta; na radnici se řídí správa města (obce).

UČEBNICE

str. 37

Z MPV VV – Husitský znak. Vyrábíme z hlíny/malujeme.

IUC Fotografie – socha Jana Žižky, křižáci, bitva u Lipan, Zikmund Lucemburský.

Z MPV PČ – Žáci mohou podle obrázků vyrábět husitské zbraně a vozy. Jako předlohu mohou využít obrázky v Učeb. na s. 37, případně dětské encyklopedie nebo internet. Na vozy použijí dřívka z ledňáček, na zbraně např.lobal a lepenku, dřevo, špejle nebo tenké tyčky.

KŘÍŽOVÉ VÝPRAVY PROTI HUSITŮM

MeDo Žáci si přečtou text a odpoví na otázky: 1. Z čeho měl papež obavy, že poslal proti husitům vojsko? *Aby se nepokoje nerozšířily do celé Evropy.* 2. Jak se výpravy posílané papežem proti husitům nazývaly a proč? *Křížové. Vojáci měli na oděvech kříž, říkalo se jim křižáci.* 3. Dokázalo křižáci husity porazit? *Nedokázali.* 4. Jak se jmenoval velitel husitského vojska a co na něm bylo na první pohled zvláštního? *Jan Žižka. Nosil pásku přes levé oko, protože byl asi ve věku 10–12 let zraněn sečnou zbraní na tváři. Během bojů utrpěl zranění druhého oka a postupně úplně oslepl. Přesto dál bojoval a velel husitskému vojsku. Husity byl pokládán za velkou autoritu, ve vojsku vyžadoval kázeň. Jeho skutečnou podobu neznáme. Většinou je zobrazován na koni, v ruce drží palcát.*

Z DNP Výzbroj a hradby. Podle obrázku žáci popíší rozdíl mezi výzbrojí křižáků a husitů.

MPV VV – Vozová hradba. Žáci namalují vozovou hradbu na jednu část výkresu, na druhou sami popíší tuší, co byla vozová hradba a k čemu sloužila, jak fungovala a zda mohla být účinná. *Část husitského vojska stála na vozech, odrážela útok a plašila koně. Jakmile nastal chaos, rozevřela se vozová hradba a vyrazila další část vojska. Husitští bojovníci se snažili křižáky srazit z koně, protože na zemi byli křižáci v těžkém brnění těžkopádní a neohrabaní, na koně pak nedokázali bez pomoci znovu nasednout.*

MeDo Žáci doma zjišťují, kde v Praze se tyčí jezdecká socha Jana Žižky, která patří mezi největší jezdecké sochy na světě. *V Praze 3, vrch Vítkov.*

MPV VV – Koláž – bitevní pole.

PT MeDo Společně diskutujeme o materiálních zázemí a negativních dopadech války na myšlení lidí.

HUSITÉ BOJUJÍ PROTI SOBĚ

MeDo Přečteme text a vyjadřujeme stanovisko na téma: S kterým názorem husitů byste souhlasili a proč? 1. *Pro ukončení boje a dohodu s církví, pak jsou předpokládány argumenty: války zničily zemi; je málo obdělávaných půdy, protože hodně lidí bojuje v husitském vojsku; rolníci nestačí živit vojsko; husitům se nepodaří uskutečnit jejich myšlenky.* 2. *Nebo chci pokračovat v boji, pak jsou předpokládány argumenty: nesmíme se vzdát, protože jsme zatím vždycky zvítězili; církev se musí napravit, proto bude muset splnit naše požadavky, nesmíme s ní tedy smlouvat a ustupovat.*

MeDo Společně si obsah textu graficky ztvárníme na tabuli nebo si scénu zahrajeme tak, že se žáci stanou účastníky.

Pomocí internetu řekněte, proč se Zikmundovi říkalo „liška ryšavá“.

Řešení: Přezdívku získal kvůli ryšavé (zrzavé) barvě svých vlasů, kterou měl již od dětství, nikoliv kvůli proradnosti, jak se často traduje.

IUC MPV Čítanka 4, s. 132–133 – Pes a mistr Jan Hus.

Zopakujte si:

1. a) Jan Hus byl profesorem na pražské univerzitě a kazatel. Za kritiku církve a snahu ji napravit nesměl učit ani kázat. V Kostnici na církevním sněmu odmítl své názory odvolat, proto byl 6. července 1415 upálen. Den jeho smrti je naším státním svátkem; b) Husité byli Husovi příznivci, měli stejné názory jako on.
2. Papež poslal do Čech vojsko proti husitům; vojáci se nazývali křižáci, protože měli na oděvech symbol křesťanů – kříž.
3. V poslední bitvě nebojovali proti sobě husité a křižáci, ale dvě skupiny husitů s rozdílnými názory.

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 22

1. a) Správně je 3. věta, ostatní škrtnout; b) Měl správnou váhu, nebyl ošizený na váze; c) pokutou nebo máčením v koši v řece a zabavením všeho chleba v jeho obchodě.
2. mor, odpustky, lupiči, bohatství církve.
3. a) pravda; b) lež; c) lež; d) pravda; e) pravda; f) pravda; g) lež.

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 23

4. husité – kalich; křižáci – kříž.
5. 1–d), 2–e), 3–g), 4–a), 5–f), 6–c), 7–b).
6. husité: A, B, E, G, H, I, K; křižáci: C, D, F, J.
7. 1. vůz, 2. kalich, 3. křižák, 4. mor, 5. husité, 6. Jan, 7. odpustky; *tajenka*: ZIKMUND.

UČEBNICE

str. 38

11. CO SE DĚLO PO HUSITSKÝCH VÁLKÁCH (15. století)

Motivace:

MeDo Připomeneme žákům, že v bitvě u Lipan zvítězili husité, kteří chtěli boje ukončit a dohodnout se s církví. Církev měla po husitských válkách menší moc než předtím, šlechta naopak získala majetek a větší moc. Další panovníci zaručovali obyvatelům Českého království svobodně si vybrat náboženství, jaké chtějí vyznávat.

IUC Cvičení.

Práce s učebnicí:

KONEC VLÁDY LUCEMBURKŮ

MeDo Přečteme si text Konec vlády Lucemburků a odpovíme na otázky: 1. Kolik Lucemburků bylo českými králi? *Pomocí učebnice je vyjmenujeme a jejich jména napíšeme na tabuli: Jan, Karel IV., Václav IV., Zikmund.* 2. Proč nemohl Zikmundův vnuk Ladislav zvaný Pohrobek vládnout i přesto, že byl ve svých 13 letech zvolen českým králem? *Byl ještě moc mladý. (V 17 letech, kdy už vládnout mohl, během příprav na svou svatbu náhle onemocněl a za tři dny zemřel. Předtím se spekulovalo, že ho buď otrávil Jiří z Poděbrad, aby mohl vládnout, nebo že zemřel na morovou nákazu. Teprve v roce 1985 antropologové zjistili z kosterních pozůstatků, že zemřel na leukémii – rakovinu krve.)*

Z DNP *Jméno.* Žáci zjistí jméno Ladislavova otce (manžela Zikmundovy dcery). *Albrecht II. Habsburský.*

IUC DNP *Kdo jsem? ANO/NE.* Čtyři žáci budou představovat české krále z rodu Lucemburků. Vyučující rozdělí role tak, aby třída nevěděla, kdo je kdo. Každý představitel pak podá o postavě, kterou představuje, jednu jedinou informaci, ale nesmí prozradit své jméno. Spolužáci kladou otázky, na které lze odpovědět pouze ANO, nebo NE. Kdo první uhodne jméno, získává bod. (Možno obměnit, záleží na vyučujícím.) K lepší orientaci můžeme využít vyrobenou pomůcku s posloupností členů panovnických rodů.

ŠLECHTIC JIŘÍ Z PODĚBRAD ČESKÝM KRÁLEM

IUC MeDo Než začneme číst ukázkou o Jiřím z Poděbrad, řekneme si, jak by mohl vypadat. Poté přečteme žákům literární ukázkou o Jiřím z Poděbrad a podle ukázky a obou obrázků popíší žáci jeho vzhled.

IUC MPV Čítanka 4, s. 135–136 – O moudrém šašku Palečkovi. Český jazyk 4, s. 98 – Jiří z Poděbrad.

① Co mohlo být podle vás příčinou králova hněvu a špatné nálady?

Řešení: Diskuze. (Předpokládané odpovědi: příčinou mohla být nespokojenost s prací sněmu, špatná zpráva, také to mohl být jeho zdravotní stav apod.)

MeDo Společně čteme text o Jiřím z Poděbrad, žáci pracují s textem a píší do sešitu: **1.** Co všechno oceňujete na vládě Jiřího z Poděbrad? *Byl spravedlivý.* **2.** V čem se Jiří lišil od všech předešlých uchazečů o český trůn? *Nepocházel z panovnického rodu, ale jen z rodu šlechtického.*

UČEBNICE

str. 39

Ukažte na mapě Evropy státy, které leží na západ od naší republiky.

MeDo Diskutujeme o tom, od koho hrozilo Evropě největší nebezpečí? Žáci vyhledají, kde se rozkládala země za Jiřího z Poděbrad na mapě.

IUČ Fotografie – dobové oblečení tureckého válečníka, chrám svaté Barbory v Kutné Hoře, Vladislavský sál na Pražském hradě.

PT MeDo Diskutujeme, co by pro Evropu znamenalo uzavření mezinárodních mírových smluv mezi panovníky evropských států. (V ideálním případě žádné války mezi evropskými státy, protože panovníci by dohlíželi na dodržování míru; Evropa by se ubránila nájezdům Turků.)

MPV ČJ – Žáci píší vlastní názor. Seznámíme je s pojmem úvaha.

JAGELLONCI ČESKÝMI KRÁLI (konec 15. – 1. pol. 16. století)

Vladislav Jagellonský

MeDo Čteme text o Vladislavovi Jagellonském a společně rozebereme: **1.** Proč se Jiří z Poděbrad nesnažil udržet korunu pro některého ze svých synů, ale nabídl ji polskému rodu Jagellonců? *Jiří nevěřil, že by dokázal založit vlastní vládnoucí rod a udržet královskou korunu.* **2.** Jaká pasáž v textu poukazuje na to, že byl mladý Vladislav Jagellonský slabý a nerozhodný král? *Nechal si poroučet od šlechty.*

Z MeDo Doplníme žákům text o informaci, že Vladislav dokonce na popud šlechty vydal zákoník, který její moc upevňoval na úkor panovníka.

Ludvík Jagellonský

MeDo Čteme text o Ludvíkovi Jagellonském a odpovíme na otázky a diskutujeme: **1.** Kolik let bylo Ludvíkovi, když byl korunován na českého krále? *Byly mu tři roky.* **2.** Kolik mu bylo let, když začal vládnout? *Když Ludvík začal vládnout, bylo mu asi tolik, co vám – 10.* **3.** Kdo byl jeho otcem? *Vladislav Jagellonský.* **4.** Proč u nás po Ludvíkově předčasné smrti dál nevládli Jagellonci? *Ludvík neměl potomka.* **5.** Která dynastie začala vládnout po Ludvíkově smrti? *Habsburkové.*

Z MeDo Žáci zjistí, kde přesně padl „král dítě“? *Padl v bitvě u Moháče [r. 1526].*

Zjistěte, které slavnostní události se v současné době konají ve Vladislavském sále.

Řešení: Různá slavnostní shromáždění spojené s významnými dny České republiky, např. státní svátky.

DNP Vyhledávání informací a fotografií. Žáci vyhledají na internetu (zadají do vyhledávače) fotografie chrámu svaté Barbory v Kutné Hoře a Vladislavského sálu na Pražském hradě.

MeDo Podíváme se na rozlohu českého státu za vlády Jagellonců.

DNP Ústní argumentace. Žáci diskutují: Proč bych chtěl/-a, nebo nechtěl/-a žít ve středověku.

Písenná argumentace. Každý žák napíše na kartičku tvrdého papíru jednu skutečnost, kterou na středověku oceňuje, na druhou kartičku to, co se mu na životě ve středověku vůbec nelíbí. Kartičky žáci vkládají na misky vah – na jednu klady, na druhou záporu. Společně s vyučujícím nejprve kartičky na obou miskách přečtou a posoudí, zda byly na správné misce. Nakonec zjistí, zda převažovaly klady, nebo záporu.

DNP Sumarizace. Skládání mozaiky poznatků z kapitoly STŘEDOVĚK. Práce s přehledem v Učeb. s. 41. Co významného se stalo za vlády Přemyslovců, za vlády Lucemburků, za vlády Jiřího z Poděbrad, za vlády Jagellonců.

Zopakujte si:

1. Zikmund.

2. Nebyl z rodu královského, byl jen šlechtic. Za jeho vlády bylo zase bezpečno, v zemi pořádek, rozvíjela se řemesla a obchod, byl dostatek zboží, rostla těžba stříbra v Kutné Hoře, pokusil se o uzavření mírových smluv mezi evropskými panovníky, aby nedocházelo k válkám.

3. Jagellonci, pocházeli z Polska.

OPAKOVÁNÍ – HUSITSKÉ VÁLKY A UDÁLOSTI PO VÁLKÁCH

1. b); 2. c); 3. b); 4. c); 5. a); 6. a); 7. c); 8. b); 9. c); 10. a); 11. b); 12. a) románský; b) gotický.

! **MeDo** Do slovníčku zapíšeme anglicko-české pojmy z této kapitoly.

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 24

1. a) Zikmund; b) Přeškrtnout: měl přezdívku „Pohrobek“; v zemi řádili lupiči; pocházel z polského panovnického rodu; obchodování upadlo; Češi mu měli za zlé, že nezabránil Husově smrti; utopil se v bažině.
2. v 1. řádku – Vladislav, ve 2. řádku – Ludvík.
3. Ludvík, Vladislav, Zikmund, Jiří z Poděbrad, Pohrobek; 3 – 5 – 4 – 2 – 1.
4. Vladislavský.

Učeb. s. 42–45; PS s. 25–27

IV. ZAČÍNÁ NOVOVĚK

1. HABSBUROVÉ – NOVÍ ČEŠTÍ KRÁLOVÉ

Motivace:

DNP Panovnícké rody. Žáci společně připraví kartičky se jmény panovnických rodů, které se vystřídaly na českém trůnu, včetně rodu posledního – Habsburků. Zavěsíme je ve správném pořadí na provázek.

MeDo O každém panovnickém rodu a událostech za jeho vlády si s žáky povídáme. Žáci uvedou i jméno panovníka, který byl nejvdělanější, který se staral o České království apod. Mohou si pomáhat textem v učebnici nebo zápisky v sešitě.

DNP Historická soutěž. Připravíme kartičky, na každé bude jedno jméno panovníka z období středověku a počátku novověku, událost, místo, zajímavost. Žáci utvoří 2–4 zástupy (každá skupina má své kartičky). Po jednom losují kartičku a musejí říct místo, letopočet, zajímavost, další jméno..., co souvisí se slovem na kartičce. Pokud je to správně, pokračuje další žák. Hrajeme tak dlouho, dokud nejsou všechny kartičky vypořebované. Soutěžíme. Vyhrává tým, který již nemá kartičky. (Můžeme hrát několikrát dokola, jen zamícháme kartičky, můžeme ztížit hru – nesmíme opakovat již řečená slova).

Práce s učebnicí:

MeDo Žáci čtou první odstavec v Učeb. s. 42. Vysvětlíme jim, proč si čeští šlechtici vybrali za nové vládcy právě Habsburky: byli jedním z nejvýznamnějších evropských panovnických rodů. Potřebovali jsme panovníka energického, mocného a taky bohatého, aby dokázal České země ubránit před Turky a byl schopen a ochoten zaplatit dluhy, které nadělali předchozí panovníci z rodu Jagellonců. Králové z habsburského rodu opravdu bránili celou Evropu před tureckým vojskem. Vládli totiž i v dalších evropských zemích (např. v Rakousku, ve Španělsku), byli vážení a stávali se také císaři. Žáci si přečtou zajímavost v Učeb. s. 42.

DNP Úkol. Žáci vypočítají, kolik let u nás Habsburkové v době novověku vládli. 392 let.

MeDo Habsburkové byli posledním panovnickým rodem na českém trůnu. Ve kterých letech vládli a kdo nastoupil po nich? 1526–1918; v roce 1918 vzniklo Československo, Tomáš Garrigue Masaryk.

Shromážděte se u mapy Evropy a ukažte na ní Rakousko a jeho hlavní město. Pokud jste někdo v této zemi byli, vyprávějte ostatním, co o ní víte.

DNP Mapa. Na deskách učebnice – žáci porovnájí rozlohu českého státu za všech panovnických rodů.

FERDINAND I. HABSBUROVÝ

MeDo Žáci čtou text o Ferdinandovi I. a vyučující vysvětlí, že se Habsburkové dělili o vládu v zemi se šlechtou a městy. Žáci odpovídají na otázky: 1. V čem byla vláda Ferdinanda I. prospěšná naší zemi? *Spojil svou vládou České země s Uhry a s Rakouskem. České země se staly nejbohatší částí říše.* 2. Která dvě nařízení Ferdinanda I. šlechtu popudila? *Zvýšení daní a omezování výsad a moci šlechty.*

1. Vysvětlete, co je daň. Řešení: Daň je povinný finanční obnos, který museli měšťané a šlechta pravidelně odvádět panovníkovi. **2. Jaké přednosti má podle vás velký stát oproti státu malému? Řešení:** Žilo v něm více lidí, proto bylo více peněz z daní, z toho plynulo lepší zázemí a větší vojenská síla.

DNP Víte? Za kterého panovníka bylo málo peněz, protože se kvůli jisté nemoci snížil počet obyvatel? Za Karla IV. Jaká to byla nemoc? *Vypukl mor a pokračoval za Václava IV.*

DNP Diskuze. Diskutujeme o dvou odstavcích textu v učebnici pod skupinovou prací. Zdrojem bohatství byla těžba stříbra a dalších kovů, podnikání šlechticů, klášterů a měšťanů. 1. K čemu se používalo stříbro, že se ho tolik těžilo? *Razily se z něho mince, vyráběly se z něho dekorační předměty. Potřebným kovem byl také cín, z něho se vyrábělo nádobí. Z bronzu se odlévala děla a zvony.* 2. Kdo těžil kovy? *Horníci.* 3. Co se vyrábělo ze železa? *Různé nářadí a také dělové koule.* 4. Z čeho bohatla města a kdo se o to nejvíc přičinil? *Hlavně z obchodu, přičinili se o to řemeslníci a obchodníci. Šlechtici na svých statcích zaměstnávali nemajetné poddané, tím jim umožňovali, aby měli z čeho žít.*

 Na mapě Evropy ukažte Maďarsko. Jak se nazývá jeho hlavní město?

Řešení: Budapešť.

DNP Mapa. Ukážeme si Maďarsko (Uhry) a jeho hlavní město Budapešť.

RUDOLF II.

MeDo Čtete text Rudolf II. a žáci vyhledávají v textu na s. 42–43 věty: 1. Které potvrzují, že naše země za vlády prvních habsburských panovníků (tj. Ferdinanda I. a Rudolfa II.) bohatla. 2. Co všechno způsobilo, že se Praha stala významným evropským městem? *Rudolf II. přestěhoval svůj dvůr z Vídně do Prahy, hostil zde umělce a učence.*

IUČ Cvičení. **IUČ** Fotografie – oblečení měšťanů, šlechty, portrét Rudolfa II., koruna Rudolfa II.

IUČ Video – Rudolf II. a renesance.

UČEBNICE

str. 43

 Zjistěte, co je astrologie, astronomie a alchymie.

Řešení: Astrologie neboli hvězdopověstí je učení o vlivu hvězd na osud člověka a předpovídání budoucnosti z postavení hvězd; astronomie – hvězdářství je věda o vesmíru a pohybu vesmírných těles; alchymie – předchůdkyně dnešní chemie byla středověká nevědecká chemie, alchymisté se např. pokoušeli o přeměnu běžných kovů ve zlato.

IUČ Fotografie – golem, portrét Matyáše Habsburského, astronomický astroláb.

Z MeDo Co dnes lze považovat za „elixír mládí“? *Kosmetické masky, botox.*

① **Jak se nazývá dvoudílný český film o Rudolfovi II.? Víte, kdo v něm hraje roli Rudolfa II.?**

Řešení: Císařův pekař a Pekařův císař; Rudolfa II. hraje Jan Werich.

MeDo Pustíme žákům ukázkou, kde hraje Jan Werich.

Z MeDo V čem se liší obsah zajímavosti v učebnici od filmového zpracování? *Ve filmu nebyl „šém“ lístek s kouzelným slovem, ale kulička, která se vkládala do důlku v golemově čele.*

 MeDo Přečtete žákům literární ukázkou o golemovi.

MPV ČJ – Dokončení příběhu. Kdo zná příběh o golemovi, napíše pravdivé dokončení příběhu. Kdo nezná, vymyslí dokončení ukázky.

② **Z čeho byl golem podle pověsti vyroben a jak byl ožíván?**

Řešení: Golem byl vyroben z hlíny, ožíván byl pomocí šému = lístku s magickým slovem (ve filmu kulička).

MeDo Vytvoříme časovou přímku. Na zem umístíme provázek s uzlem uprostřed. Na jedné straně bude období Jagellonců a na druhé straně období Habsburků. Žáci budou zastávat role panovníků v těchto dynastiích a stoupnou si na časovou přímku podle toho, jak za sebou vládli.

Zopakujte si:

1. Ferdinand I.
2. Z Rakouska – leží v Evropě, sousedí s naší zemí.
3. Ferdinand I. omezoval výsady a moc šlechty, vůdce vzpoury dal popravít.
4. Rudolf II. se věnoval hlavně svým koníčkům – sbíral umělecké předměty, zbraně, zajímala ho astrologie, astronomie, alchymie, zval ke dvoru významné umělce.
5. Individuální.
6. Nástupem Habsburků na český trůn v 16. století (1526).

2. RENESANCE

Motivace:

DNP Fotografie. Poznávání stavebních slohů podle fotografií – vyučující připraví fotografie staveb románského a gotického slohu, žáci je budou třídit. Vyučující na magnetickou tabuli připevní kartičky s těmito časovými údaji: 13.–15. stol., 16. stol., 11.–12. stol., dále neuspořádaně: RENESANCE, ROMÁNSKÝ SLOH, GOTIKA. Žáci spojí časový údaj se stavebním slohem.

IUČ Fotografie – renesanční stavby, móda.

Práce s učebnicí:

③ V jakém slohu se stavělo před příchodem renesance?

Řešení: Ve slohu gotickém.

MeDo Samostatná práce s textem ve třech skupinách. Do skupin rozdělíme text: první skupině přiřadíme text mezi úkoly 3 a 4, druhá skupina bude pracovat s textem mezi úkoly 4 a 5, třetí skupina se bude věnovat renesanční módě. (Při větším počtu žáků rozdělíme třídu na 6 skupinek, přičemž vždy dvě budou pracovat na stejném textu.) 1. skupina vytvoří co nejnápaditější znázornění druhů renesančních staveb; 2. skupina sepíše na kartičky typické znaky renesančních staveb; 3. skupina se pokusí nakreslit renesanční oblečení mužů i dam. Skupiny nakonec komentují své výtvary, vysvětlují, odpovídají na dotazy spolužáků.

④ Jaký je na první pohled rozdíl mezi románskou a gotickou stavbou?

Řešení: Románské stavby jsou nízké, okna zakončuje půlkruhový oblouk; gotické stavby jsou vysoké a štíhlé, okna zakončuje lomený oblouk.

⑤ Které znaky renesance vidíte na fotografii domů v Telči?

Řešení: Zdobené štíty domů, obdélníková okna, malby na fasádách, podloubí zakončená oblouky.

IUČ MPV Vlastivěda 4 (Poznáváme naši vlast), s. 54–55 – Pardubický kraj, Vysočina.

 MPV VV – (Balící papír.) Okna tří slohů vyrobíme v životní velikosti. Okna vystavíme s popisnými cedulkami, na kterých budou typické rysy daného slohu.

RENEŠANČNÍ MÓDA

MeDo Než si přečteme text, ukážeme žákům obrázek renesančního oblečení v Učeb. s. 44, ten žáci popíší svými slovy. Následně přečteme společně text a vysvětlíme si pojmy, které žáci neznají.

MPV VV – Malba. Na jednu půlku A3 nalepíme obrázek člověka v renesančním oblečení, na druhou člověka, kterému namalujeme všechny prvky renesančního oblečení, ale v dnešní podobě, např. klobouček nahradíme kšiltovkou, renesanční límec nahradíme stojáčkem... Necháme na nápaditosti žáků.

3. O ŽIVOTĚ LIDÍ NA POČÁTKU NOVOVĚKU

Práce s učebnicí:

PODNIKÁNÍ, ŘEMESLA

MeDo Žáci čtou text Podnikání, řemesla a na základě přečteného vyvodí, zda se našim zemím za vlády prvních panovníků z rodu Habsburků dařilo, nebo nedařilo. Společně odpovíme na otázky: 1. Kterému odvětví hospodářství se nejvíc dařilo? *Řemeslům*. 2. Kterým obyvatelům to přinášelo největší užitek? *Obyvatelům měst*. 3. V jakých odvětvích začali podnikat šlechtici? *Pivovarnictví, mlynářství, sklářství, rybníkářství*.

IUČ Fotografie – stříbrná mince, renesanční pohár, rybník Rožmberk, dalekohled, knihtisk, tiskařský lis.

⑥ 1. Jaký užitek přinášely a přinášejí lidem rybníky? **Řešení:** Chovaly se v nich ryby. 2. Řekněte nebo zjistěte, jak se nazývá největší český rybník. **Řešení:** Rožmberk. 3. K čemu panovníci potřebovali hodně stříbra? **Řešení:** K ražbě mincí.

DNP Práce s obrázkem. Žáci popíší, co konkrétně dělají řemeslníci při výrobě skla. *Sklo se vyrábí z křemičitého písku; muž stojí u tavicí pece, kontroluje tavení; další sklář drží v ruce sklářskou píšťalu a fouká tvar výrobku; třetí rovná hotové výrobky.*

Vyjasněte si, co je podnikání. Co v dnešní době potřebuje člověk, který chce podnikat?

Řešení: Potřebuje finanční prostředky, tedy prostředky k podnikání, ohlášení podnikání na živnostenském úřadě, kde mu vystaví živnostenský list.

NOVÉ VĚDECKÉ POZNATKY

MeDo Čteme text Nové vědecké poznatky, žáci pracují ve dvojicích, každá dvojice vyrobí model Země a Slunce. Potom názorně předvedou pohyb těchto nebeských těles.

DNP Dalekohled. Přineseme dalekohled, žáci si vyzkouší, jak se s ním pracuje. (Dalekohled můžeme využít i na výletě.)

Pomocí internetu zjistěte: a) kdo je považován za objevitele Ameriky; b) kdy k tomuto objevu došlo.

Řešení: Mořeplavec Kryštof Kolumbus, rok 1492.

MeDo Žáci řeší skupinový úkol – diskuze o tvaru a pohybech Země. (Znají z první kapitoly Učeb. s. 4.)

VZDĚLÁNÍ

MeDo Společně čteme text Vzdělání a diskutujeme: **1.** Který člověk byl ve středověku a na začátku novověku považován za gramotného? *Ten, který uměl číst, psát a počítat.* **2.** Jak ovlivnil knihtisk rozvoj vzdělanosti? *Byly podklady pro studium.*

DNP Exkurze. Navštívíme s žáky Památník Bible kralické v Kralicích nad Oslavou. Průvodkyně předvede práci na tiskařském lisu.

⑦ **1. Vysvětlete, co znamená, že je někdo negramotný. Řešení:** Neumí číst, psát, počítat **2. Je u nás vzdělání povinné? Pokud ano, do kolika let je školní docházka povinná? Řešení:** Školní docházka je povinná do 15 let.

Zopakujte si:

1. Zámky, paláce, měšťanské domy se zdobenými štíty, radnice, zámecké zahrady a parky.
2. Řemeslníci se soustřeďovali ve městech, začala podnikat také šlechta. K rozšíření vzdělanosti přispěl vynález knihtisku.

! **MeDo** Do slovníčku zapíšeme anglicko-české pojmy této kapitoly.

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 25

1. Nástup Habsburků na český trůn.
2. Přeškrtnout: založil pražskou univerzitu, dal postavit nový most přes Vltavu, nechal zhotovit nové korunovační klenoty, získal dědičný královský titul, utopil se i s koněm v bažině, navrhl evropským panovníkům uzavření mírových smluv, své sídlo i úřady přestěhoval do rakouského města Vídně.
3. sklárny, pivovary, mlýny, rybníky.
4. čtení, psaní a počítání; knihtisku.

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 26

1. lovit, 2. sbírat plody a rostliny, 3. otloukat (opracovávat) kámen, 4. oheň, 5. obdělávat pole, 6. vyrábět železné (kovové) nástroje, 7. vyrábět hliněné nádoby, 8. praotce Čecha, 9. Sámova, 10. Velká Morava, 11. Konstantin a Metoděj, 12. český,

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 27

13. Václav, 14. ražba mincí, 15. opisování knih, 16. královský titul, 17. Karel IV., 18. Karlův most, 19. řemesla, 20. upálení Jana Husa, 21. boj husitů s křižáky, 22. Jiří z Poděbrad, 23. Jagellonců, 24. Habsburků, 25. Rudolf II. (Habsburský), 26. golem, 27. knihtisk.

1. a)–B); b)–C); c)–A); 2. c); 3. b); 4. c); 5. A)–c); B)–b); C)–a); 6. b); 7. a); 8. a); 9. c); 10. a); 11. c); 12. b); 13. b); 14. c); 15. c); 16. b); 17. a); 18. b); 19. c); 20. c); 21. b); 22. a); 23. c); 24. c).

IUC Cvičení – přiřazování obrázků ke správnému období.

DNP *Opakovací hra.* Třídu rozdělíme na dvě poloviny, utvoříme dvě řady. Vyučující prochází středem a dvojici žáků stojících proti sobě položí otázku. (Můžeme využít otázky k textům, které jsou v průběhu celé metodiky.) Kdo z dvojice odpoví dřív a správně, získává pro svůj tým bod a postupuje do dalšího kola. Odpověď musí být stručná a jednoznačná. Kdo neodpoví jako první nebo odpoví chybně, vypadává ze hry.

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 28

1. hmotné, ohně, mladší, mince, pověstí, Velkomoravské, křesťanství, český, knížata, evropskou.
2. ROMÁNSKÝ → GOTICKÝ → RENESANČNÍ.
3. a) Přemysl Otakar I.; b) Konstantin a Metoděj; c) svatý Václav, český kníže; d) Karel IV.; e) Jan Hus; f) Rudolf II. Habsburský

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 29

4. 1. Přemyslovci, 2. Lucemburkové, 3. Jagellonci, 4. Habsburkové.
5. pravěk, středověk, novověk.
6. Individuální.
7. a) duhovky, b) denáry, c) brakteáty, d) (pražské) groše
8. Individuální.

VLASTIVĚDA 4

POZNÁVÁME NAŠI VLAST

Motivace:

MeDo Společně se na základě zde uvedených otázek pobavíme: Kdo z vás byl v zahraničí a v jakém státě? Co tam bylo podobné jako u nás, v čem se prostředí v zahraničí lišilo od našeho? Uveďte co nejvíc důvodů, proč lidé cestují do zahraničí.

Práce s učebnicí:

📖 Na mapě si ukážeme tři zmíněná moře a ukážeme na mapě, které země obtékají.

1. Jak jsou v ukázce popisovány Čechy? Jak Morava? Vysvětlete.

Řešení: Čechy jsou jako rendlíček, kolem dokola jsou pohoří. Morava je úvoz, protože hory se táhnou po stranách.

2. Pomocí ukázky vysvětlete, co si představujete pod slovem „špalír“.

Řešení: Hory se táhnou po okraji a ve středu (mezi nimi) je prostor.

3. a) Kde se u nás kdysi nacházelo moře? b) Máme stejný počet rybníků jako v minulosti?

Řešení: a) V moravském úvozu (úvalu). b) Je jich o polovinu méně.

1. POLOHA ČESKÉ REPUBLIKY

MeDo Společně čteme text. Žáci zavrou učebnice a text předčítáme a vynecháváme zvláště fakta. Žáci v průběhu našeho čtení doplňují, co si zapamatovali. Všechny informace si názorně ukážeme na mapě.

IUC Cvičení. **IUC** Foto – Berlín, Varšava, Vídeň, Bratislava, přirozená státní hranice – řeka, pohoří, umělá státní hranice. **IUC MPV** Čítanka 4, s. 44–45 – Praotec Čech.

🚩 **DNP Hranice.** Každý žák napíše na papír, do jaké země vycestoval, kde překročil hranice České republiky. Podívá se na mapu, zda je v tomto místě nějaká řeka. Pokud ano, napíše její název. Jaké další státní hranice musel přeletět/přejet? Pokud žák nebyl za hranicemi, zvolí si zem, kam by vycestovat chtěl.

DNP Znáš svého souseda? (Nástěnná politická mapa Evropy, slovníky: česko-polský, česko-německý, česko-slovenský, 4× A3 papír, pastelky nebo fixy, příruční vlastivědná mapa ČR.) Třídou rozdělíme na 4 skupiny. Každé z nich zadáme jeden z našich sousedních států, který má za úkol představit ostatním skupinám. Např. ukázat na velké nástěnné mapě, kde stát leží, jakou má státní vlajku (nakreslí ji na větší formát papíru), kterým úředním jazykem se ve státě hovoří a na které světové straně vzhledem k ČR leží. Zároveň žáci popíší státní hranici mezi ČR a daným státem pomocí příruční vlastivědné mapy v učebnici.

DNP Typické jídlo. Rozdáme každé skupině na papíru napsaný název národního jídla daného státu. Žáci mají za úkol na internetu vyhledat definici pokrmu. Ostatní skupiny se snaží uhodnout, o jaké jídlo se jedná. Skupina žáků zadávající slovo může spolužákům napovídat popisem jídla, např. vyrábí se z těsta, jako příloha bývá zelí, jídlo se posypává ovčím sýrem apod.)

🌟 V příruční mapě České republiky vyhledejte a vyjmenujte: a) řeky tvořící naši přirozenou hranici; b) pohoří tvořící naši přirozenou hranici.

Řešení: a) Morava, Dyje, Opava, Olše; b) Český les, Šumava, Novohradské hory, Bílé Karpaty, Javorníky, Moravskoslezské Beskydy, Jeseníky, Králický Sněžník, Orlické hory, Krkonoše, Jizerské hory, Lužické hory, Krušné hory.

🚩 **Řešení:** V Rakousku se mluví německy.

📖 1. Na území které historické země se nachází obec, kde žijete?

Řešení: 1. Individuální.

2. Jak se nazývá jazyk, kterým se hovoří na celém území našeho státu?

Řešení: 2. Český jazyk.

2. STÁTNÍ SYMBOLY ČESKÉ REPUBLIKY

Motivace:

MeDo Pustíme žákům českou státní hymnu a rozdáme jim text písně Kde domov můj. (Zdůrazníme, že se při hymně vždy stojí.) V textu vyhledají slova, kterým nerozumí, a společně se budou snažit uhodnout jejich význam. Hymnu si společně zazpíváme. Povídáme o vzniku státních znaků v minulosti. Již králové měli korunu, jablko, žezlo, prsten se svým znakem, pečeť, erb.

Práce s učebnicí:

IUC Cvičení.

☒ **MPV VV** – Každý namaluje velký státní znak. Použijeme předpřipravenou šablonu lva a orlice. Dodržíme barvy i tvar. **MeDo** Žáci si tak lépe zapamatují, jak náš státní znak vypadá.

☒ **MeDo** Pokud je státní vlajka vyvěšena svisle, pak je bílá barva vlevo proto, že se musí dodržet pořadí barev jako u naší trikolory (bílá, červená, modrá). Trikolora je šněrovadlo ke svazování státních spisů. Pokud je vlajka vyvěšena na stožáru, vždy je modrý cíp u stožáru, červený pruh dole a bílý nahoře. Řekneme žákům mnemotechnickou pomůcku: Červená je cihla a bílá vajíčko. Vajíčko musí vždy ležet na cihle. Pokud by ležela cihla na vajíčku, rozmáčkla by ho.

DNP Barvy vlajky. Každý si vyrobí z tvrdého papíru vybarvenou českou státní vlajku. Tu rozstříhá na tři části podle barev. Následně vlajku skládá. 1. Vlajka visí na stožáru, připevněná kratší stranou. (Modrý cíp je u stožáru, červená barva dole, bílá nahoře.) 2. Vlajka visí na stožáru, připevněná delší stranou. (Červená visí u stožáru, modrá je nahoře.)

MPV VV – Vlastní státní vlajka (papír, pastelky, fixy). Můžeme projekt zadat i jako domácí úkol. Každý žák zkusí navrhnout svou vlastní „státní“ vlajku s tím, že v ní použije jeden známý symbol ČR (např. krajová zajímavost, známá hora, kulturní památka, národní strom). Výtvary připevníme kolíčky na natažený provaz.

MeDo Společně čteme informace o všech státních znacích. Důležité je, aby žáci chápali souvislosti a neučili se pravidla zpaměti. Proč jsou na státní pečeti listy lípy? *Je to náš národní strom.*

☒ **DNP Barvy vlajky.** Žáci zjistí, jaký je důvod, že jsou naše státní barvy právě bílá, červená, modrá. Lípa. Žáci sami zjistí, jaké mohly být důvody k tomu, že se stala lípa naším národním stromem?

☐ 3. Popište rozdíl mezi velkým a malým státním znakem.

Řešení: Malý znak obsahuje pouze symbol českého dvouocasého stříbrného lva se zlatou korunou, tedy znak historické země Čech; velký státní znak obsahuje dvakrát v úhlopříčce symbol českého dvouocasého stříbrného lva se zlatou korunou – znak historické země Čech, pak na modrém podkladu umístěnou moravskou orlici se zlatou korunou – znak historické země Moravy, a nakonec na zlatém podkladu černou slezskou orlici se zlatou korunou – znak historické země Slezska.

4. Řekněte, při jaké příležitosti jste slyšeli hrát naši státní hymnu. Zopakujte si, jak se během ní chováme.

Řešení: Státní hymnu můžeme slyšet např. při slavnostních příležitostech (při oslavě státního svátku, před předáváním státních vyznamenání, před důležitými projevy prezidenta republiky nebo při mezinárodních sportovních utkáních). Při poslechu státní hymny stojíme s připaženými rukama, sejmeme pokrývku z hlavy, nemluvíme.

5. Řekněte nebo zjistěte, kdo je autorem textu naší státní hymny a kdo k ní složil hudbu.

Řešení: Autorem textu státní hymny je český spisovatel a dramatik Josef Kajetán Tyl a autorem hudby je skladatel František Škroup.

6. Zjistěte, zda je velký státní znak vyvěšen i ve vaší škole.

Řešení: Žáci zjistí individuálně na své škole.

3. STÁTNÍ SVÁTKY V ČESKÉ REPUBLICE

Motivace:

MeDo Otevřeme diskuzi s žáky na téma státních svátků. Téma lze uvést vhodnými otázkami: 1. Víte, ve kterém roce vznikl samostatný československý stát? *Vznikl r. 1918.* 2. Vypočítejte, kolik let od této události již uplynulo. 3. Vysvětlete, co znamená název svátku Den vítězství. 4. Kdo byl Cyril a Metoděj? 5. Kdo byl mistr Jan Hus? 6. Proč slavíme Den české státnosti? 7. Kdo byl T. G. Masaryk? 8. Co se odehrálo 17. 11. a ve kterém to bylo roce?

IUC Foto – Svatý Václav, Mistr Jan Hus, T. G. Masaryk, pamětní deska k 17. 11. 1989, konec 2. světové války v Praze. **IUC MPV** Čítanka 4, s. 132–133 – Pes a mistr Jan Hus. Čítanka 4, s. 134 – Dva husité. Čítanka 4, s. 50–51 – Kníže Václav.

Práce s učebnicí:

IUC Cvičení.

 MeDo Domácí úkol, kde si žáci rozšiřují dovednosti v hledání a spojování informací a analytické myšlení. Správné seřazení (od nejstaršího k nejmladšímu) je: Den slovanských věrozvěstů Cyrila a Metoděje 5. 7. 863; Den české státnosti 28. 9. 935; Den upálení mistra Jana Husa 6. 7. 1415; Den vzniku samostatného československého státu 28. 10. 1918; Den vítězství 8. 5. 1945; Den boje za svobodu a demokracii 17. 11. 1989; Den obnovy samostatného českého státu 1. 1. 1993.

 DNP *Moje významné dny.* Otevřeme diskuzi na téma důležitých slavnostních dní v životě žáků. Zeptáme se jich, jak slaví tyto dny – narozeniny, svátek, Den matek, Mezinárodní den žen, Mezinárodní den dětí apod.

Shrnující otázky v učebnici:

1. Popište polohu České republiky v rámci Evropy a vyjmenujte naše sousední státy.

Řešení: Česká republika se nachází uprostřed Evropy, je to vnitrozemský stát (neleží u moře). Sousedními státy jsou Německo, Rakousko, Polsko a Slovensko.

2. Vyjmenujte státní symboly České republiky. Řekněte, při kterých příležitostech se používají.

Řešení: Státní vlajka, velký státní znak, malý státní znak, státní hymna, státní pečeť České republiky, vlajka prezidenta České republiky a státní barvy České republiky. Pečetí se označují mezinárodní smlouvy a důležité dokumenty, hymna se hraje při významných událostech.

UČEBNICE

str. 7

4. ČESKÁ REPUBLIKA – DEMOKRATICKÝ STÁT

Motivace:

MeDo Zeptáme se žáků, co si představí pod pojmem demokracie. Uvedeme i příklad jiného státního zřízení, než je republika. *Monarchie.* Zeptáme se žáků, zda znají příklady jiných států, kde je monarchie (*např. Dánsko, Japonsko, Jamajka*) nebo republika (*např. Německo, Polsko, Chorvatsko*). Otázky na další diskuzi: Koho musí žák poslouchat a respektovat? Koho musí respektovat rodiče žáka? Musí i politici někoho respektovat, pokud ano, koho/co?

Práce s učebnicí:

ŽIJEME V DEMOKRATICKÉM STÁTĚ

DNP *Definice pojmů.* Na tabuli napíšeme: Stát, formy vlády, republika, demokratický stát. Žáci dohledávají definice a vysvětlení k těmto pojmům v textu, který jim předem připravíme. Společně se o informacích pobavíme.

Z **DNP** *Volby.* Třídu rozdělíme na skupiny. Každá skupina si vybere svého kandidáta na předsedu třídy. Poté zvolí tři členy volební komise. Ostatní žáci jsou voliči. Napíší na papírek jméno kandidáta, přehnou ho a vhodí do krabice. Volební komise pak hlasy voličů sečte a vyhlásí vítězného předsedu třídy.

MeDo Zdůrazníme, že v ČR lze volit od 18 let a potřebujeme u sebe mít k identifikaci platný občanský průkaz. Pobavíme se s žáky, kdy je občanský průkaz neplatný. (Při poškození jakékoliv jeho části, vypršela jeho platnost...)

ŘÍZENÍ STÁTU

MeDo Přečteme společně text a vytvoříme graf řízení státu na tabuli. Přineseme žákům na ukázkou Ústavu České republiky.

DNP *Hra na parlament.* Rozdělíme třídu na skupiny. Každá skupina prodiskutuje část bodů ze školního řádu – se kterými body souhlasí a se kterými ne. Své názory zároveň zdůvodní. Každá skupina pak přenesla své názory prostřednictvím jediného zvoleného zástupce ostatním žákům třídy.

MPV ČJ – Upozorníme žáky na velká a malá písmena ve výrazech v dosud probraných slovech týkajících se státního zřízení.

1. Kdo řídí stát? Jakou úlohu má prezident při řízení státu?

Řešení: Stát řídí vláda, tedy premiér a ministři, a Parlament ČR, tedy Poslanecká sněmovna a Senát. Prezident zastupuje stát při důležitých jednáních v zahraničí, podepisuje zákony, které schválili poslanci, a je vrchním velitelem ozbrojených sil.

2. Jak se jmenuje současný předseda vlády České republiky? Kterou politickou stranu zastupuje?

Řešení: Dle aktuální situace (červenec 2021 - Andrej Babiš, hnutí ANO).

PRÁVA A POVINNOSTI

MeDo Přečteme společně text, vysvětlíme pojmy. Ukážeme žákům Ústavu České republiky a zdůrazníme, že je to základní zákon o řízení našeho státu. Ukážeme Listinu základních práv a svobod, úvodní část si můžeme přečíst a hovořit o obsahu. Můžeme seznámit žáky s podrobnějšími informacemi: např. Listina základních práv a svobod je součástí ústavního pořádku ČR. Dále hovoříme o právech dětí, (možnosti, kam se děti mohou obrátit), připomeneme si práva a povinnosti určená školním řádem.

IUČ Foto - 1. Ústava České republiky, 2. Ústava České republiky – ukázka strany

PROTIPRÁVNÍ JEDNÁNÍ A TRESTNÉ ČINY

1. K čemu slouží zákony? Jak se nazývá základní zákon České republiky?

Řešení: Zákony jsou závazná pravidla, která určují, co občané daného státu smějí a nesmějí dělat. Na dodržování zákonů dbá policie a soudy.

2. Jmenujte některá základní lidská práva.

Řešení: Právo na život, právo na osobní svobodu a bezpečí, volební právo, právo vlastnit majetek atd.

3. Jaký je základní rozdíl mezi policií a soudem?

Řešení: Policie trestné činy vyšetřuje, soudy projednávají porušování zákonů a rozhodují o vině či nevině obžalovaného (případně určují výši jeho trestu).

Shrnující otázky v učebnici:

1. Co znamená, že je Česká republika demokratický stát?

Řešení: V demokratickém státě si lidé ve volbách volí své zástupce, kteří pak rozhodují o důležitých záležitostech (u nás poslanci a senátoři).

2. Kdo rozhoduje o řízení státu?

Řešení: O řízení státu rozhoduje vláda a Parlament České republiky.

3. Jaké jsou funkce prezidenta České republiky?

Řešení: Prezident České republiky zastupuje stát při důležitých jednáních v zahraničí, podepisuje zákony a je vrchním velitelem ozbrojených sil.

4. Co jsou zákony? K čemu slouží?

Řešení: Zákony jsou psaná závazná pravidla určující co občané smí a nesmí dělat.

5. STÁTNÍ ČLENĚNÍ ČESKÉ REPUBLIKY

Motivace:

MeDo Začneme úvodními otázkami pro žáky k zamyšlení: Kdo se stará a komu patří silnice, chodníky a zeleň ve vaší obci? Kde se získávají finanční prostředky na stavbu dětských hřišť, údržbu autobusových zastávek a veřejného osvětlení?

Práce s učebnicí:

OBEC

MeDo Každý si sám přečte text o obci a napíše 3 vesnice a 3 města. Doma nebo ve škole podle atlasu nebo na internetu zjistí, kolik je v nich obyvatel a zda je zařadil správně.

IUČ **MeDo** Samostatný úkol pro dvojice žáků a následnou celotřídní diskuzi.

NEJVĚTŠÍ MĚSTA V ČESKÉ REPUBLICE

MeDo V textu o největších městech jsou vypsány názvy několika měst. Ukážeme si je na mapě. Pobavíme se s žáky, kdo které z měst navštívil, co ho případně zaujalo, co si pamatuje.

IUČ Foto – třináct velkých měst v ČR.

✳ **Prohlédněte si mapu dvaceti největších měst a ověřte, zda mezi ně patří všechna krajská města.**

Řešení: Ano, patří mezi ně všechna krajská města.

MeDo Pobavíme se s žáky, zda znají nějaký kraj.

☞ **Řešení:** U nás je jedno velkoměsto Praha. Můžeme se žáků zeptat na jejich odhad, kolik má Praha obyvatel. Přesný počet obyvatel sečtených k 31. 3. 2020 je 1 325 280.

SAMOSPRÁVA

MeDo Přečteme společně text a bavíme se o tom, zda má město/vesnice, kde žijeme, úřad. Kde ho najdeme? Jak se jmenuje starosta/primátor?

MPV VI, ČJ – Fiktivní dopis starostovi. (Učitel se předem informuje u pana starosty, zda je ochotný účastnit se projektu). Žáky rozdělíme do skupin, ve kterých promyslí a v bodech sepíše podněty ke zlepšení vzhledu a fungování obce. Všichni společně pak sestaví dopis starostovi obce, zjistí si jeho elektronickou adresu a dopis odešlou. Z odpovědi pak můžou zjistit, jak by se jejich návrhy a připomínky mohly řešit. Domácí úkol – Poznávám obecní (městský) úřad v mé obci (městě).

DNP Návštěva. (Učitel se předem informuje na obecním/městském úřadě, zda jsou zde ochotní odpovídat na otázky žáků.). Žáci ve skupinách nebo ve dvojicích navštíví obecní/městský úřad a zjistí, jaké funkce tam pracovníci zastávají a co je jejich náplň práce. Připraví si otázky a nahrají si na diktafon rozhovor s některým z pracovníků úřadu.

ZÁJMOVÉ SPOLKY

Práce s učebnicí:

MeDo Přečteme si text. Potom se zeptáme se žáků, jak tráví volný čas a zda nejsou členy nějakého spolku (Sokol, Junák, rybářský svaz atd.). Pokud ano, necháme je hovořit, pokud ne, přiblížíme jim toto téma sami – např. ukážeme znak skautů a uvedeme pár informací: Junák – český skaut, z. s. je česká skautská organizace, v současnosti nejvýznamnější organizace v prostředí českého skautingu. Označení Junák je původně Svojsíkův český ekvivalent pro mezinárodní označení skaut. Dnešní Junák – český skaut je největší organizací dětí a mládeže v Česku (2018) a je součástí světového skautského hnutí a členem Světové organizace skautského hnutí (WOSM) a Světové asociace skautek (WAGGGS). Do 31. března 2015 nesl název Junák – svaz skautů a skautek ČR. Junák – český skaut se dynamicky vyvíjí a snaží se, aby byl stále aktuální a měl dětem i jejich rodičům co nabídnout (byl vytvořen nový program, změnil se systém vzdělávání vedoucích, novým je i projekt dětské kategorie pro předškolní věk). Celkem bylo k 1. 1. 2019 v Junáku – českém skautu registrováno 64 383 skautů a skautek. Sokol: Sokol (Česká obec sokolská) je označením českého tělocvičného spolku, který v historii české a slovenské tělovýchovy zaujal pozici nejen největší, ale také nejúspěšnější tělovýchovné organizace. Za zakladatele Sokola jsou považováni Miroslav Tyrš a Jindřich Fügner. V roce 1990 došlo k znovuoživení Sokola a k navázání na jeho programové tradice. Česká obec sokolská (ČOS) patří v České republice k nejpočetnějším občanským sdružením. Členská základna čítá kolem 180 000 cvičenců, kteří se věnují nejen sportu a pohybovým aktivitám, ale také kulturní a vlastenecké činnosti. „Sport pro všechny“ zahrnuje základy sportovní a moderní gymnastiky, pohybovou výchovu, rytmickou gymnastiku, aerobik, cvičení s náčiním, různé taneční směry, atletiku, míčové hry, netradiční hry a sporty, jógu, základy asijských bojových umění, zdravotní gymnastiku, pobyt v přírodě a turistiku. Sokol se zabývá samozřejmě i výkonnostním sportem. Součástí Sokola jsou i soubory folklorní, divadelní, pěvecké, hudební a loutkářské.

IUČ Video - 1. Všesokolský slet v Praze, 2. Světové skautské jamboree v Japonsku 2015

IUČ Foto - 1. Junák – český skaut – znak, 2. Sokol – vlajka, 3. Všesokolský slet v Praze, 4. Sbor dobrovolných hasičů Pomezí – děti a mládež, 5. Rybářský kroužek, 6. Český svaz ochránců přírody Vlašim.

KRAJE ČESKÉ REPUBLIKY

MeDo Kraje si společně přečteme, prohlédneme si mapu s městy, pak zavřeme knihy a kraje, na která si žáci vzpomenou, napíšeme na tabuli. Společně přiřadíme k jednotlivým krajům krajská města. Můžeme aktivitu zadat do skupin, jako soutěž. Vyhrává ta skupina, která bude mít všechno správně.

IUC Cvičení.

Z MeDo Zeptáme se: Existuje brněnský kraj? Pokud ne, jak se jmenuje kraj, kde leží Brno? *Jihomoravský kraj.*

MeDo Domácí úkol spojený s prací na počítači. Můžeme ho splnit v rámci projektu, kde na A4 vypracují žáci mozaiku zajímavostí o své obci. Společně si o pracích povídáme.

DNP Dopln. Text v modrém rámečku nakopírujeme a zabělíme některá důležitá slova. Žáci doplňují.

Shrnující otázky v učebnici:

1. Jakým způsobem dělíme obce? Jak se nazývá nejlidnatější město České republiky?

Řešení: Obce dělíme podle počtu obyvatel, na vesnice a města. Nejlidnatější město ČR je Praha.

2. Proč si volí obyvatelé obce své zástupce? Kdo stojí v čele obecního nebo městského zastupitelstva?

Řešení: Protože se musí dohodnout na společných záležitostech. V čele zastupitelstva stojí starosta.

3. Co jsou zájmové spolky? Jmenujte některé.

Řešení: Volná sdružení lidí se společným zájmem. Např. Sokol, Junák.

7. OBYVATELÉ ČESKÉ REPUBLIKY

Motivace:

DNP Diskuze. Hovoří někdo z vás cizím jazykem? Znáte ze svého okolí někoho, kdo je cizí národnosti? Patří stát, ze kterého přišel, do Evropské unie? Umí hovořit svým původním mateřským jazykem? Jak se liší zvyklosti jednotlivých žáků?

IUC MPV Čítanka 4, s. 90–92 – Nic; Romské hádanky. Čítanka 4, s. 93–94 – Long neboli Láďa.

Práce s učebnicí:

MeDo Přečteme literární ukázkou v učebnici (Martina Drijverová: Kamarádi z velké dálky) a zodpovíme otázky k úryvku.

1. Odkud Van Minh pochází a v jakém typu obce žije?

Řešení: Van Minh pochází z Vietnamu a žije v horské vesnici.

2. Proč se Van Minh učí česká slova?

Řešení: Protože ho jeho teta a strýc chtějí pozvat na návštěvu do Prahy.

3. Myslíte si, že je nejdůležitější být v cizí zemi zdvořilý? Svůj názor zdůvodněte.

Řešení: Žáci odpovědí individuálně podle svého názoru v celotřídní diskuzi.

DNP Úryvek v pracovním sešitě. Lze využít literární ukázkou v pracovním sešitě (Rudolf Těsnohlídek: Liška Bystrouška) a úkoly k úryvku.

DNP Projekt. Češi jako menšina v zahraničí. Žáci zjistí, zda Češi žijící v jiných zemích dodržují nějaké české tradice, zda se mohou veřejně hlásit ke své národnosti, kolik jich v daném státě žije a proč se tam stěhují.

IUC Foto – Národní kroje.

Znáte nějaký jazyk, který je podobný češtině?

Řešení: Například slovenština, polština.

8. NÁRODOPISNÉ OBLASTI

Motivace:

IUC Cvičení.

Práce s učebnicí:

DNP Zvyky. Na tabuli napíšeme slova: a) Strážnice, b) skanzen, c) Valach, d) Rožnov pod Radhoštěm, e) krpce, f) fěrtoch, g) dřeváky.

MeDo Žáky rozdělíme do skupin a každé skupině dáme papír, na kterém bude: 1. Dnešní Rumuni, oblast Beskyd. 2. Lidové stavby, ukázka typických obydlí. 3. Stavby z oblasti Bílých Karpat (ukázka slováckých obydlí). 4. Stavby z moravského Valašska. 5. Boty, které byly tvrdé. 6. Část kroje. 7. Šněrovací boty. Žáci přiřazují samostatně. (Řešení: 1. c, 2. b, 3. a, 4. d, 5. g, 6. f, 7. e.)

DNP Diskuze. Pobavme se s žáky, zda znají nějaká slova v nářečí. Např. čupnout si – dřepnout si (Morava), dŕuzna, džuzna, dřura – dřira (na Slovácku), děnko – prkýnko (na Slovácku), frgál – koláč (Valašsko)... Další lze najít na internetu: Wikiverzita: Výrazy v češtině.

DNP Uhodneš píseň? HV Vyučující připraví 4–5 ukázek lidových písní jednotlivých národopisných oblastí a vytiskne jejich texty. Žáci hádají, odkud píseň pochází, a pak si společně vysvětlí význam neznámých slov v nářečí.

✳ **Prohlédněte si mapu národopisných oblastí a zkuste pomocí mapy na s. 10 určit, ve kterých krajích leží.**

Řešení: Chodsko leží v Plzeňském kraji; Haná leží v části Olomouckého kraje, Zlínského kraje a Jihomoravského kraje; Slovácko leží v Jihomoravském a ve Zlínském kraji; Valašsko leží ve Zlínském kraji.

UČEBNICE

str. 12

DNP Národní oblasti. Žáci pracují ve 4 skupinách. Každá skupina dostane jeden z textů: Chodsko, Slovácko, Haná, Valašsko, které se k oblasti vztahuje. Pantomimicky nacvičí a předvedou co nejpřesněji obsah textu. Ostatní sledují představení. Následně diskutujeme a žáci zkusí doplnit, jak by co zahráli jinak, jaké informace by doplnili. Cílem je, aby spolupracovali, vnímali a spojovali si souvislosti v jednotlivých národních oblastech.

DNP Jsem součástí národopisné oblasti. Žáky rozdělíme do čtyř skupin; každá bude zastupovat jednu národopisnou oblast. Každá skupina si na A3 připraví charakteristiku dané oblasti: zvyky, kroje, písně, zajímavosti apod. Projekt pak zástupce každé skupiny představí ostatním.

✳ **Víte, kdo je ve valašském nářečí „bača“? Pokud nevíte, napoví vám píseň „Beskyde, Beskyde“, která pochází z Valašska. Zaspívejte si ji.**

Řešení: Bača je pastevec ovcí.

MPV HV – Zaspíváme si písničku s doprovodem různých hudebních nástrojů. **VV** – Namalujeme baču.

Shrnující otázky v učebnici:

1. Kolik obyvatel žije v České republice? Ze kterých tří historických zemí vzniklo území našeho státu?

Řešení: V České republice žije asi 10,5 milionu obyvatel. Z Čech, Moravy a Slezska.

2. Vysvětlíte pojem národ. Co jsou národnostní menšiny? Jmenujte hlavní národnostní menšiny v ČR.

Řešení: Národ je taková skupina lidí, kteří dlouhodobě žijí a pracují na společném území, mají společné dějiny a jazyk. Národnostní menšiny jsou příslušníci národů z cizích zemí žijících v našem státě. Hlavní národnostní menšiny v ČR jsou Ukrajinci, Slováci, Vietnamci a Romové.

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 4

1. Česká republika – zelená uprostřed →, Slovensko – růžová ←, Německo – modrá ↙, Rakousko – oranžová →, Polsko – žlutá ↓ (*Šipky ukazují směr slova v osmisměrce.*)
2. vodorovná: klín – modrá, dole – červená, nahoře – bílá; svislá: klín – modrá, vlevo – bílá, vpravo – červená
3. vlevo nahoře – bílý lev na červeném pozadí, vpravo nahoře – červenobílá orlice na modrém pozadí, vlevo dole – černá orlice na žlutém pozadí, vpravo dole – bílý lev na červeném pozadí
4. sedm, českého, moravské, první.
5. **a)** historických, středověku, království, zemí, znak, znaky, velkého; **b)** Čechy – erb s bílým lvem na červeném pozadí, Morava – erb s červenobílou orlicí na modrém pozadí, Slezsko – erb s černou orlicí na žlutém pozadí; **c)** individuální.

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 5

6. Den obnovy samostatného českého státu (vznik samostatné České republiky 1. 1. 1993); Den vítězství (závěr 2. světové války v Evropě 8. 5. 1945); Den upálení mistra Jana Husa (upálení českého kněze a profesora Univerzity Karlovy 6. 7. 1415); Den slovanských věrozvěstů Cyrila a Metoděje (příchod křesťanství a vzdělanosti na Velkou Moravu 5. 7. 863); Den boje za svobodu a demokracii (studentské protesty, které

- spustily sametovou revoluci 17. 11. 1989); Den české státnosti (zavraždění sv. Václava 28. 9. 935); Den vzniku samostatného československého státu (vznik samostatného československého státu 28. 10. 1918)
7. 1. Polsko; 2. hranicí; 3. Morava; 4. Cyril; 5. pohoří; 6. vlajka; 7. vnitrozemský; 8. vítězství; 9. hymna; 10. Rakousko. *Tajenka*: PRACOVNÍHO.

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 6

8. Parlament tvoří Poslanecká sněmovna a Senát. Vládu tvoří premiér a ministři. Poslanci a senátoři jsou zástupci parlamentu. Nejvyšším představitelem našeho státu je prezident. Prezident je vrchní velitel ozbrojených sil. Prezident je od roku 2013 volen občany v přímých volbách.
9. 1. NE; 2. ANO; 3. ANO; 4. NE. *Tajenka*: Čím VÍCE hlasů politická strana získá, tím VÍCE poslanců a senátorů může dosadit do parlamentu.
10. Výsledky: $640-616-20=4$ (Ú), $6x4+2=26$ (S), $1000-980+10=30$ (T), $81:9-8=1$ (A), $600-540-7=53$ (V), $7x6-41=1$ (A); *Tajenka*: Základním zákonem o řízení našeho státu je ÚSTAVA České republiky.
11. zákony; zákonů, protiprávní; závažné, trestný; Trestné, policie.
- K** Diskuze by měla vést žáky k uvědomění, že díky ústavě a zákonům jsme státem do jisté míry chráněni státem. Bez existence zákonů by se každý choval, jak by chtěl, a mnoho lidí by toho mohlo zneužít k násilí a jiným trestným činům.
- MeDo** Necháme žáky zamyslet se nad výrokem „Svoboda jednoho končí tam, kde začíná svoboda druhého.“

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 7

12. územní; obec; města; liší; hlavní; zastupitelstvo; zastupitelstva; městský; důležitých
13. **Výhody**: dopravní dostupnost, pracovní příležitosti, kulturní a sportovní vyžití, výběr škol, zásobování, dostupnost zdravotnictví, možnosti výběru bydlení. **Nevýhody**: dopravní zácpy, špatné ovzduší, kriminalita, málo zeleně a přírody, drahé bydlení, problémy s odpady.
14. 1. zástupce, 2. krádež, 3. Junák, 4. město, 5. vesnice, 6. milion. *Tajenka*: Zájmové spolky jsou volná sdružení lidí se společným ZÁJMEM.
- PT MeDo** Vedeme diskuzi o zájmech a koníčcích. Neztracujeme různé zájmy žáků, ale např. v případě hraní počítačových her upozorníme na rizika plynoucí z přílišného trávení času před počítačem a možnou závislostí a zkusíme nabídnout zdravější alternativu (deskové hry, trávení času venku s kamarády). Zdůrazníme důležitost dostatku pohybu pro zdravý organismus.

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 8

15. Zleva, shora: Plzeň (4), Ústí nad Labem (10), Praha (1), České Budějovice (7), Liberec (5), Hradec Králové (8), Pardubice (9), Brno (2), Olomouc (6), Ostrava (3)
16. Individuální.
17. 1. NE; 2. ANO; 3. NE; 4. NE; 5. NE; 6. NE; 7. ANO; *Tajenka*: ÚŘEDNÍM.
18. Vietnamci ←, Ukrajinci ↑, Slováci ←, Poláci ↖, Romové ↓ (*Šipky ukazují směr slova v osmisměrce.*)
- K MeDo** Pokud máme ve třídě žáka, který je příslušník národnostní menšiny, necháme ho vyprávět před třídou o svých zkušenostech (a svojí rodiny) s životem v ČR. Do diskuze zasahujeme pouze v případě rasistických či xenofobních postojů žáků; nenásilnou formou vysvětlíme, že všichni lidé mají stejný původ a jsou si rovni, a jakákoliv forma diskriminace na základě původu (rasy) je odsouzením hodná a v dnešní společnosti nemá místo.

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 9

- 1** 1. Liška se s jezevcem hádali kvůli liščinu hluku.
2. Jezevec byl ve své noře a liška byla u něho.
3. kdopak, vríská, líný, dívejte se, něho, louce, lepší
19. Chodsko (dudy, Domažlice); Slovácko (Jízda králů, vinné sklepy, vinohrady, Uherské Hradiště); Haná (bohatě vyšívaný kroj, úrodná oblast Moravy); Valašsko (chov ovcí, Rožnov pod Radhoštěm)
20. a) Valašsko – modrá; Chodsko – fialová; Slovácko – oranžová; Haná – růžová; b) Nářečí je mluvená podoba jazyka, kterou mezi sebou hovoří lidé určité oblasti
21. Do 1. skupiny nepatří skanzen. Do 2. skupiny fotografie T. G. Masaryka. Do 3. skupiny Ústava ČR.

Opakování č. 1

1. b); 2. a); 3. b); 4. b); 5. a); 6. b); 7. a); 8. c); 9. a); 10. c); 11. b); 12. b); *Tajenka*: POLICIE, SOUDY.

13. a) státní pečeť ČR (B), velký státní znak (D), vlajka prezidenta ČR (E)

b) malý státní znak, státní hymna, státní vlajka, státní barvy ČR

! **MeDo** Do slovníčku zapíšeme anglicko-české pojmy této kapitoly.

PRACOVNÍ SEŠIT**Opakování č. 1**

1. c), 2. c), 3. c), 4. c), 5. a), 6. b), 7. a), 8. c), 9. b), 10. b), 11. b), 12. c), 13. a), 14. c).

1. MAPY A JEJICH ROZDĚLENÍ**Motivace:**

MeDo Před tím, než žáci začnou hru Mapa, přečteme žákům literární ukázkou v učebnici (Robert Louis Stevenson: Poklad na ostrově) a odpovíme na otázky pod textem: 1. Mapa sloužila k nalezení pokladu. 2. Horu, vrchol.

DNP Mapa. Před žáky položíme několik roliček od toaletního papíru po bocích pečlivě ucpaných, které budou vypadat jako tubusy. V každé bude vložen kousek mapy z celkové mapy okolí školy / části města, ve kterém se nacházíme. Po složení kousků v celou mapu objeví žáci několik označených míst na mapě. (Budou to značky na turistické mapě) a žáci zjišťují, co je to za značky, co znamenají... Pracovali jste už někdy s mapou?

Práce s učebnicí:

DNP Druhy map. Vyučující si připraví několik typů map ČR, např. vlastivědné s různými typy měřítek, turistické, tematické (zemědělské, průmysl, doprava apod.) a využijeme i ukázky map v učebnici a necháme žáky, aby jmenovali příležitosti, kdy danou mapu využijí, tím přijdou na to, o jaký typ mapy se jedná. Zároveň se pokusí na příslušné mapě vyhledat své bydliště a zapsat si, co z ní o svém bydlišti vyčtou.

MeDo Použijeme internetový portál Mapy. cz, ukážeme si různé druhy map, ukážeme si navigaci, nastavení trasy z jednoho místa na druhé, tuto trasu si ukážeme na papírové turistické mapě.

IUČ Foto – historická mapa Československa.

MPV VV – Mapu umělecky zpracujeme.

★ **Řekněte, jakým způsobem se orientujete v krajině při cestách s rodiči.**

Řešení: Individuální.

Ž **DNP Zmenšený obraz.** Utvoříme dvojice. Každý žák dostane papír. 1. žák na papír narýsuje geometrický útvar, který bude mít rozměry v celých centimetrech. 2. žák z dvojice nakreslí jeho zmenšený obraz o polovinu.

DNP Zmenšeniny. Zkusíme vymyslet předměty, které jsou zmenšeným obrazem skutečnosti. Např. glóbus (Země).

MeDo Zmenšený obraz (mapa) je zobrazení, které je menší než skutečný zemský povrch. Ukážeme si tuto skutečnost prakticky.

2. OBSAH MAPY

Motivace:

MeDo Žáci si vezmou k sobě příruční vlastivědnou mapu z učebnice a vyhledají místo své školy, nejbližší pohoří (nížinu), řeku (rybník, jezero), jeskyni nebo propast, větší město a krajské město, nějakou zajímavost v kraji (v blízkosti místa školy), např. zámek, hrad, přírodní památku.

Práce s učebnicí:

ZNAČKY NA MAPĚ

✳ **1. Prohlédněte si mapu České republiky, která je přílohou učebnice. Jaké značky se v ní vyskytují? Vyhledejte je v legendě mapy.**

Řešení: V příruční vlastivědné mapě ČR se vyskytují tyto značky: jezero, rybník, přehradní nádrž, vodní tok, lázně, jeskyně, propast, přírodní zajímavost, výškový bod, státní hranice, hranice kraje, hranice národního parku, jaderná, tepelná a vodní elektrárna.

2. V legendě mapy České republiky najdete značku jeskyně, řeky, výškového bodu a hlavního města. Tyto značky si zakreslete do sešitu.

Řešení: Každý žák si samostatně dle mapy zakreslí zadané značky do sešitu.

BARVY NA MAPĚ

DNP *Barvy na mapě.* Aby si žáci zapamatovali, co jaká barva na mapě vyznačuje, rozdáme každému slepou mapku ČR, na tabuli vypíšeme místa, která mají žáci najít na příruční vlastivědné mapě a následně je zakreslí do slepé mapky a popíší názvem. Důležité je, aby zakreslili správně barvy a značky a napsali k nim, v jakých výškových rozmezích daná oblast je. Např. Krušné hory, Dyjsko-svratecký úval, Středočeská pahorkatina, Vyškov, Hradec Králové, Praha, Adršpašsko-teplické skály, Dyje, Sněžka, Rožnov pod Radhoštěm.

✳ **3. Na mapě České republiky najdete nížiny a vyjmenujte řeky, podél kterých se rozkládají.**

Řešení: Polabská nížina – rozkládá se podél řeky Labe; Ohře a Vltavy, Jizery a Cidlina (přítoky Labe). Dyjsko-svratecký úval – rozkládá se podél řeky Dyje, s přítoky: Jevišovka, Jihlava, Svatky s přítokem Litavou. Dolnomoravský úval – rozkládá se podél řeky Moravy s přítoky Veličkou, Olšavou a Kyjovkou. Hornomoravský úval – rozkládá se podél řeky Moravy s přítokem Romží, Hanou a Bečvou.

MĚŘÍTKO MAPY

DNP *Měřítko.* Na tabuli napíšeme několik měřítek, žáci samostatně na rychlost do sešitu píšou, kolik je 1 cm na mapě km ve skutečnosti. Následně vytvoříme dvojice a ty si vylosují lísteček, na kterém budou napsaná dvě místa. Žáci ve dvojicích najdou místa na mapě a určí vzdálenost mezi nimi. (Nejprve naměříme délku trasy pomocí provázku, následně ho přiložíme k pravítku a zjistíme délku trasy v cm.)

IUC Foto – část území Maroka, turistická mapa, topografická mapa.

✳ **4. Jaké měřítko má mapa v příloze učebnice? Kolik km ve skutečnosti představuje 1 cm na této mapě?**

Řešení: Měřítko příruční vlastivědné mapy je 1:1 000 000. (1 cm na mapě je 10 km ve skutečnosti.)

5. Na mapě v příloze změřte vzdálenost Praha–Brno. Za pomoci měřítka vypočítejte vzdušnou vzdálenost mezi těmito městy. (Připomínáme Vlastíkovu radu: Z číselného měřítka odstraníme odzadu 5 číslic...)

Řešení: Vzdušná vzdálenost mezi Prahou a Brnem je 18,1 cm na mapě, což odpovídá 181 km ve skutečnosti.

3. ORIENTACE V KRAJINĚ

Motivace:

MeDo K motivaci žáků využijeme úkol č. 1 v učebnici. Diskutujeme společně ve třídě, jak si mají hledači pokladu správně natočit mapu, aby došli k pokladu.

IUC Cvičení.

Práce s učebnicí:

- ✦ 1. Prohlédněte si ještě jednu mapu Ostrova pokladů na s. 14. Jak mají hledači pokladu správně natočit mapu, aby došli k pokladu?

Řešení: Sever (horní okraj mapy) na mapě natočit na sever v krajině pomocí např. buzoly nebo kompasu.

DNP Stojíme v kroužku. Jednoho z žáků určíme severem, rozhodneme, kdo bude jih, východ, západ. Pak zvolíme jednoho z žáků V a rozhodneme, kdo bude S, J, Z? Atd.

MeDo Pomůcka pro zapamatování: S (hlava), J (nohy), V (pravá ruka), Z (levá ruka)

DNP Sever přírodou. Polárka (Severka). Hodinky namíříme malou rafičkou na slunce, mezi ní a 12. hodinou nalezneme uprostřed jih. Lišejníky na stromech rostou na severu. Letokruhy na pařezu, protože u nějakých stromů roste ze severu dřevo méně, jsou na této straně letokruhy blízko u sebe.

 MeDo Pomůcka: **S:** north, Norsko je na severu. **J:** south, Saúdská Arábie je jihovýchodně od ČR. **Z:** west, jako westernovky (Divoký západ). **V:** east, zbývá.

- ✦ 2. Na mapě České republiky v příloze sledujte tuto trasu:

Řešení: Dorazili jsme do města Brna.

MeDo Pracujeme společně, ukazujeme na nástěnné mapě.

4. ORIENTACE PODLE MAPY

Motivace:

MeDo Vyzkoušíme si praktický úkol ve výkladové části textu kapitoly. Můžeme ho zařadit do motivační vycházky. Žáci pracují ve skupinách nebo ve dvojicích. Každý má s sebou mapu své obce a okolí, buzolu.

DNP Projekt. Vycházka na rozhlednu: Žáky vezmeme na místo, odkud je dobrý výhled na obec a okolí. Nejdříve se společně zorientujeme, kde je sever, jih, východ a západ. Žáci si na papír zakreslí některé údaje, např. pohled na vnitřní uspořádání a tvar obce; nakreslí si tvar náměstí, ulic, zakreslí nejdůležitější silniční nebo železniční komunikace uvnitř obce a jejich propojení, nakreslí i okolí obce, které se nachází na sever, jih, východ a západ od obce. Pak ve třídě rozdáme každé dvojici žáků plán obce. Žáci se pokusí své výsledky porovnat s plánem a také se na něm zorientovat.

Práce s učebnicí:

IUC Foto – hvězda Polárka (Severka).

DNP Zorientujete se? Žáci určí pomocí buzoly světové strany ve třídě. Pak zkusí odhadnout, jakým směrem se nachází důležitá místa v obci, např. kostel, náměstí, nemocnice, park, jejich bydliště. Odhad společně zkontrolujeme na podrobné mapě obce (turistické).

5. DIGITÁLNÍ MAPY

Motivace:

MeDo Zeptáme se žáků, kam se podívají, když hledají trasu na výlet. Když chtějí najít nějaké místo, kam se potřebují dostat. *Do turistické mapy.*

DNP Srovnání. Zadáme žákům nějaké místo, které najdou na papírové turistické mapě. Cestu z místa A do místa B. Následně žáci pracují u počítačů, kde si na adrese www.mapy.cz ukážeme, co zde můžeme najít za druhy map. Stejně úkoly zadáme žákům v těchto mapách.

- ✦ 1. Pokud směřuje horní okraj mapy na sever, na kterém okraji se nachází západ a kde východ?

Řešení: Západ se nachází na levém okraji mapy a východ na pravém okraji mapy.

2. Přílohou učebnice je mapa České republiky. Prohlédněte si ji. Pracujte s legendou mapy. Jakou barvou jsou znázorněny nížiny? Jakou barvou jsou vyznačena nejvyšě položená místa?

Řešení: Nížiny jsou znázorněny zelenou barvou a nejvyšě položená místa tmavě hnědou barvou.

3. Zkuste ukázat své bydliště. Postup: Najděte své krajské město. Zjistěte, na které světové straně od krajského města je vaše bydliště. Podle měřítka mapy odhadněte vzdálenost.

Řešení: Každý žák individuálně podle místa svého bydliště provede úkol a odhadne nebo vypočítá vzdálenost místa bydliště od krajského města.

4. V příruční mapě jsou zobrazeny i nejzajímavější pamětihodnosti naší vlasti. Zapište si do sešitu všechny turistické zajímavosti svého kraje, které v mapě najdete.

Řešení: Opět pracuje každý žák podle kraje, kde se nachází jeho bydliště.

DNP Projekt. Každý žák si za pomoci internetu, turistických průvodců nebo jiných médií vyhledá zajímavosti o svém kraji a o místě svého bydliště. Vypracuje na A4 koláž, kam nalepí obrázky nejzajímavějších míst v okolí bydliště (například přírodní památka, kulturní památka, zámek, hrad), napíše o tomto místě stručný poutavý text pro turisty a hezky „letáček“ výtvarně dotvoří.

Shrnující otázky v učebnici:

1. K čemu slouží vlastivědné mapy a k čemu mapy turistické?

Řešení: Vlastivědné mapy slouží pro školní potřeby, turistické mapy slouží při výletech do přírody.

2. Co se v mapách znázorňuje modrou, hnědou a zelenou barvou?

Řešení: Modrou barvou se znázorňují vodní plochy, hnědou pohoří a zelenou nížiny.

3. Jak můžeme v krajině určit světové strany?

Řešení: Např. pomocí poledního stínu - ukazuje na sever; v noci pomocí hvězdy Polárky (svítí směrem na sever).

PRACOVNÍ SEŠIT ..... **str. 11** .....

1. Žáci samostatně dokreslí mapové značky podle příruční vlastivědné mapy z učebnice.
2. a) vodní tok, b) státní hranice, c) hranice národního parku
3. 200 m n. m.; 400 m n. m.; 600 m n. m.; 1000 m n. m.
4. 1 000 000 cm = 10 000 m = 10 km; 1 cm na této mapě je 10 km ve skutečnosti.
5. Přístav A: na východ; Bod 1: na jihovýchod; Bod 2: na jihozápad; Bod 3: na západ; Bod 4: na jihozápad

PRACOVNÍ SEŠIT ..... **str. 12** .....

6. a) 1. hrad Karlštejn; 2. zámek Hluboká nad Vltavou; 3. kamenný most v Písku; 4. skanzen Rožnov pod Radhoštěm; 5. hrad Pernštejn; 6. zřícenina Trosky; b) individuální; c) Památky jsou nedílnou součástí historie státu a národa, umožňují nám pohled do naší minulosti a je důležité je zachovat i pro příští generace.
7. Každý žák samostatně dopíše informace o svém kraji, ve kterém žije.
8. Praha – České Budějovice: 117 km; Praha – Plzeň: 77 km; Praha – Pardubice: 100 km; Praha – Olomouc: 260 km; Brno – Ostrava: 140 km; Brno – Olomouc: 65 km; Ostrava – Pardubice: 177 km (Možný rozdíl při měření +/- 1–2 mm, ve výsledku tedy 1–2 km.)
9. a) Karlovy Vary; b) Olomouc; c) Brno; d) Tábor

PRACOVNÍ SEŠIT ..... **str. 13** .....

10. a) Křivoklát – západ; Konopiště – jih; Louny – západ; Říp – sever; Trosky – severovýchod; Poděbrady – východ; b) hrad Křivoklát; zámek Konopiště; město Louny; hora Říp; zřícenina Trosky; město Poděbrady
11. Individuální.
12. Kontrola učitele.

Učeb. s. 18 | OPAKOVÁNÍ č. 2 – MAPY

UČEBNICE ..... **str. 18** .....

1. c); 2. c); 3. b); 4. b); 5. a); 6. a); 7. b); 8. c); 9. b); 10. a); *Tajenka:* HORNÍ OKRAJ.
11. buzola, kompas, GPS navigace

! **MeDo** Do slovníčku zapíšeme anglicko-české pojmy této kapitoly.

1. VYVÝŠENINY A SNÍŽENINY

Motivace:

MeDo Každý žák řekne, na jaké naší nejvyšší hoře (kopci) byl a vyhledá ji na nástěnné mapě povrchu ČR. Zapiše na tabuli název a nadmořskou výšku kopce. Pokud není na mapě uvedena, bude mít za úkol pomocí internetu zjistit, kolik hora (kopec) měří, a ukázat pohoří, kde se hora (kopec) nachází. Postupně každý žák zapíše nadmořskou výšku nejvyšší hory (kopce) v ČR, na kterou vystoupal. Pak celá třída společně nadmořské výšky za pomoci kalkulačky sečte a určí, kolik Sněžek by se do takového součtu nadmořských výšek vešlo.

MPV VV – Moje nejvyšší navštívená hora v ČR (Pomůcky: novinový papír, lepidlo, voda, temperová barva, štětec). Žák si vyhledá např. za pomoci internetu obrázek své dosud nejvyšší navštívené hory v ČR. Pak natrhaný papír (nejlépe novinový) namočí do vody, lepidlem na sebe vrství tak, aby dosáhl podobného tvaru, jaký má hora. Poté nechá masu zaschnout. Po zaschnutí obarví temperovou barvou v barevných tónech, podobných, jako je na obrázku.

Práce s učebnicí:

MeDo Před tím, než přečteme společně text v učebnici, necháme žáky, aby sami zkusili vysvětlit, co je povrch Země, jaké má vlastnosti. Vyvýšenina? Sníženina? Kopec? Vrchol? Úpatí? Svah? Pohoří?

2. TYPY ZEMSKÉHO POVRCHU

Motivace:

MeDo Doneseme plastickou mapu ČR, rozdělíme třídu na 3 skupiny. Každá skupina bude mít za úkol podle plastické mapy ČR vypsát podle barvy roviny, pahorkatiny (vrchoviny) a hornatiny. Poté si společně ukážeme názorné rozdíly mezi jednotlivými typy zemského povrchu. (Nebo použijeme Mapy.cz.)

IUČ MPV Čítanka 4, s. 96–97 – Jak na Šumavě obři vyhynuli.

Práce s učebnicí:

Z MeDo Nadmořská výška se zapisuje např.: 200 m n. m., zdůrazníme žákům, jak se jednotka správně píše, především na počítači. (Správná interpunkce a správně napsané mezery za jednotlivými písmenky).

★ 1. Jakou barvou jsou na mapách znázorněny nížiny a jakou vysočiny?

Řešení: Nížiny jsou na mapě znázorněny zelenou barvou a vysočiny hnědou.

2. Podívejte se na příruční mapu a podle barvy určete, zda v České republice převládají nížiny, nebo vysočiny.

Řešení: V ČR převládají vysočiny.

IUČ Foto – druhy zemských povrchů.

🏞️ Za pomoci fotografií určete, jaký typ povrchu převládá v okolí vašeho bydliště.

Řešení: Každý žák určí podle polohy svého bydliště.

MeDo Pobavíme se s žáky, kde byli na výletě, na dovolené, o prázdninách. Krajinu toho místa určíme podle mapy, nadmořské výšky, případně podoby s obrázky.

★ **MeDo** Nejprve využijeme obrázek v Učeb. s. 19 zemský povrch podle výškových rozdílů, na něm najdeme barvu jednotlivých povrchů a hledáme na mapě Učeb. s. 20 pouze podle barvy, kde by mohly dané oblasti být. Až poté každý žák sám vyhledá zadané oblasti na příruční vlastivědné mapě ČR. Pak je žáci mohou ukázat na velké nástěnné mapě povrchu ČR.

DNP Objev tajné místo na mapě. Vyučující si vymyslí tajné místo na mapě a pak žáky naviguje pomocí světových stran a popisu typu krajiny, přes kterou vede cesta k tajnému místu. Vyhrává ten, kdo první toto tajné místo určí. Pak může vymyslet tajné místo vítězný žák a ostatní hádají atd.

3. POVRCH ČESKÉ REPUBLIKY

Motivace:

IUČ Foto – pohoří České republiky. **IUČ** Video – Povrch České republiky.

MeDo Ve videu se žáci seznámí s důležitými pojmy tematického celku v souvislosti s povrchem České republiky. Jsou to např. nadmožská výška, nížina a vysočina, rovina, pahorkatina, vrchovina, hornatina, kopec a jeho části, vyvýšenina a sníženina, pohoří jako přirozená hranice ČR a naše největší pohoří, nejvyšší hora České republiky Sněžka. Dále se ve videu propojuje zeměpisná a dějepisná část vlastivědy, např. osídlování různých typů zemského povrchu, zeměpisná část vlastivědy s přírodovědou (např. typy užitkových rostlin). V závěru videa žáci odpovídají na otázky (správné odpovědi na otázky zazní po krátké časové pauze). Video lze kdykoliv zastavit a opětovně pustit.

Práce s učebnicí:

HRANIČNÍ POHOŘÍ

✳ **MeDo** Žáci ukazují typy krajiny podle popisu povrchu ČR samostatně ve dvojicích.
DNP Rychle ukáž. Říkáme pohoří a hory. Žáci je rychle hledají na mapě a ukazují.

🗺 **2. Podle lidové tradice chrání zdejší přírodu bájná postava Krakonoš. Víte, jak si lidé Krakonoše představovali?**

Řešení: Nejrozšířenější představa Krakonoše je v podobě vousatého, vysokého a silného horala – dědečka v mysliveckém klobouku, s dýmkou, holí a se sojkou. Ve starších dobách byl Krakonoš vyobrazován jako bájná postava obra nebo trpaslíka, ale může mít podobu jakéhokoliv tvora nebo věci.

MPV ČJ – U tohoto úkolu je možné přinést s sebou knihu Pohádky o Krakonošovi od autorky Marie Kubátové a přečíst žákům jednu z kratších pohádek. **VV** – Malujeme abstraktního Krakonoše, nechceme, aby žáci malovali konkrétního Krakonoše z pohádky.

✳ **3. Na příruční mapě vyhledejte stát, který od naší vlasti dělí Jizerské hory, Krkonoše a Orlické hory.**

Řešení: Polsko.

MeDo Nejprve hledejte pohoří na mapě, která je nad cvičením a řekněte bez nápovědy, s kterým státem na této straně republiky sousedíme.

PT MeDo Řekneme žákům, jaké máme v ČR tepelné elektrárny: Prunéřov, Počeradky 2, Chvaletice, Tušimice II, Dětmárovice. Žáci hledají jejich umístění na mapy.cz, pokud nemáme dostupné počítače, zadáme žákům jako domácí úkol.

✳ **4. Najděte na příruční mapě stát, který od naší vlasti dělí Krušné hory, Český les a Šumava.**

Řešení: Německo.

MeDo Nejprve hledejte pohoří na mapě, která je nad cvičením, a řekněte bez nápovědy, s kterým státem na této straně republiky sousedíme.

UČEBNICE

str. 21

🗺 **MeDo** Jaké sousoší najdeme na vrcholu Radhoště? *Cyrila a Metoděje*.

🗺 **Radegast byl jedním z bohů, které uctívali Slované před příchodem křesťanství.**

MeDo Radegast byl slovanským bohem slunce a hojnosti.

✳ **Který stát vidíme na východní straně Bílých Karpat a Moravskoslezských Beskyd?**

Řešení: Slovensko.

MeDo Nejprve hledejte pohoří na mapě, která je v Učeb. s. 20, a řekněte bez nápovědy, se kterým státem na této straně republiky sousedíme.

🏠 **1. Která hraniční pohoří jste navštívili? Vyprávějte.**

Řešení: Každý žák odpoví individuálně na základě vlastních zkušeností.

DNP Pohoří. Na dlouhý pruh látky, která bude představovat nějaké pohoří, přiděláváme kolíčky: popisky, města, místa. Budou to taková místa, která žáci v daném pohoří navštívili. Vytvoříme tak všechna pohoří ČR. Žáci si tímto způsobem spojí faktické zážitky, výlety s názvy na mapě.

📄 **Zjistěte na internetu, ve kterých pohořích se nacházejí lyžařská střediska Špindlerův Mlýn, Ramzová a Říčky. Ukažte si je na mapě. Umíte lyžovat? Povídejte si.**

Řešení: Špindlerův Mlýn – Krkonoše; Ramzová – Hrubý Jeseník; Říčky – Orlické hory.

MeDo Rozvíjíme s žáky diskuzi na téma důležitosti pohybu (sportu) pro zdraví člověka.

IUC Cvičení.

POVRCH VE VNITROZEMÍ

MeDo Přečteme si text a ukážeme si území na mapě. Hovoříme o sopkách u nás a ve světě.

ROVINY

✳ **3. Vypište si z mapy povrchu České republiky vrcholy s nadmořskou výškou nad 1000 m. Seřadte je od nejvyššího k nejnižšímu a doplňte k nim názvy pohoří. Která dvě pohoří jsou nejvyšší?**

Řešení: Vrcholy s nadmořskou výškou nad 1000 m n. m. jsou: Sněžka (1603 m n. m.) – pohoří Krkonoše; Praděd (1491 m n. m.) – pohoří Hrubý Jeseník; Králický Sněžník (1424 m n. m.) – pohoří Králický Sněžník; Plechý (1378 m n. m.) – pohoří Šumava; Lysá hora (1323 m n. m.) – pohoří Moravskoslezské Beskydy; Klínovec (1244 m n. m.) – pohoří Krušné hory; Smrk (1124 m n. m.) – pohoří Jizerské hory; Velká Deštná (1115 m n. m.) – pohoří Orlické hory; Kamenec (1072 m n. m.) – pohoří Novohradské hory; Velký Javorník (1071 m n. m.) – pohoří Javorníky; Čerchov (1042 m n. m.) – pohoří Český les. Nejvyšší pohoří jsou Krkonoše a Hrubý Jeseník.

MPV PC – PEXESO. Žáci vytvoří pexeso. Na jedné kartičce bude napsané pohoří (pohoří Krkonoše) na druhé kartičce nejvyšší hora (Sněžka, 1603 m n. m.) pohoří.

DNP Chalupa. Popište podrobně krajinu, kterou projíždíte cestu na chalupu (k příbuzným, na výlet). Žák pak ukáže celou trasu podrobně na mapě i s popisem – jaké hory, pohoří, nížiny, řeky, vodní plochy, města a vesnice cestou míjel, popř. prošel.

DNP Projekt. Turistický průvodce. Žáci si za domácí úkol připraví malého turistického průvodce svého oblíbeného místa v ČR (průvodce mohou vytvořit na tvrdém papíře formátu A4, A3 a připojit jednu fotografii místa). Může to být místo u vody, na horách, ve městě. Turistický průvodce bude obsahovat typ krajiny, kde se místo nachází, v jaké nadmořské výšce místo leží, jaké zajímavosti tam lze spatřit, jaké plodiny tam lidé pěstují. Vybraní žáci mohou své oblíbené místo i turistického průvodce představit svým spolužákům.

Obměněná varianta. Každý žák připraví 1 stranu průvodce, všichni dají strany dohromady a vytvoří jednoho Třídního průvodce. Strany lze nakopírovat a umožnit tak žákům, aby měl každý svého Třídního průvodce.

! **MeDo** Do slovníčku zapíšeme anglicko-české pojmy této kapitoly.

Shrnující otázky v učebnici:

1. Jaké typy zemského povrchu rozlišujeme podle výškových rozdílů?

Řešení: Rovina, pahorkatina, vrchovina a hornatina.

2. Jak se jmenuje naše nejvyšší hora a v jakém pohoří se nachází? Jmenujte alespoň tři nížiny (úvaly).

Řešení: Sněžka, Krkonoše. Polabská nížina, Hornomoravský úval, Dyjsko-svratecký úval.

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 14

1. vysočina, nížina
2. A. hladiny moře; B. b) metrech; C. Individuální.
3. 1. c) rovina, 2. b) vrchovina, 3. a) hornatina
4. Kontroluje učitel.

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 15

5. **a)** Německo – Šumava, Český les, Krušné hory, Lužické hory; Rakousko – Novohradské hory; Slovensko – Bílé Karpaty, Moravskoslezské Beskydy; Polsko – Jizerské hory, Krkonoše, Orlické hory, Hrubý Jeseník; **b)** individuální.
6. Krkonoše, Sněžka; Moravskoslezské Beskydy; Krušné hory; Šumava; Novohradské hory
7. 1. Labí; 2. Lužické; 3. vysočina; 4. Sněžka; 5. nížina. *Tajenka:* LUČNÍ.

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 16

8. a) Opraví učitel viz b); **b)** Sněžka – Krkonoše; Smrk – Jizerské hory; Plechý – Šumava; Praděd – Hrubý Jeseník; Velká Deštná – Orlické hory; Lysá hora – Moravskoslezské Beskydy; Luž – Lužické hory; Klínovec – Krušné hory; Čerchov – Český les; *Tajenka:* RYS OSTROVID.

PT např. různé druhy netopýrů (lesy); bobr evropský (řeky); veverka obecná (lesy); vydra říční (řeky) atd.

9. Polabská nížina (střední tok řeky Labe); Dyjsko-svratecký úval (dolní tok řeky Svratky a Dyje); Hornomoravský úval (střední tok řeky Moravy); Dolnomoravský úval (dolní tok řeky Moravy)

10. Individuální.

Opakování č. 2

1. a); 2. c); 3. a); 4. a); 5. c); 6. a); 7. b); 8. b); 9. a); 10. c); 11. b); 12. c); 13. b); 14. b)

Učeb. s. 22–26; PS s. 18–20 | 4. VODSTVO

1. VODA NA ZEMI

Motivace:

MeDo Učitel si přinese plakát koloběhu vody v přírodě a společně s žáky si zopakují, jak voda mění své skupenství a jaký má koloběh v přírodě. Může k tomu využít interaktivní učebnici, s. 22, video č. 2 (Voda v ČR) – ve stopáži 0:00–1:24 je na obrázku názorně vysvětlený a popsán koloběh vody se zvukovým doprovodem. Ptáme se na další podrobnosti, např. Kdy je u nás v řekách nejvíce vody? Umíte vysvětlit proč? Kdy je naopak největší sucho, a proto má řeka nejméně vody? Na čem to závisí? Jaká skupenství (podobu) má voda v přírodě?

IUČ Foto – některá pohoří, hora Milešovka, Polabská nížina – Říp, Dyjsko-svratecký úval, Hornomoravský a Dolnomoravský úval. **IUČ MPV** Přírodověda 4, s. 17 – Neživá příroda.

Práce s učebnicí:

 1. Má voda v rybníku nebo řece opravdu sladkou chuť?

Řešení: Voda v řece nebo rybníku sladkou chuť nemá, má neutrální chuť. V porovnání s mořskou vodou je však neslaná, obsahuje velmi málo rozpuštěných solí. Proto ji nazýváme sladkou.

2. VODA V ČESKÉ REPUBLICE

Motivace:

IUČ Cvičení. **IUČ** Video – Voda v České republice.

MeDo Ve videu se žáci seznámí s důležitými pojmy, které charakterizují vodu v České republice. Na úvod si zopakují průběh koloběhu vody. Pak uvidí a uslyší popis pevninské povrchové a podpovrchové vody. Ve videu je také popsán rozdíl mezi přirozenou vodní nádrží (jezero) a umělou vodní nádrží (přehrada, rybník). Detailně je popsán i vodní tok, tedy jeho začátek – pramen, levý a pravý přítok, soutok a ústí. Dále je vysvětlen pojem povodeň. V závěru videa žáci odpovídají na otázky (správné odpovědi na otázky zazní po krátké časové pauze). Video lze kdykoliv zastavit a opětovně pustit.

Práce s učebnicí:

VODNÍ NÁDRŽE

Z MeDo Seznamíme žáky s místy, kde jsou prameny. Ukážeme si na mapě lázně ČR. Mariánské Lázně, Luhačovice, lázně Jeseník, lázně Karlovy Vary. Znáte ještě jiné lázně? Navštívili jste je?

Z DNP Světové vodní rekordy. (Skupinový úkol.) Žák má za úkol vyhledat za pomoci internetu nějaký vodní světový rekord, např. nejdelší řeku světa, největší jezero světa, nejslanější moře, nejhlubší přehradu. Pro každého žáka si můžeme připravit úkol v podobě barevného papírku (použijeme pět barev). Lístky vhodíme do klobouku. Každý žák si vylosuje jeden papírek s úkolem. Ti žáci, kteří budou mít papírky stejné barvy, budou v jednom týmu, mohou mezi sebou spolupracovat a pomáhat si. Na další hodině každá skupina přednese své odpovědi ostatním. Žáci za pomoci vyučujícího ukážou na glóbusu místo, kde se např. daná vodní plocha nebo tok nachází. Do hry zahrneme největší přehradu Lipno a největší rybník Rožmberk.

MeDo Každý žák odpoví individuálně podle polohy svého bydliště.

MeDo Každý žák pracuje se svojí příruční vlastivědnou mapou, vyhledáváme i zeměpisné pojmy, které jsou v předchozí hře Svět vodních rekordů.

VODNÍ TOKY

IUČ Foto – pramen, soutok, ústí, potok, řeka, jezero.

Z DNP Vltava. Sledujeme na podrobné mapě / mapy.cz tok Vltavy a popisujeme, kudy řeka protéká a jaká všechna fakta lze z mapy vyčíst.

DNP Vzkaz v láhvi. Žák si představí, že vhodí v Praze z Karlova mostu do řeky Vltavy dopis v láhvi. Do kterých zemí a měst by láhev mohla doplout? Žáci k této hře použijí příruční vlastivědnou mapu v učebnici nebo Školní atlas s mapou Evropy. Dále žáci řeší podobné úkoly, např.: Do které řeky bys hodil vzkaz v láhvi, kdybys žil v Brně (Ostravě) a kam by láhev asi doplula? (Vymýšlíme i další města.) Ve kterých městech byste mohli vhodit láhev se vzkazem do řeky Labe nebo Moravy?

1. V blízkosti kterých vodních toků si lidé na našem území v dávné minulosti založili první osady a města?

Řešení: První osady si ještě staří Keltové zakládali u řeky Labe, Vltavy, Ohře a Jizery. Jejich názvy pochází původem z keltského jazyka (Labe: Albis – bílá řeka; Vltava: Vultava – divoká řeka; Ohře: Agara – řeka, která má rychlý tok; Jizera: Ys-ura – bystrá řeka). Nejstarší město v ČR je Bruntál, který leží u toku Černý potok, který se dále vlévá do řeky Moravice, ta do řeky Opavy, která je přítokem řeky Odry.

Z DNP Projekt – výlet. Jděte na výlet do Punkevní jeskyně. Využijte všechno, co jste se doposud naučili. Buzolu, mapu, světové strany, lokalizaci místa (druh půdy, v jakém je to kraji...), jaký je zde druh vody?

Zjistěte na internetu, jak se nazývá nejdelší řeka na světě a kudy protéká.

Řešení: Amazonka, tropickým deštným lesem v Jižní Americe (zejména stát Brazílie).

Z DNP Přítoky. Na tabuli namalujeme vymyšlené řeky (různě natočené) s přítoky. Určujeme pravý a levý přítok, pramen, soutok, břehy, ústí. Bavíme se s žáky, jak by to vypadalo, kdybychom přehodili ústí a pramen řeky. Kde je rychlejší (horní tok řeky) a kde klidnější (dolní tok řeky) voda?

2. Řekněte, jaký je hlavní rozdíl mezi jezerem a rybníkem. Jaký je rozdíl mezi potokem a řekou?

Řešení: Jezero je přirozená vodní nádrž, která vznikla táním ledovců nebo nahromaděním vody v prohlubních zemského povrchu. Rybník je umělá vodní nádrž vytvořená člověkem zejména k chovu ryb. Potok je menší vodní tok a řeka je větší vodní tok.

3. Protéká vaši obcí potok, nebo řeka? Jak se nazývá?

Řešení: Každý žák odpoví podle polohy svého bydliště.

4. Některé obce mají ve svém názvu řeku, která jimi protéká, např. Ždírec nad Doubravou. Vyhledejte co nejvíc takových obcí na příruční mapě z učebnice.

Řešení: Jsou to např. Ústí nad Labem, Jablonec nad Nisou, Žďár nad Sázavou, Vranov nad Dyjí, Hluboká nad Vltavou.

3. ŘEKY V ČESKÉ REPUBLICE

Motivace:

U V pracovním sešitě čteme ukázkou, s. 18 – Ota Pavel: Jak jsem potkal ryby – a zodpovíme otázky.

MPV PŘ – Můžeme se dále ptát přímo žáků na jejich osobní zkušenosti s chytáním ryb. Má někdo v rodině rybáře? Kam chodí chytat ryby? Co k tomu používají? Jaký byl jejich největší úlovek? Náměty na mezipředmětové otázky: Jaký živočich je symbolem čistoty vody v řece? Rak. Které ryby žijí v řece? Cejn, karas, lín, amur.

IUČ Cvičení.

Práce s učebnicí:

1. Uvedené řeky si ukažte v příruční mapě. U každé najděte pohoří, ve kterém pramení.

Řešení: Vltava pramení na Šumavě. Labe pramení v Krkonoších. Morava pramení pod Králickým Sněžníkem. Odra pramení v Oderských vrších.

2. Najděte na mapě dva pravé přítoky a dva levé přítoky Vltavy a vypište si je do sešitu.

Řešení: Pravé přítoky řeky Vltavy: řeka Lužnice a Sázava; levé přítoky řeky Vltavy: řeka Otava a Berounka.

3. Najděte na mapě dva pravé přítoky a tři levé přítoky Labe a vypište je do sešitu.

Řešení: Pravé přítoky řeky Labe: řeka Jizera a Ploučnice; levé přítoky řeky Labe: řeka Vltava, Orlice a Ohře.

☀ **4. Najděte na mapě pravý a levý přítok Moravy a vypište je do sešitu.**

Řešení: Pravý přítok řeky Moravy: řeka Dyje; levý přítok řeky Moravy: řeka Bečva.

☀ **5. Najděte na mapě pravý a levý přítok Odry a vypište je do sešitu.**

Řešení: Pravý přítok řeky Odry: řeka Olše; levý přítok řeky Odry: řeka Opava.

DNP Orientační cvičení. Vyhledejte v příruční mapě města, která leží na soutocích řek, a uveďte výhody a nevýhody jejich polohy u řeky. Zjistěte, zda všechna krajská města leží u řeky, a do sešitu si vypište do sloupce název města a vedle něho název řeky. *Karlovy Vary – Ohře; Ústí nad Labem – Labe, Bílina; Liberec – Nisa; Plzeň – Berounka, Úhlava, Úslava, Radbuza, Mže; Praha – Vltava; České Budějovice – Vltava, Malše; Hradec Králové – Labe, Orlice; Pardubice – Labe, Chrudimka; Jihlava – Jihlava; Brno – Svatka, Svitava; Olomouc – Morava, (Bystřice); Zlín – Dřevnice; Ostrava – Odra, Opava, Ostravice, Lučina.* Ve kterém kraji ČR leží nejvíce rybníků? *Jihočeský kraj.* Zkuste najít a pojmenovat alespoň dvě vodní elektrárny v ČR. *Dlouhé stráně, Dalešice, Orlík, Slapy, Lipno.*

DNP Vodní plocha mé řeky. (Domácí úkol.) Každý žák si vylosuje na papírku napsanou řeku nebo vodní plochu. Použijeme tyto pojmy: 1. Vltava; 2. Morava; 3. Labe; 4. Odra; 5. Ohře; 6. Berounka, 7. Otava; 8. Bílina; 9. Nisa; 10. Jizera; 11. Sázava; 12. Úpa; 13. Orlice; 14. Jihlava; 15. Dyje; 16. Svatka; 17. Svitava; 18. Oslava; 19. Bečva; 20. Haná; 21. Opava; 22. Olše; 23. Ostravice; 24. nádrž Lipno; 25. nádrž Vranov; 26. Čertovo jezero; 27. nádrž Nové Mlýny; 28. nádrž Orlík; 29. rybník Rožmberk; 30. nádrž Slapy; 31. nádrž Nechanice; 32. Máchovo jezero; 33. nádrž Švihov; 34. Černé jezero.

MeDo Žák si doma za pomoci internetu nebo knih vyhledá důležité informace o řece nebo o vodní ploše. Např. u řeky zjistí její pramen, kam se řeka vlévá, jaká města na ní leží, soutoky, přítoky, ústí. U vodní plochy velikost její plochy, zda je to umělá, nebo přirozená vodní nádrž, čím je zajímavá, jak jí člověk využívá, na které řece nebo v jaké oblasti leží apod.

4. POVODÍ ČESKÉ REPUBLIKY

Motivace:

MeDo Na úvod kapitoly si zahrajeme opakovací hru. Uděláme si místo ve třídě a všichni žáci si stoupnou kolem vyučujícího do kruhu. Vyučující má míček. Vždy položí nějakou otázku na řeky nebo vodní plochy a hodí míček žákovi, který odpoví. Např. Jaká je naše nejdelší řeka? Která řeka protéká naším městem (obcí)? Patří jezero k umělým vodním nádržím?

Práce s učebnicí:

POVODÍ

IUČ Foto – řeky a moře.

☀ **1. Ukažte na mapě, jaká oblast patří do povodí řeky Labe, Moravy a Odry. Která z nich má největší povodí?**

Řešení: Každý žák samostatně ukáže na mapě povodí řeky Labe, Moravy a Odry. Největší povodí má řeka Labe.

2. Do povodí které řeky patří vodní tok nejbližší vašemu bydlišti?

Řešení: Každý žák odpoví individuálně podle polohy svého bydliště.

☀ **3. Rozvodí prochází většinou pohořími. Porovnejte příruční vlastivědnou mapu s mapou povodí a určete, která povodí od sebe oddělují pohoří Hrubý Jeseník a Českomoravská vrchovina.**

Řešení: Hrubý Jeseník od sebe odděluje povodí řeky Moravy a Odry. Českomoravská vrchovina zase odděluje povodí řeky Labe a řeky Moravy.

ÚMOŘÍ

☀ **4. Na internetové mapě Evropy (www.mapy.cz) si ukažte ústí řeky Labe do Severního moře, řeky Dunaje do Černého moře a řeky Odry do Baltského moře. Zjistěte, ve kterých státech se tato ústí nacházejí.**

Řešení: Ústí řeky Odry do Baltského moře se nachází v Polsku. Ústí řeky Labe do Severního moře se nachází v Německu. Ústí řeky Dunaje do Černého moře se nachází v Rumunsku.

5. Ke každé řece doplňte s pomocí mapy povodí a úmoří: Ohře, Orlice, Bečva, Opava, Dyje, Sázava, Svatka, Jizera, Lužnice, Jihlava.

Řešení: Ohře (povodí Labe, úmoří Severního moře); Orlice (povodí Labe, úmoří Severního moře); Bečva (povodí Moravy, úmoří Černého moře); Opava (povodí Odry, úmoří Baltského moře); Dyje (povodí Moravy, úmoří Černého moře); Sázava (povodí Labe, úmoří Severního moře); Svatka (povodí Moravy, úmoří Černého moře); Jizera (povodí Labe, úmoří Severního moře); Lužnice (povodí Labe, úmoří Severního moře); Jihlava (povodí Moravy, úmoří Černého moře).

DNP Slepá mapka. Každému nachystáme mapku ČR s řekami. Žáci pojmenují jednotlivé řeky pomocí hry.

DNP Pamatuj. Žáci dostanou 2 minuty. Dívají se na mapu ČR v Učeb. s. 25 a zapamatují si co nejvíce řek. Potom dostanou slepou mapku. Říkáme jednotlivé řeky a žáci píší jejich názvy do slepé mapky.

DNP Společný úkol. Žáci si na mapě v učebnici na s. 25 vyhledají všechny řeky patřící do jednotlivých povodí. Na internetu si vyhledají jejich délky a pak je sečtou. Zároveň si změří vzdušnou vzdálenost mezi svou obcí a Prahou (pražští žáci si změří vzdálenost mezi Prahou a Brnem), promění ji na skutečnou vzdálenost výpočtem z měřítky mapy a vydělí hodnotu součtů každého povodí touto délkou. Výsledky porovnají. Dále vypočítají na kalkulačce čas, který by potřebovali k proplutí celého povodí. (Předpokládejme, že se plaví na loďce rychlostí 20 km/h.) Využijí k tomu vzorec čas je roven počtu km celého povodí děleno rychlostí.

5. POVODNĚ

Motivace:

MeDo Přečteme si literární ukázkou v Učeb., s. 25 (Ilona Borská: Mirka s Jirkou, Dan a pes) a úkoly k ní. Povídáme si o tom, kdy u nás byly velké povodně. Zda si je žáci pamatují nebo o nich slyšeli? Čím mohou být povodně způsobeny?

1. **Jak zní celé jméno „trosečníka“? Kdo řešil jeho situaci?**

Řešení: Josef Klouda.

2. **Proč nemůže trosečník zůstat na střeše?**

Řešení: Kdyby chalupu strhla voda, tak by se utopil.

3. **Odkud a pomocí čeho měl být chlapec zachráněn?**

Řešení: Dobrovolník z pramice (loďky) by Pepíkovi pomohl slézt ze střechy do loďky a lidé by pak loďku upevněnou na laně přitáhli zpět ke břehu.

Práce s učebnicí:

PT DNP Povodeň. Ukážeme si na internetu videa z povodní. Žáci si musí uvědomit jejich nebezpečí. Co dokáže hodně vody? Co může zabránit povodním? Kdo monitoruje stavy vodních toků v České republice? *Český hydrometeorologický ústav.*

! **MeDo** Do slovníčku zapíšeme anglicko-české pojmy této kapitoly.

Shrnující otázky v učebnici:

1. **Kde se na Zemi vyskytuje slaná voda a kde sladká voda?**

Řešení: Slaná voda se vyskytuje v oceánech, sladká voda na pevnině (vodní toky a nádrže, ledovce).

2. **Krátce popište průběh vodního toku.**

Řešení: Voda vyvěrá z podzemí jako pramen, z něj teče jako malý tok (potok), postupně se rozšiřuje v řeku a přibírá přítoky. Posléze se řeky stékají na místech zvaných soutoky, na konci své cesty řeky ústí do moře nebo se vlévají do jiné větší řeky.

3. **Jak se nazývá naše nejdelší řeka? Která řeka se v Polsku vlévá do Baltského moře?**

Řešení: Naše nejdelší řeka se nazývá Vltava, v Polsku se do Baltského moře vlévá Labe.

4. **Kdy může dojít k povodním? Proč je za povodně nebezpečné se brodit vodou, která je výš než po kolena?**

Řešení: K povodním může dojít po prudkých deštích nebo při tání sněhu. Hrozí stržení silným proudem.

1. A. přehrada, B. jezero, C. rybník, D. potok, E. řeka, F. podpovrchová.

2. ochrana před povodněmi, zásobování vodou, rekreační účely, výroba elektrické energie.

PT Vodní nádrže a toky slouží často jako zdroj pitné vody (přehrady) nebo k chovu ryb (rybníky) i jako životní prostředí pro mnoho rostlin a živočichů (vodní toky i nádrže). Znečištěním dochází ke zhoršení kvality vodních ekosystémů i ekosystémů v jejich okolí. Ke znečištění vody dochází zejména kvůli lidské činnosti (průmyslové podniky, čistírny vod, kanalizace, zemědělství, únik nebezpečných látek při haváriích atd.).

3. **a)** Černé jezero; **b)** Nové Mlýny; **c)** přehrada Lipno; **d)** Rožmberk; **e)** Svratka a Svitava; **f)** Vltava; **g)** Labe

4. 1. jezero; 2. řeky; 3. Rožmberk; 4. pramen; 5. jižní; 6. kapr; *Tajenka:* RYBNÍK.

1. Vypravěč lovil ryby ve vodním toku – řece.
 2. Ano, ryby jsou vzácné. Bylo dobré počasí na chytání ryb. Důležité bylo taky uchopení proutku, aby nepraskl.
5. štika, kapr, úhoř; Autor v ukázce ulovil úhoře.
 6. odshora: pramen, levý přítok, pravý přítok, soutok, ústí
 7. Vltava – Sázava; Labe – Orlice; Odra – Olše; Morava – Bečva; Dyje – Jihlava
 8. povodí Labe – Vltava, Ohře; povodí Odry – Opava, Olše; povodí Moravy – Dyje, Svitava, Svatka
 9. Individuální.

10. a) Plzeň – Mže, Úhlava, Úslava, Radbuza, Berounka; Karlovy Vary – Ohře; Liberec – Nisa; Ústí n. Labe, Pardubice, Hradec Králové – Labe; České Budějovice – Vltava; Jihlava – Jihlava; Brno – Svatka, Svitava; Olomouc – Morava; Ostrava – Odra; b) Tři.
 11. Vltava – Slapy, Orlický, Lipno
 12. a) Opava – Hrubý Jeseník; Jizera – Jizerské hory; Vltava – Šumava; Dyje – Českomoravská vrchovina; Morava – Králický Sněžník; Bečva – Moravskoslezské Beskydy; Odra – Nízký Jeseník; Úhlava – Šumava; b) Opava – Odra – Baltské moře; Jizera – Labe – Severní moře; Vltava – Labe – Severní moře; Dyje – Morava – Černé moře; Morava – Morava – Černé moře; Bečva – Morava – Černé moře; Odra – Odra – Baltské moře; Úhlava – Labe – Severní moře; c) individuální.

1. CO JE POČASÍ

Motivace:

 DNP *Jak je dnes?* (Využijeme aktivity v učebnici.) Vyjdeme s žáky před budovu školy. Každý si zapíše: Jaká je obloha? (např. zatažená, polojasná, jasná); Je teplo, nebo chladno? Vyučující má sebou teploměr na měření vzduchu. Nechá ho kolovat a žáci si napíší aktuálně naměřenou teplotu vzduchu. Dále s použitím buzoly zjistí, zda fouká vítr, a zjistí jeho směr. Prší, mrholí, sněží, je mlha? Ve třídě si pak žáci vzájemně ve dvojicích v lavici porovnají své zápisky.

IUC Foto – počasí.

Práce s učebnicí:

1. Kde zjistíme předpověď počasí pro nejbližší dny?

Řešení: Předpověď počasí na nejbližší dny zjistíme v médiích, např. v TV, v rádiu, v časopisech a novinách, na internetu, v mobilní aplikaci, v tabletu apod.

TEPLOTA VZDUCHU

2. Jak se nazývá zařízení k měření teploty? Jaké druhy tohoto přístroje znáte?

Řešení: Teploměr. Např. venkovní, rtuťový, lihový, digitální atd.

MeDo Pobavíme se s žáky, jaká rizika má/měl rtuťový teploměr.

 MeDo Diskutujeme s žáky o výhodách mobilních aplikací na určování počasí.

SRÁŽKY

3. Dešť je nezbytný pro všechny součásti živé přírody. Uvedte příklady, kdo a co potřebuje dešťovou vodu.

Řešení: Dešťovou vodu potřebují např. rostliny, živočichové, půda i člověk (např. na zalévání).

Z DNP *Nej...* Vypíšeme na tabuli: nejsevernější, nejjižnější, nejzápadnější, nejvýchodnější, nejteplejší, nejchladnější, nejdeštivější, nejsušší, nejhluchnější, nejčistší, nejšpinavější atd. Žáci dohledávají s pomocí internetu ve škole nebo doma.

Z MPV **VV** – Malujeme jinovatku v přírodě. Použijeme tuš na černý podklad a vyškrabáváme. / Tuš na černý podklad a bíle malujeme jinovatku.

SMĚR A RYCHLOST VĚTRU

1. Proč pouštíme draky na podzim? Co myslíte, jde to i na jaře?

Řešení: Protože fouká vítr. Mohou se pouštět i na jaře, dokonce někteří odborníci tvrdí, že je jaro vhodnější, protože je teplejší a hezčí počasí a vanou příznivější větry.

2. Na mapce předpovědi počasí vane ve Svitavách severní vítr (žlutá šipka). Jaký vítr vane v Praze (teplota 9 °C)?

Řešení: V Praze vane západní vítr.

OBLAČNOST

DNP Hra – Moderátoři počasí. Vyučující si připraví čtyři mapky pro předpověď počasí pro Českou republiku. Každá mapka bude představovat počasí v jinou roční dobu. Žáci se rozdělí do čtyř skupin. Každá dostane jeden obrázek. Žáci si promyslí svou předpověď počasí a zvolí si jednoho zástupce, který ji představí všem ostatním. Žáci mají tedy za úkol si podle značek připravit předpověď a zároveň uhodnout, o jaké roční období se asi bude jednat. Jako vzor jim učitel může pustit krátkou nahrávku předpovědi počasí. Postupně se vystřídají všechny čtyři skupiny. Vyučující nezapomene k mapce předpovědi počasí na zimní období připojit i stručnou tabulku sněhových zpráv.

2. CO JE PODNEBÍ

Motivace:

MeDo Zeptáme se žáků na jejich nejoblíbenější roční období. Každý žák svoji odpověď zdůvodní. Z odpovědí vytvoříme statistiku. Můžeme téma uvést otázkami: Kde je tepleji: na horách, nebo v nížinách? V jakém státě se nacházelo moře, u kterého jste pobývali? Kam a proč odlétají čápi (vlaštovky, jiřičky, špačci) na zimu?

IUČ Cvičení.

Práce s učebnicí:

DNP Popis ročního období. Každý žák popíše jedno roční období, léto již nevyužijeme. Přečteme příklad popisu: Léto je nejteplejší roční období roku, trvá od konce června do konce září. Začíná dnem letního slunovratu (údaj po žácích nevyžadujeme). Přes léto svítí hodně slunce, protože jsou dlouhé dny, málo prší, nejčastěji jsou bouřky, někdy mohou padat i kroupy. Dozrává některé ovoce, např. maliny, jahody, třešně, meruňky. Máme prázdniny.

MPV VV – Kouzelná bytost ročního období. Žáci malují na papír A4, jak si představují zosobněnou bytost Jaro, Léto, Podzim a Zimu. Mohou si vybrat pouze jednu bytost – své nejoblíbenější roční období. Mohou zvolit jakoukoliv výtvarnou techniku, např. koláž (podzim dotvořit z podzimního listí apod.).

Shrnující otázky v učebnici:

1. Co je počasí? Čím je ovlivněno?

Řešení: Okamžitý stav ovzduší na určitém místě. Je ovlivněno teplotou vzduchu, srážkami, směrem a rychlostí větru a množstvím slunečního svitu.

2. Jak nazýváme dlouhodobý stav počasí?

Řešení: Podnebí.

3. Jak vznikají srážky?

Řešení: Vodní pára se v atmosféře sráží a v podobě kapek tvoří oblaka; kapky posléze padají na zem (srážky).

4. V jakém podnebném pásu se nachází ČR?

Řešení: V mírném podnebném pásu.

PRACOVNÍ SEŠIT

1. a) B; b) D; c) C; d) A

2. Individuální.

3. 1. jinovatka; 2. rosa; 3. kroupy; 4. sníh

4. 1. podnebí; 2. oblaka; 3. mrazu; 4. vichřice; 5. kapky; 6. rosa; *Tajenka:* BOUŘKA.

5. a) Kontrola v Učeb., s. 27; b) A; B

6. A. c) chladná oblast; B. a) teplá oblast; C. b) mírně teplá oblast

7. 1. ANO; 2. ANO; 3. NE; 4. NE; 5. ANO; 6. NE; 7. ANO; 8. ANO. *Tajenka*: ROSNIČKA.

PT Snažíme se navést žáky k jednoduchému pochopení souvislosti růstu teploty s klimatickou změnou a dopadem na naši planetu a naše životy.

Učeb. s. 29 | OPAKOVÁNÍ č. 3 – POVRCH, VODSTVO, POČASÍ A PODNEBÍ

UČEBNICE

str. 29

1. c); 2. a); 3. b); 4. a); 5. a); 6. a); 7. b); 8. a); 9. c); 10. b); *Tajenka*: KATEŘINSKÁ.

11. Na první fotografii je rybník, na druhé je řeka. Rybník patří mezi uměle vytvořené vodní nádrže se stojatou vodou a řeka patří mezi větší vodní toky s tekoucí vodou.

12. a) Letohrad; b) Šumava; c) zrnitost

13. Bude 11 °C, zataženo s deštěm a bude foukat severní vítr.

! **MeDo** Do slovníčku zapíšeme anglicko-české pojmy této kapitoly.

Učeb. s. 30–32; PS s. 23–24 | 6. ZEMĚDĚLSTVÍ

UČEBNICE

str. 30

1. CO JE ZEMĚDĚLSTVÍ

Motivace:

 MeDo Přečteme společně literární ukázkou (František Nepil: Lipová alej) na s. 30 a otázky k ní. Ukážeme si na mapě všechny zeměpisné pojmy, které jsou v textu zmíněny.

1. **Kde se daří bramborám? Kde lze pěstovat kukuřici, papriky, vinnou révu a meruňky?**

Řešení: Bramborám se daří v chladnějším vysočinách. Kukuřici, papriky, vinnou révu a meruňky lze pěstovat na jižní Moravě, Mělnicku a Litoměřicku, tedy v nížinách.

2. **V jaké oblasti se daří ovocným stromům? Kde se u nás pěstuje chmel?**

Řešení: Některým druhům ovocných stromů se daří v podhůří. Chmel se u nás pěstuje v oblasti trojúhelníku měst Žatec – Rakovník – Louny (Středočeský a Ústecký kraj).

3. **O kterých hospodářských zvířatech se v textu píše? Jak zní jejich správný název?**

Řešení: V textu se píše o krávách, čunících a drůbeži. Správný název je skot, prasata a drůbež.

DNP Skupinová práce. Žáci zpracují otázky a společně si projdeme řešení. Diskutujeme. Otázky:

1. Ve kterém ročním období dozrávají brambory? *Na podzim.* 2. Kterou část lilku bramboru konzumujeme? *Hlízy.* 3. Jak si můžeme brambory upravit k jídlu? *Uvařit, upéct, osmažit...* 4. Ve kterém ročním období dozrávají meruňky? *V létě.* 5. Mezi jaký typ ovoce je řadíme? *Peckovice.* 6. Co se vyrábí z chmelu? *Pivo.* 7. Jak nazýváme maso z krav a z prasat? *Hovězí a vepřové.*

Práce s učebnicí:

 1. Zopakujte si, co jsou hospodářská zvířata. Uvedte příklady.

Řešení: Hospodářská zvířata jsou živočichové, které člověk využívá pro nějaký účel, např. pro maso, mléko, vejce, vlnu, kůži. Jsou to např. skot, prasata, drůbež, ovce, některé druhy ryb.

IUČ MPV Přírodověda 4, s. 70–71 – Rostliny na poli. Přírodověda 4, s. 20 – Půda.

2. Z přírodovědy víte, že mezi rostliny pěstované na poli (polní plodiny) patří: a) obilniny, b) okopaniny, c) luskoviny, d) olejninny. Polní plodiny na fotografiích zařadte ke správné skupině.

Řešení: žito seté – obilniny; lilek brambor – okopaniny; slunečnice roční – olejninny; pšenice setá – obilniny; cukrová řepa – okopaniny

DNP Obilniny. Ukážeme žákům jednotlivé obilniny a společně vymyslíme způsob, jak si obilniny zapamatovat: pšenice – čtyřhranné klasy (drčením se z něj vyrábí bulgur), ječmen, proso – vypadá jako travina s chmýřím (jáhly jsou loupané proso), oves – (ovesné vločky vznikají z vyloupaných zrn napařených obilek, následným sušením a opětovným vystavením vlhku), žito – „klasy, které mají dlouhé vlasy“.

DNP Práce s obrázky v učebnici. Na tabuli nadepíšeme názvy plodin na obrázcích. Žáci pracují ve skupinách. 1. Na co se plodiny využívají? 2. Jaká část se z plodin využívá? 3. Co lze z plodin uvařit? 4. Co z plodin jedí žáci doma? Společně kontrolujeme tak, že skupina přečte jednu ze svých odpovědí a ostatní přiřadí, k jaké plodině na tabuli patří. Učitel pouze kontroluje.

2. CO JE PŮDA

Motivace:

MeDo Otevřeme prezentaci fotografií v interaktivní učebnici, s. 30. Společně s žáky pojmenujeme, co vidíme na fotografii, a položíme žákům další otázky k zamyšlení: Kterí živočichové žijí v půdě? Jaké zemědělské stroje na obdělávání pole znáte? Jaké pokojové rostliny pěstujete? Co je zapotřebí dělat s hlínou, aby pokojové rostliny prospívaly? Jaké nářadí používáme na zahradě k obdělávání rostlin?

IUČ Foto – řez půdou, orná půda, humus, žně, práce na poli.

Práce s učebnicí:

DNP Rozřazování. Sedíme v kroužku. Uprostřed jsou 4 papíry a na každém je nápis: luskoviny, obilniny, okopaniny, olejníny. Okolo jsou rozházené lístečky, na kterých jsou napsané jednotlivé plodiny: sója, fazole, vikev, čočka, podzemnice, bob, hrách (= luskoviny); pšenice, žito, oves, ječmen, proso (= obilniny); řepa, topinambur, čekanka, mrkev, brambor, tuřín, kapusta, krmná kedlubna, tykev, meloun (= okopaniny); řepka olejka, slunečnice, len, mák, sezam, skopec, olivovník (= olejníny). Žáci si dobrovolně vybírají kartičky a ty přiřazují. Nakonec zůstanou ty, s kterými si neví nikdo rady. Společně přiřadíme a vysvětlíme si důvody. Ukážeme žákům obrázky plodin, které neznají.

UČEBNICE

str. 31

VYUŽITÍ PŮDY

MeDo Zeptáme se žáků, zda vlastní jejich rodina nějakou půdu (pole, pastviny, zahrada) a jak na ní hospodaří. Necháme je vyvodit, jakým způsobem lidé půdu mohou využívat.

Práce s učebnicí:

MeDo Přečteme text, vysvětlíme pojmy, pracujeme se schématem. Zamyslíme se společně, kde je vhodné pěstovat určité plodiny, kde je vhodné využívat pastviny. Pracujeme s mapou a dalšími zdroji informací. Poznátka využijeme v následující kapitole 3. Zemědělství v České republice (evokace známého při využití učení formou E-U-R).

3. ZEMĚDĚLSTVÍ V ČESKÉ REPUBLICE

Motivace:

IUČ Video – Zemědělství v České republice.

MeDo Žáci si zopakují základní znalosti o užitkových rostlinách a o půdě. Ve videu jsou názorně vysvětlené pojmy jako úrodnost půdy, orná půda a její druhy (pole, sady, vinice), pastviny, základní podmínky pro zemědělství – podnebí a kvalita půdy, hospodářská zvířata, rostlinná a živočišná výroba, lesnictví. V závěru jsou osvětleny souvislosti mezi zemědělstvím a potravinářským průmyslem a lesnictvím a dřevozpracujícím průmyslem. Žáci odpovídají na otázky (správné odpovědi na otázky zazní po krátké časové pauze).

Práce s učebnicí:

☀ **1. Co je podnebí a co ho ovlivňuje? Pokud nevíte, vraťte se na s. 28.**

Řešení: Podnebí je dlouhodobý stav počasí. Podnebí ovlivňuje hlavně poloha a nadmořská výška dané oblasti.

IUČ Cvičení.

☀ **2. Jaké plodiny se pěstují v sadech a jaká plodina se pěstuje na vinicích? Jsou to plodiny nížin, nebo vysočin?**

Řešení: V sadech se pěstuje ovoce, na vinicích vinná réva. Jsou to plodiny nížin.

IUČ Foto – domácí zvířata, výlov, chmelnice, rostliny.

1. Co se z čeho vyrábí? Přiřaďte rostlinnou surovinu k výrobku, který se z ní vyrábí. Dvojice запиšte.

Řešení: chmel – pivo; kukuřice – popcorn; vinná réva – rozinky; cukrová řepa – cukr; slunečnice – olej; oves – ovesné vločky

2. Na mapě zemědělství vyhledejte nížiny a vysočiny a za pomoci vysvětlivek k nim přiřaďte užitečné rostliny, které se tam pěstují, a hospodářská zvířata, která se tam chovají.

Řešení: nížiny: réva vinná, ovoce, obilniny (pšenice, ječmen), chmel; prasata, drůbež
vysočiny: brukev řepka olejka, obilniny (oves, žito), brambory; skot, ovce, prasata

3. Ve které oblasti se chovají ryby? Zdůvodněte, proč tomu tak je.

Řešení: Ryby se chovají v Jihočeském kraji, protože je tam nejvíce rybníků.

4. Jaké užitečné rostliny se pěstují v okolí vašeho bydliště?

Řešení: Zodpoví každý žák podle polohy svého bydliště.

DNP Záhonky. Jaké rostliny/ovoce/zelenina se pěstují na zahrádkách u domů?

DNP Projekt. Exkurze do potravinářského závodu a cesta výrobku k nám. Vyučující zorganizuje exkurzi do nejbližšího potravinářského závodu v kraji. Na základě toho uspořádáme diskuzi o tom, jak se k nám výrobek dostane. Čím vším musí projít. Zmíníme pouze základní věci, pro utvoření představy dětí.

MPV VV – Malujeme ve skupinách obrázkový příběh, jednotlivé fáze cesty výrobku až k nám. Vytvoříme několik takových návodných bodů, žáci do skupiny dostanou jeden návod a každý namaluje jeden obraz. Např. Svetr: ovce – ostříhaná ovce a hromada vlny – spřádání vlny – příze – pletení svetru – prodej svetru v obchodě – mám svetr. Hrnek: Hlína – točení na kruhu – schnutí a upravování – glazování (malování hrnku) – vypalování hrnku – prodej v obchodě – mám hrnek atd. Lze postupy zestručnit. Body, kterým žáci nerozumí, si vysvětlíme, případně ukážeme na internetu.

MPV PČ – Točení na kruhu.

4. LESNICTVÍ V ČESKÉ REPUBLICE

Motivace:

MeDo Doneseme několik větších plakátů stromů. Zeptáme se žáků, jaký strom je na nich vyobrazený. Pak klademe další motivační otázky: Jaký je váš nejoblíbenější strom? Jaké jsou druhy lesů a podle čeho je dělíme? Co získáváme ze stromů? Pro jaké živočichy jsou stromy domovem? Víte, při jaké příležitosti lidé sázeli (a někdy dodnes) sázejí strom? Uveďte příklad výrobku, který se zhotovuje ze dřeva. Jaký je náš národní strom? Znáte národní strom některé cizí země?

Práce s učebnicí:

5. Jaké jiné jehličnaté stromy znáte? Jmenujte bezobratlé živočichy, ptáky a savce žijící v lese.

Řešení: Například smrk ztepilý, jedle bělokora, borovice vejmutovka, modřín opadavý. Mezi bezobratlé lesní živočichy patří např. mravenec lesní, chrobák lesní; lesní ptáci jsou např. drozd zpěvný, datel černý, sojka obecná, kukačka obecná, káně lesní; mezi savce patří např. srnec obecný, prase divoké, veverka obecná, kuna lesní, liška obecná.

IUČ Foto – smrkový les, vytěžené dřevo.

DNP Literární ukázka: Prosba lesa. Jsem dárcem tepla v Tvém krbu v zimě za chladných nocí a dárcem přívětivého chládku v žáru letního slunce. Dávám Ti kyslík do Tvých plic a žil a klid pro Tvé nervy. Já jsem dal trámovi Tvému obydlí a desku Tvému stolu. Ze mne je lože, na kterém spáváš, i kleč tvého rádlá. Já jsem dal topůrko do Tvé sekery a branku do Tvého plotu. Ze mne je dřevo Tvé kolébky i Tvoje rakev. Jsem tím, čím pro blahobyt je chléb a pro krásu kvítko. Slyš tedy moji prosbu a nepustoš mě. (*Rudolf Těsnohlídek; Prosba lesa*)

MeDo Učitel rozdá žákům vytištěné texty ukázky. Žáci postupně plní tyto úkoly: 1. Vysvětlíte, jakým způsobem nám les poskytuje kyslík. 2. Zkuste vysvětlit, co znamenají tato slova: trámovi, lože, kleč rádlá, topůrko. Pokud nevíte, vyhledejte význam slov ve Slovníku spisovné češtiny. 3. Zkuste vlastními slovy popsat, čím je les pro člověka důležitý. 4. Jaké jsou zásady chování v lese? 5. Jaké plody můžeme v lese sbírat?

Shrnující otázky v učebnici:

1. Co je půda a jak vznikla? Jakými způsoby můžeme půdu využívat?

Řešení: Půda je svrchní vrstva Země, vznikla rozpadem hornin a nerostů během tisíců let. Půda se dá využít buď jako orná půda nebo jako pastviny.

2. Kde v České republice se nachází nejúrodnější půda? Co se zde pěstuje?

Řešení: V nížinách na jižní Moravě a v Polabské nížině. Užitkové rostliny náročné na teplo (např. slunečnice, kukuřice, réva vinná, ovoce, zelenina, ...)

3. Čím se zabývá lesnictví?

Řešení: Zabývá se péčí o lesy a těžbou dřeva.

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 23

1. A. vinice; B. sad; C. pastvina; D. pole

2. 1. ANO; 2. ANO; 3. ANO; 4. NE; 5. ANO; *Tajenka:* SETBA.

3. nížiny: A. réva vinná, B. kukuřice, E. slunečnice; **vysočiny:** C. řepka olejka, D. lilek brambor.

4. 1. pastviny; 2. pastelka; 3. brambor; 4. smrk; 5. lesnictví; 6. nábytku; *Tajenka:* PARKET.

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 24

Opakování č. 3

1. a); 2. b); 3. b); 4. a); 5. c); 6. b); 7. c); 8. a); 9. b); 10. c); 11. b); 12. c); 13. a); 14. b).

Učeb. s. 33 | OPAKOVÁNÍ Č. 4 – ZEMĚDĚLSTVÍ

UČEBNICE

str. 33

1. b); 2. b); 3. c); 4. a); 5. c); 6. a); 7. b); 8. c); 9. b); 10. a); *Tajenka:* JAKUB KRČÍN.

11. nížina: ovoce, réva vinná; vysočina: brukev řepka olejka, brambory

! **MeDo** Do slovníčku zapíšeme anglicko-české pojmy této kapitoly.

Učeb. s. 34–36; PS s. 25–26 | 7. NEROSTNÉ SUROVINY

UČEBNICE

str. 34

1. CO JSOU NEROSTNÉ SUROVINY

Motivace:

MeDo Přineseme vzorky nebo obrázky nerostů, které se těží, např. vápenec, černé uhlí, hnědé uhlí, kaolin, mramor, sklářský písek, žula. Klademe žákům otázky: 1. Co jsou nerosty? *Minerály, homogenní.* 2. Co jsou horniny? *Horniny, heterogenní.* 3. Jaké nerosty znáte? 4. Roztřídte přírodní suroviny na nerosty a na horniny. 5. Z jakých nerostů se skládá žula? *Živec (červený), křemen (lesklé), slída (lesklé).* 6. Víte, jak vzniklo černé uhlí? 7. Na co používáme koks? *Na topení.*

IUČ Foto – lom, důl.

Práce s učebnicí:

📖 Čtete ukázkou (Oldřich Sirovátka: Poslední permoník) v Učeb., s. 34 a plníme úkoly k ní.

1. Jak kupec poznal, že se v hrncířské hlíně nachází stříbrná ruda? Jakým způsobem potom zbohatl?

Řešení: Kupec si všiml, že se ve hlíně lesknou drobné žilky. Odkoupil pak hrncířův pozemek, najal si horníky a zbořil hrncířskou pec. Z okolních střepin vytavil stříbro a to pak prodával.

2. S jakým městem se pověst spojuje? O jaký druh pověsti se jedná?

Řešení: Pověst se spojuje s městem Jihlavou. Jedná se o místní pověst.

MeDo Doplnující otázky: 1. Na co se používá stříbro? 2. Jaké drahé kovy ještě znáte? 3. Vyhledejte na mapě město Jihlavu a řekněte, do kterého kraje patří. *Vysočina.* 4. Co se těží v Jihlavě? *Stříbro.*

Práce s učebnicí:

🔧 1. Zopakujte si, co jsou horniny a nerosty (minerály).

Řešení: Hornina je přírodnina složená z různých nerostů (minerálů). Minerály (nerosty) jsou přírodniny tvořené pouze jedním prvkem nebo sloučeninou.

▲ 2. Těží se v okolí vašeho bydliště některá nerostná surovina?

Řešení: Každý žák odpoví podle polohy svého bydliště.

DNP Města a obce s názvy nerostných surovin. Žáci si za pomoci internetu a podrobnější mapy ČR vyhledají místa nebo obce, v jejichž jméně jsou názvy nerostných surovin, které se tam těžily, např. Železný Brod, Stříbro, Zlaté Hory, Železná Ruda. Žáci si je vypíšou do sloupce a vedle napíšou nerostnou surovinu, která se tam těžila (těží).

DNP Hornická města. Pro hornická města se používalo označení „horní“. Žáci vyhledají za pomoci internetu, co se těžilo (těží) v těchto obcích: Horní Slavkov, Horní Benešov, Horní Blatná, Horní Rožínka, Horní Údolí, Horní Bříza, Horní Město, Horní Poříčí. Obce (za pomoci vyučujícího) vyhledají na mapě ČR a určí, v jakém kraji leží.

2. TĚŽBA NEROSTNÝCH SUROVIN V ČESKÉ REPUBLICĚ

Motivace:

DNP Výroba. Na několika předmětech ve třídě popíšeme proces výroby od suroviny k výrobku. Např. lavice se skládá z dřevěné desky na psaní a práci a z kovové konstrukce noh. Dřevěná deska je vyrobena ze smrkového dřeva, které se těží v jehličnatých a smíšených lesích. Na pile se kmen stromu opracuje na syrové dřevo. To se pak dodá do dřevozpracujícího závodu, kde se vyrábí nábytek. Kovová konstrukce je vyrobena ze železa, které se získává ze železné rudy, která se do ČR dováží. Železná ruda se přetavuje ve vysoké peci v hutnických závodech a pak se z ní vyrábí železné výrobky. Na konstrukci je barva, která se vyrábí z ropy. Ropa se u nás těží v malém množství u města Hodonín v Jihomoravském kraji. V nábytkářském závodě se na kovovou konstrukci připevní dřevěná deska a lavice je hotová. Žáci se pak společně (za pomoci vyučujícího nebo internetu) pokusí vlastními slovy popsat výrobní postup dalších předmětů, jako je například umyvadlo, hrnek, okno.

MPV PČ – Vytiskneme si vlastní mýdla/svíčky/papír...

IUC Foto – těžební průmysl.

Práce s učebnicí:

☞ **DNP Skládačka.** Obrázek vysoké pece, na který z druhé strany napíšeme: Napiš několik výrobků z železa a oceli, rozstříháme na menší kousky a žáci ve skupinách skládají obrázek na průsvitnou fólii. Když mají obrázek poskládaný, opatrně nadzvednou fólii a přečtou, co je napsáno na druhé straně. Plní úkol.

★ **1. Místa těžby hnědého a černého uhlí vyhledejte na příruční mapě. Místo určete pomocí pohoří a řek.**

Řešení: Hnědé uhlí: u města Chomutov v Krušných horách blízko řeky Ohře, u města Sokolov mezi Krušnými horami a Karlovarskou vrchovinou u řeky Ohře. Černé uhlí: u města Karviná, u řeky Olše.

★ **2. Místa těžby stavebního kamene, vápence, sklářských písků, kaolinu a ropy vyhledejte na mapce.**

Řešení: Ukážeme si místa těžby nerostných surovin na mapě v učebnici. Využijeme přehlednou tabulku v Učeb., s. 36. Na internetu vyhledáme konkrétní místo těžby v daném místě.

DNP Doplnovačka – slepá mapa. Vytiskneme šablony se značkami nerostných surovin, které si žáci nastříhají a nalepí do slepé mapy.

DNP Hra: ANO / NE. Žáci rozhodují o pravdivosti výroků:

1. Hnědé uhlí se už v současnosti na území ČR netěží. (NE)
2. Kaolín se používá na výrobu porcelánu. (ANO)
3. Žula je nerost. (NE)
4. Vápenec se používá na výrobu skla. (NE)
5. Žula i vápenec se těží v lomech. (ANO)
6. Černé uhlí se těží v lomech. (NE)

IUC Cvičení.

MeDo Skupinová činnost, při které každá skupina hledá informace k vybrané nerostné surovině. Můžeme žákům přichystat nápovědu v podobě nastříhaných papírků s informacemi o nerostných surovinách, které si nemohou v učebnici dohledat. Vytiskneme je 5× a rozdáme je všem skupinám. Jejich úkolem bude je správně roztřídit a přiřadit k vybrané nerostné surovině.

DNP Domácí úkol. Žáci si samostatně doma nebo ve škole za pomoci počítače zjistí historii těžby železné rudy a stříbra.

Historie těžby stříbra v ČR: Stříbro jako první na našem území těžili už Keltové. Nejdříve se těžilo stříbro ve městě Jihlava v Kraji Vysočina ve 13–14. století. Pak se těžilo ve městě Kutná Hora ve Středočeském kraji. V 16. století se těžba rozšířila do měst Jáchymov (Karlovarský kraj), Březové Hory (Středočeský kraj), do Rudolfovského rudního revíru u Českých Budějovic v Jihočeském kraji.

Historie těžby železné rudy v ČR: Železná ruda se těžila v Barrandienu (oblast mezi Prahou a Plzní), v Krušných a Železných horách a v Jeseníkách. Do roku 1992 se těžila železná ruda ještě v Měděnci a Přísečnici (Ústecký kraj).

2. Uvedte příklady nerostných surovin dobývaných hlubinnou těžbou a povrchovou těžbou.

Řešení: hlubinná těžba: černé uhlí (doly), ropa (vrty)

povrchová těžba: hnědé uhlí, kaolin, vápenec, sklářské písky, žula

3. Za pomoci tabulky řekněte, k čemu se využívá hnědé a k čemu černé uhlí.

Řešení: Hnědé uhlí se používá jako palivo do tepelných elektráren. Černé uhlí se používá na výrobu koksu, železa a oceli a také jako palivo do tepelných elektráren.

4. Z jaké nerostné suroviny se vyrábí sklo, porcelán a z jaké cement s vápnem? Co vše se vyrábí z ropy?

Řešení: Sklo se vyrábí ze sklářského písku. Porcelán se vyrábí z kaolinu. Cement a vápno se vyrábí z vápence. Z ropy se vyrábí benzin, nafta, plasty a asfalt.

IUC MPV Přírodověda 4, s. 19 – Horniny. Český jazyk 4, s. 75 – Podstatná jména rodu středního.

3. VÝROBA ELEKTRICKÉ ENERGIE

Motivace:

DNP Slovní mozaika. Každý žák se pokusí vymyslet jedno slovo, které ho napadne, když se řekne elektrina. Slova zapisujeme na tabuli. Pak je zkusíme mezi sebou co nejvíce propojit a udělat si představu o tom, co vlastně elektrická energie je. Žáky navigujeme za pomoci jejich již získaných postřehů a dovedností vhodnými otázkami: 1. Co se změnilo s vynálezem elektrické energie? 2. Kde se elektrická energie vyrábí? 3. Jakým způsobem ji můžeme získat? 4. Zvažte, zda je vzhledem k životnímu prostředí lepší mít automobil na benzin (naftu), nebo na el. energii. 5. Které typy elektráren jsou šetrné k životnímu prostředí a proč?

IUC Foto – tepelná elektrárna Mělník, větrná elektrárna Ašsko.

Práce s učebnicí:

✳ 5. Na příruční mapě vyhledejte elektrárny. Popište, kde se nacházejí. Které z nich jsou tepelné a které jaderné?

Řešení: Tepelné elektrárny: U města Chomutov a Most, blízko řeky Ohře; u města Mělník v Polabské nížině mezi Kolínem a Pardubicemi u řeky Labe, mezi Pardubicemi a Hradcem Králové u řeky Labe; Vodní elektrárny: u nádrže Lipno, Orlik, Slapy, Vranov a Dalešice; v Jeseníkách – Dlouhé Stráně; Jaderné elektrárny: Dukovany, Temelín.

DNP Exkurze do elektrárny. Vyučující po předchozí domluvě zavede žáky na exkurzi do blízké elektrárny (vodní, tepelné, popř. jaderné).

! MeDo Do slovníčku zapíšeme anglicko-české pojmy této kapitoly.

Shrnující otázky v učebnici:

1. Vysvětlíte pojem nerostné suroviny.

Řešení: Jsou to takové nerosty a horniny, které lidé využívají jako suroviny pro výrobu.

2. Jmenujte alespoň 3 nerostné suroviny, které se u nás těží. Popište, kde se těží a k čemu se využívají.

Řešení: Např. hnědé uhlí (Most, Sokolov; palivo do tepelných elektráren), černé uhlí (Karviná; palivo, výroba železa a oceli), vápenec (Český a Moravský kras; výroba cementu a vápna).

3. Jaké dva typy elektráren u nás převažují?

Řešení: Tepelné elektrárny a jaderné elektrárny.

1. A. vrt, ropa; B. důl, černé uhlí; C. lom, žula, vápenec, hnědé uhlí
  2. Černé uhlí — palivo v elektrárnách, výroba koku; hnědé uhlí — palivo v elektrárnách; sklářské písky — sklo; ropa — benzin, nafta; žula — dlažební kostky, kuchyňské desky; vápenec — vápno, cement; kaolin — porcelán.
  3. Černé uhlí se těží hlubinnou těžbou v dolech. Ropa se u nás nachází na jižní Moravě u města Hodonín. Hnědé uhlí se u nás nachází v severozápadních Čechách. Hnědé uhlí se těží povrchovou těžbou v lomech. Písek se nachází v lomech zvaných pískovny. Vápenec se těží v Českém a Moravském krasu.
- MeDo** Ukážeme žákům fotografie poničené krajiny těžbou. Navedeme je na následnou diskuzi a dááme prostor fantazii žáků na nápady, jak krajinu obnovovat. Je možné jako příklad uvést a názorně ukázat rekultivaci těžební krajiny na Mostecku.

4. Hnědé uhlí – Mostecko a Sokolovsko; černé uhlí – Karviná; vápenec – Český a Moravský kras; žula – Českomoravská vrchovina; kaolin – Plzeňsko a Karlovarsko; sklářské písky – severní Čechy; ropa – okolí Hodonína.
5. Snížit teplotu vytápění v místnostech, zejména v noci v ložnicích; nenechávat přístroje odebírající elektrickou energii v pohotovostním režimu (např. televize); pořídit si úsporné spotřebiče (např. sklokeramické nebo indukční desky na vaření); při vaření používat poklice; nemýt nádobí pod tekoucí vodou; myčku zapínat, až když je zcela naplněná, totéž se týká pračky; místo koupání se sprchujeme atd.
6. 1. Sokolov; 2. lomu; 3. Plzeň; 4. Karviná; 5. vrtů; 6. cement; 7. písky; *Tajenka*: SOLÁRNÍ.

1. CO JE PRŮMYSL

Motivace:

MeDo Žáci si zopakují, co je zemědělství a těžba nerostných surovin. Zkusí uvést několik příkladů rostlinné, živočišné výroby a ukážou její rozšíření na nástěnné mapě ČR (jako pomůcku můžou použít mapu zemědělství na s. 32 v učebnici). Co jsou nerosty? Zopakujeme si, jaký je rozdíl mezi nerosty a horninami. Znají nějaký výrobní závod blízko bydliště? Co vyrábí? Jaké suroviny potřebuje k výrobě?

Práce s učebnicí:

1. Zopakujte si, kde se vyrábí elektrická energie. Jaký způsob výroby elektrické energie u nás převládá?

Řešení: Elektrická energie se vyrábí v elektrárnách. Známe tepelné, jaderné, vodní, větrné a sluneční elektrárny. U nás převládá výroba el. energie v tepelných elektrárnách v severozápadních Čechách, kde se zároveň těží i palivo – hnědé uhlí.

DNP Složení. Ukazujeme různé výrobky (boty, hrnek, láhev, bižuterie, barva, čisticí prostředek, tužka apod.) a žáci zapisují, z jakých surovin se výrobek skládá a co je k jeho výrobě potřeba.

2. PRŮMYSL V ČESKÉ REPUBLICE

Motivace:

IUČ Video – Průmysl v České republice.

MeDo Ve videu se žáci seznámí s důležitými pojmy tematického celku Průmysl a dají si do souvislosti předchozí tematické celky Zemědělství a Nerostné suroviny. Zopakují si, jak těžíme nerostné suroviny (povrchová a hlubinná těžba) a výrobu elektrické energie. Názorně se popíší jednotlivá průmyslová odvětví (hutnický, strojírenský, chemický, potravinářský). Uvedou se příklady významných českých závodů – OLMA Olomouc, Škoda Auto Mladá Boleslav, Zentiva Praha, Arcelor Mittal Ostrava. V závěru videa jsou připravené otázky a úkoly pro žáky na ukotvení si učiva prezentovaného ve videu. Video se dá kdykoliv zastavit a opětovně spustit. Úkol na závěr můžeme libovolně obměňovat. Například si můžou žáci určit výrobky vyrobené v dřevozpracujícím nebo oděvním průmyslu.

Práce s učebnicí:

HUTNÍ PRŮMYSL

IUC Foto – Třinecké železářny, vysoká pec, žhavé železo, ocelové součástky.

 2. Těží se dnes na našem území železná ruda, nebo ji musíme dovážet?

Řešení: Na našem území se železná ruda již netěží, takže ji dovážíme.

UČEBNICE

str. 38

IUC Foto – u každého zmíněného průmyslu jsou fotografie.

STROJÍRENSKÝ PRŮMYSL

 1. Zjistěte, jaká značka aut se vyrábí v Kolíně a jaká v Nošovicích.

Řešení: V Kolíně se vyrábí automobily značky Toyota, Citroën, Peugeot. V Nošovicích se vyrábí automobily značky Hyundai.

2. Zjistěte, kde se u nás vyrábějí traktory, nákladní auta a autobusy.

Řešení: Traktory se vyrábí v Brně ve výrobním závodě Zetor, nákladní vozidla se vyrábí v závodu Tatra v Kopřivnici a AVIA v Praze. Autobusy se vyrábí v SOR v Libchavech a ve firmě IVECO ve Vysokém Mýtě.

CHEMICKÝ PRŮMYSL

 1. Na mapce průmyslu najdete města, kde se nachází chemický průmysl.

Řešení: Chemický průmysl se nachází ve městech: Litvínov, Ústí nad Labem, Náchod, Kralupy nad Vltavou, Hradec Králové, Pardubice, Praha, Zlín, Neratovice.

POTRAVINÁŘSKÝ PRŮMYSL

 2. Jmenujte nížiny rozkládající se na území naší republiky.

Řešení: Jsou to Polabská nížina, Dyjsko-svratecký úval, Dolnomoravský úval a Hornomoravský úval.

DŘEVOZPRACUJÍCÍ PRŮMYSL

 3. Na mapce průmyslu vyhledejte, kde je u nás nejvíc zastoupen dřevozpracující průmysl. Zdůvodněte, proč tomu tak je.

Řešení: Dřevozpracující průmysl je zastoupený ve městech Volary a Šumperku. Je to proto, že města leží v zalesněných oblastech pohoří Šumavy a Jeseníků.

PAPÍRENSKÝ PRŮMYSL

MPV VV – Výroba papíru.

KERAMICKÝ A SKLÁŘSKÝ PRŮMYSL

 4. Porcelánky a sklárny vznikly u nalezišť určitých nerostných surovin. Které to jsou a kde se těží?

Řešení: Porcelán se vyrábí z nerostné suroviny kaolinu, který se těží v okolí měst Karlovy Vary a Plzně. Proto se výrobní závody nachází ve městech Plzeň a Karlovy Vary. Na výrobu skla se používají sklářské písky, které se těží v severních Čechách u měst Česká Lípa a Jablonec n. Nisou.

DNP *Návštěva skláren.* Ukážeme si obrázky různých druhů skel, řekneme si, v čem se liší.

DNP *Exkurze do výrobního závodu.* Pokud se v místě školy nachází výrobní závod, jedeme s žáky na exkurzi. Po exkurzi společně vedeme besedu o poznacích, které jsme se dozvěděli.

UČEBNICE

str. 39

 1. Na mapě průmyslu na straně 37 vyhledejte místa, kde se nachází potravinářský průmysl. Ověřte, zda se nachází skutečně v nížinách a velkých městech.

Řešení: Potravinářský průmysl se nachází v Plzni, Praze, Českých Budějovicích, Brně, Olomouci, Pardubicích, Ostravě. Ano, nachází se ve velkých městech a v oblasti nížin.

2. Vyhledejte města, u kterých se nachází keramický a sklářský průmysl.

Řešení: Keramický a sklářský průmysl se nachází u měst Karlovy Vary, Jablonec nad Nisou a Plzeň.

3. Za pomoci mapy průmyslu uveďte, jaký průmysl převažuje v Praze, jaký v Brně a jaký v Mladé Boleslavi.

Řešení: V Praze je to potravinářský, chemický a strojírenský průmysl. V Brně je to oděvní a textilní, strojírenský a potravinářský průmysl. V Mladé Boleslavi je to strojírenský průmysl.

Z MeDo Pobavíme se s žáky, zda byli někdy na výstavišti na nějakém veletrhu? Na jakém? Jak se jim tam líbilo?

4. Který průmyslový obor vyrábí léky? Který vyrábí stroje? Který vyrábí nábytek?

Řešení: Chemický průmysl vyrábí léky. Strojírenský průmysl vyrábí stroje. Nábytek vyrábí dřevozpracující průmysl.

5. Vymenujte co nejvíc výrobků strojírenského průmyslu.

Řešení: Jsou to např. automobily, autobusy, nákladní vozidla, motory, elektrosoučástky, televizory, fotoaparáty, laboratorní přístroje, spotřební elektronika (počítače), zařízení pro elektrárny a lokomotivy apod.

6. Popište výrobky na fotografiích. Která průmyslová odvětví je vyrábějí?

Řešení: Pečivo vyrábí potravinářský průmysl, peče se v pekárnách, mouka na něj se mele v mlýnech. Léky se vyrábí v chemickém průmyslu, např. v Praze v závodě Zentiva. Výrobky ze skla se vyrábí ve sklářském průmyslu v severních Čechách a k výrobě se používají sklářské písky. Dřevěné hračky se vyrábí v dřevozpracujícím průmyslu, který se nachází v ČR hlavně v městech Šumperku (pohoří Jeseníky) a Volarech (pohoří Šumava).

IUC Cvičení.

7. K průmyslovým odvětvím uvedeným v tabulce uveďte příklady dalších výrobků.

Řešení: strojírenský průmysl – autobusy, tramvaje, trolejbusy, letadla
chemický průmysl – laky, hygienické potřeby, čisticí prostředky
potravinářský průmysl – čokoláda, oleje, koření, nápoje, víno
dřevozpracující průmysl – dřevěné pastelky, dřevěné obklady, ploty
papírenský průmysl – toaletní papír, kartony, výkresy, bloky, knihy
keramický a sklářský průmysl – hrnky, sanita, vany, bižuterie, láhve, chemické sklo

DNP Zařazování. Na tabuli napíšeme jednotlivá průmyslová odvětví, v klobouku jsou kartičky, na které napíšeme jednotlivé výrobky, žáci zařazují, co kam patří, a zdůvodňují.

DNP Projekt: Můj závod snů. Žáci popíší svoji továrnu na nějaký oblíbený výrobek, můžou popustit i uzdu své fantazii. Pomocí schématu nakreslí proces výroby, tzn. jaké suroviny potřebují k výrobě. Můžou zohlednit i ekologické hledisko výroby – čistota ovzduší a řek, zachování původní krajiny, obnova vytěžené oblasti apod. Pak si pomocí plastelíny vytvoří model (zmenšený) svého výrobku.

Shrnující otázky v učebnici:

1. Jmenujte hlavní průmyslová odvětví v České republice.

Řešení: Strojírenský, chemický, potravinářský a hutnický průmysl.

2. Co vyrábí chemický průmysl?

Řešení: Např. pohonné hmoty, hygienické prostředky, barvy, laky, léky.

2. Kde se nachází největší papírny? Proč tomu tak je?

Řešení: V blízkosti řek, protože k výrobě papíru je potřeba velké množství vody.

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 27

1. A – 6); B – 4); C – 8); D – 7); E – 2); F – 3); G – 1); H – 5)

2. Výroba; pracovníci; odvětví; závodech; Hutní; černé; železná; železo, ocel; automobilový průmysl; ropy; velkých; porcelánu.

PT MeDo Ovzduší je zde znečištěné kvůli velké koncentraci těžkého průmyslu – zejména těžebního a hutního průmyslu. Ovzduší nejvíce znečišťuje hutní průmysl, a některé továrny chemického průmyslu. Z elektráren to jsou pak tepelné elektrárny.

3. Do 1. skupiny nepatří skleněné předměty (není to způsob těžby nerostných surovin). Do 2. skupiny nepatří léky, protože nesouvisí s dřevozpracujícím průmyslem. Do 3. skupiny nepatří zubní pasta, protože to není výrobek potravinářského průmyslu.

4. 1. Škoda Auto – automobily; 2. Liberty Ostrava – železo, ocel; 3. Třinecké železářny – železo; 4. Preciosa Jablonec nad Nisou – sklo; 5. Olma – mléčné výrobky; 6. Budějovický Budvar – pivo; 7. Jaderná elektrárna Dukovany – elektřina; 8. Jaderná elektrárna Temelín – elektřina; 9. Moser – sklo
5. Autobus – strojírenský prům.; váza – sklářský prům.; jogurt – potravinářský prům.; televize – elektro-technický prům.; talíř – keramický prům.; nábytek – dřevozpracující prům.; mýdlo – chemický prům.; benzin – chemický prům.

Učeb. s. 40 | OPAKOVÁNÍ č. 5 – NEROSTNÉ SUROVINY, PRŮMYSL

UČEBNICE

str. 40

1. b); 2. b); 3. c); 4. b); 5. a); 6. c); 7. c); 8. b); 9. a); 10. a); *Tajenka*: VYSOKÉ MÝTO.

11. vápenec (vápno); kaolin (talíř, umyvadlo, hrnek); sklářské písky (láhve, sklenička); ropa (pohonné hmoty)

! **MeDo** Do slovníčku zapíšeme anglicko-české pojmy této kapitoly.

Učeb. s. 41–42; PS s. 29–30 | 9. SLUŽBY

UČEBNICE

str. 41

1. CO JSOU SLUŽBY

Motivace:

MeDo Téma otevřeme vhodnými otázkami, např. 1. Kdy chodíme k lékaři? 2. Kdo nás přivítá v hotelu, když jsme s rodiči na prázdninách např. u moře nebo na horách? 3. Když potřebujeme ostříhat, ke komu zajdeme? 4. Když slaví maminka narozeniny v restauraci, kdo nám nosí jídlo? 5. Když potřebujeme peníze, kam jdeme? 6. Když jsme hladoví a nemáme doma potraviny, kam jdeme?

Práce s učebnicí:

DNP Hádej. Každý žák uvede příklad jednoho pracovníka ve službách, neřekne však jeho název, nýbrž ho jenom popíše. Ostatní hádají, kdo to je.

2. DOPRAVA A SPOJE

Motivace:

MeDo Doma si žáci připraví a donesou fotografie (obrázky) různých dopravních prostředků. Můžou být i historické. Například: kočár, kolo, koloběžka, automobil, vzducholod', letadlo, metro, vlak, parní vlak, tramvaj, koňka, koňský povoz, rikša, kanoe atd. Každý žák dostane jeden obrázek a jeho úkolem je pojmenovat, co vidí na obrázku, a říct něco o historii daného dopravního prostředku.

IUČ Foto – doprava.

Práce s učebnicí

 Uvedte příklady silniční, železniční, vodní a letecké dopravy.

Řešení: silniční – automobilová, nákladní, osobní; železniční – parní vlak, TGV rychlovlak, metro, podzemní vlak; vodní – ponorka, loď; letecká – letadlo, vesmírná raketa

MeDo Pobavíme se s žáky, jak funguje potrubní doprava a kde se s ní můžeme setkat. Co se potrubní dopravou přepravuje?

 MeDo Žáci vyhledají všechny možné způsoby.

DNP Najít cestu z města A do města B. Učitel rozdá školní atlasy a žáci si nalistují mapu dopravy v České republice. Pak zadá žákům dvě města a žáci říkají, jakým způsobem by se z města A do města B dopravili.

DNP *Jak se chováme v MHD.* Žáci společně diskutují o pravidlech chování v MHD. 1. Co potřebujeme, když chceme cestovat dopravním prostředkem? 2. Kde si koupíme jízdenky? 3. Když máme kolo nebo psa, jaký prostředek je k přepravě vhodnější? 4. Když jsme velká skupina, který dopravní prostředek je nejvhodnější k přepravě? 5. Jaké jsou výhody a nevýhody silniční, železniční, vodní, letecké a potrubní dopravy? Diskutujte.

DOPRAVA V ČESKÉ REPUBLICĚ

Motivace:

IUČ Foto – doprava. **IUČ** Video – Služby a doprava.

MeDo Ve videu se žáci seznámí s důležitými pojmy tematického celku Služby a doprava. V úvodu si zopakují souvislosti z tematických celků Nerostné suroviny a Průmysl. Pak se krátce obeznámí s pojmem: služby jako nevýrobní činnosti a jejich příklady. Poté následuje rozsáhlejší popis a členění dopravy v České republice, příklady a otázky a úkoly na závěr. Video lze kdykoliv zastavit a opětovně spustit.

Práce s učebnicí:

IUČ Cvičení.

Z DNP *Rychlosti.* Na mapě Evropy si společně ukazujeme jednotlivé státy, žáci si je vypíšou na papír pod sebe, na internetu zjistí, jaká rychlost je povolena v obci, mimo obec a na dálnici.

Řekněte nebo zjistěte, čím silniční doprava znečišťuje ovzduší.

Řešení: Do ovzduší se dostávají emise (znečišťující látky), které jsou produkovány spalováním paliv. Automobilová doprava a letecká doprava mají ze všech dopravních prostředků nejzávažnější dopady na čistotu ovzduší a klimatickou změnu.

MeDo Můžeme propojit s cvičením v pracovním sešitě – povídání na téma dopravní prostředky a jejich ekologičnost.

Na mapce na této straně vyhledejte hlavní železniční uzly, kde se křižují železniční tratě.

Řešení: Hlavní železniční uzly jsou: Plzeň, Praha, České Budějovice, Pardubice, Kolín, Česká Třebová, Brno, Přerov, Břeclav, Ústí nad Labem.

DNP *Výpočetní úkol, kolik km měří trasy.* Žáci si vezmou své příruční mapy ČR a pravítko. Učitel zadá dvě města a žáci mají za úkol zjistit počet km vzdušnou čarou mezi těmito městy. Pak zkusí pomocí příslušné mapy dopravní sítě v ČR v učebnici určit, jakým způsobem by se z jednoho města do druhého mohli dopravit.

2. Porovnejte výhody a nevýhody silniční a železniční dopravy.

Řešení: Silniční doprava – výhody: je rychlá, dá se přepravovat jak náklady, tak osoby, dobře dostupná díky husté síti silnic a rychlostních silnic nebo dálnic. Nevýhody: Škodí životnímu prostředí, vysoké náklady na benzín a naftu. Železniční doprava – výhody: dobře dostupná díky husté železniční síti, dají se dobře přepravovat i velké náklady, kola, lyže, větší skupiny, finančně výhodná pro skupiny; nevýhody: možné zpoždění, vlaky nemusí navazovat.

3. Další letiště jsou např. v Brně, Karlových Varech a Ostravě. Vyhledejte tato města na mapě.

Řešení: Každý žák vyhledá individuálně na své mapě ČR.

4. Na příruční mapě zjistěte, jaká je vzdušná vzdálenost z Prahy do Karlových Varů a do Ostravy. Pokud nevíte, jak postupovat, vraťte se na s. 15.

Řešení: Praha–Karlovy Vary: 110 km, tj. 110 km; Praha–Ostrava: 268 km, tj. 268 km

MeDo Do slovníčku zapíšeme anglicko-české pojmy této kapitoly.

Shrnující otázky v učebnici:

1. Vysvětlíte pojem služby. Uveďte alespoň pět druhů služeb.

Řešení: Služby jsou nevýrobní činnosti, které uspokojují potřeby obyvatel. Zdravotnictví, školství, obchod, doprava a spoje, cestovní ruch, ...

2. Jak dělíme dopravu? Kde se nachází naše největší letiště?

Řešení: Dopravu dělíme na silniční, železniční, vodní, leteckou a potrubní. V Praze-Ruzyni.

1. **a) servírka** – obsluhuje lidi v restauraci, přináší a odnáší jídlo, pečuje o pohodlí hostů; **hasič** – zachraňuje životy při požárech nebo živelních katastrofách; **zubní lékař** – zajišťuje prevenci proti zubnímu kazu, opravuje nemocné a poškozené zuby, stará se o ústní hygienu; **recepční** – odbavuje hosty na hotelech, pečuje o jejich pohodlí a servis; **b) Individuální.**
2. doprava – silniční, železniční, vodní, letecká, potrubní
- **MeDo** Společně se diskutuje vliv dopravy na životní prostředí a možnosti. Žáci si do sloupečků ke každé dopravě napíší pár výhod a nevýhod. Společně pak celá třída beseduje, která doprava je např. nejšetrnější k životnímu prostředí, která je nejlevnější, která je nejrychlejší atd.

3. Děčín – přístav; Praha (čtvrť Ruzyně) – letiště; Česká Třebová – železniční uzel
4. 1. přístav; 2. dálnice; 3. restaurace; 4. Labe; 5. tramvaj; 6. plynovod; 7. doprava; 8. MHD, 9. parník, 10. vlak, 11. lanovka, 12. Vltava; *Tajenka: VÁCLAVA HAVLA.*
5. 1. knihovna, 2. divadlo, 3. koncertní sál, 4. kino.
- K dalším kulturním zařízením patří např. galerie, muzea, výstavní síně.

Učeb. s. 43–45; PS s. 31–32 | 10. PENÍZE A MAJETEK

Motivace:

IUC Foto – 1. Historické platidlo – bronzová hřivna, 2. Denáry – Boleslav II. (972–999), 3. Pražský groš Václava II. (1278–1305), 4. Současné české mince, 5. Současné české bankovky., 6. Výběr z bankomatu, 7. Internetové bankovníctví – náhled strany (Air Bank).

Práce s učebnicí:

MeDo Přečteme si literární ukázkou. Na začátku můžeme přiblížit, jak se dříve obchodovalo, co bylo obvykle předchůdcem peněz jak je známe nyní. Potom můžeme sdělit žákům něco z historie českých mincí a platidel. Doplňující informace:

Směnný obchod: Ještě před tím, než lidé začali využívat drahé kovy jako platidla, běžně fungoval směnný obchod. Již pravděpodobně pravěký člověk, když vypěstoval nebo ulovil více, než mohl stihnout spotřebovat, začal obchodovat. **Zbožové peníze** – předchůdci peněz, jak je chápeme nyní: byly vlastně také určitým druhem směnného obchodu. Zbožové peníze byly produkty, které byli lidé ochotni přijímat za své prodávané zboží. V závislosti na území, kde obchod probíhal, to mohly být například mušle, lastury, plátina, dobytek nebo i drahé kovy. Právě drahé kovy si mezi zbožovými penězi vydobily největší oblíbenost. Drahé kovy jako komoditní peníze měly různé tvary a jejich hodnotu určovala hmotnost a ryzost.

Postupem času se pro usnadnění a odhadu hmotnosti i ryzosti začalo využívat ražby daných kovů do tvarů mincí, které měly vždy stejnou velikost, hmotnost i ryzost. Tento krok dal základ penězům, jak je známe nyní.

1. PENÍZE

1. Zjistěte na internetu, které sousední státy České republiky používají euro.

Řešení: Rakousko, Německo, Slovensko.

2. Zkuste jmenovat významné osobnosti, které jsou vyobrazeny na českých bankovkách. Pokud nevíte, vyhledejte podobu českých bankovek např. na stránkách České národní banky: <http://www.cnb.cz>.

Řešení: 100 Kč – Karel IV., 200 Kč – Jan Amos Komenský, 500 Kč – Božena Němcová, 1000 – František Palacký, 2000 Kč – Ema Destinová, 5000 Kč – Tomáš Garrigue Masaryk.

HOTOVOSTNÍ A BEZHOTOVOSTNÍ PLATBA

Práce s učebnicí:

MeDo Přečteme si text, vysvětlíme pojmy - účet v bance, platební karta (debetní, kreditní; bezdotyková), internetové bankovníctví, bezhotovostní platby - pomocí mobilní aplikace (platba přiložením mobilu nebo pomocí "chytrých hodinek", které jsou s mobilní aplikací propojené, kamenný obchod. Vymýšlíme modelové situace - např. Co nakupujeme nejčastěji na internetu, jaké mají žáci zkušenosti z domova, úskalí nákupů na internetu.

BANKA JAKO SPRÁVCE PENĚŽ

Práce s učebnicí:

MeDo Přečteme si text, vysvětlíme pojmy - banka, bankovní služby. Diskutuje se žáky, zda pojmy správně chápou.

2. HOSPODAŘENÍ S PENĚZI

MeDo Zeptáme se žáků, zda mají nějaké příjmy - pravidelné (kapesné), nepravidelné (narozneniny, svátek, vysvědčení), od koho peníze obvykle dostávají a jak s nimi hospodaří.

PŘÍJMY

Práce s učebnicí:

MeDo Přečteme si text, vysvětlíme pojmy - příjem, příjem ze zaměstnání, z podnikání, od státu - formy sociálních dávek. Diskutujeme se žáky o tom, zda chápou pojem zaměstnanec, podnikatel a dále zda mají představu, které skupiny lidí např. pobírají sociální dávky a proč.

UČEBNICE

str. 44

VÝDAJE

Práce s učebnicí:

1. Udělejte si soupis svých příjmů za poslední tři měsíce.

Řešení: Individuální.

2. Pořídte si soupis toho, co jste si za tyto peníze koupili - své výdaje.

Řešení: Individuální.

3. Utratili jste všechny peníze za toto období, nebo vám nějaké peníze zbyly?.

Řešení: Individuální.

ROZPOČET

Práce s učebnicí:

MeDo Přečteme si text, vysvětlíme pojmy - rozpočet, rozpočet s přebytkem, rozpočet se schodkem, vyrovnaný rozpočet, sestavení rodinného rozpočtu. Diskutujeme o jednotlivých typech, uvádíme výhody a nevýhody, uvádíme konkrétní příklady - připravíme pro žáky modelové situace, které řeší ve skupinách. Necháme je vyhodnotit daný rozpočet a diskutujeme o tom, který rozpočet to je a co by případně zkusili změnit, aby jejich rozpočet byl vyrovnaný nebo se ziskem. Hovoříme o rodinném rozpočtu, diskutujeme nad modelovým rozpočtem rodiny Novotných v učebnici.

4. Jaké jsou nevýhody hospodaření se schodkem? Diskutujte.

Řešení: Např. schodek musíme uhradit z úspor, které se tak zmenší nebo zcela vyčerpají; musíme si vzít půjčku, kde kromě půjčené částky platíme (vracíme) navíc i úroky, zaplatíme tedy více, než jsme si půjčili. Vždy je důležité zvážit i možná rizika, která mohou nastat při splácení.

5. Uvádějte výhody hospodaření s přebytkem (se ziskem).

Řešení: Např. můžeme spořit - střídat peníze pro pozdější potřebu, investovat - něco koupit.

6. Zopakujte si, co je příjem.

Řešení: Peníze, které získáváme - ze zaměstnání, z podnikání, od státu (sociální dávky), dary, kapesné, peníze získané prodejem majetku.

7. Odkud plynou vaše osobní příjmy? Odkud získávají příjmy vaši rodiče?

Řešení: Individuální.

8. Uveďte příklady výdajů rodinného rozpočtu.

Řešení: Např. nájemné, energie, jídlo a pití, oblečení, drogerie, služby mobilních operátorů, pojištění, splátky, kroužky dětí, sporty rodičů atd.

9. Na základě tabulky řekněte, jaký je rozpočet rodiny Novotných. Navrhněte, co byste udělali se ziskem, který z rozpočtu uvede rodiny vznikl.

Řešení: Rozpočet s přebytkem; individuální – pozor na reálnou představu žáků o cenách.

3. VLASTNICTVÍ

MeDo Hovoříme se žáky o tom, co mají dnes s sebou ve škole – co mají např. na sobě, jaké mají věci v tašce. Hovoříme o tom, zda bydlí v bytě, domě, zda ví, zda jejich rodina nemovitost vlastní nebo jsou v nájmu.

SOUKROMÉ A VEŘEJNÉ VLASTNICTVÍ

Práce s učebnicí:

MeDo Přečteme si text, vysvětlíme pojmy - vlastnictví, soukromé – osobní/společné, veřejné. Uvádíme příklady jednotlivých druhů – na základě úvodní diskuse se žáky před prací s učebnicí. Konkretizujeme pojem veřejné vlastnictví.

1. Uvedte základní rozdíly mezi soukromým a veřejným vlastnictvím.

Řešení: Soukromé vlastnictví – vlastní soukromá osoba (osobní) nebo více soukromých osob (společné); veřejné vlastnictví – vlastní obec, kraj, stát.

HMOTNÝ A NEHMOTNÝ MAJETEK

Práce s učebnicí:

MeDo Přečteme si text, vysvětlíme pojmy – majetek, hmotný majetek, nehmotný majetek, finanční majetek. Uvádíme konkrétní příklady.

2. Uvedte příklady hmotného majetku, který máte nyní u sebe (na sobě).

Řešení: Individuální.

Shrnující otázky v učebnici:

1. K čemu slouží peníze? Co je bezhotovostní platba?

Řešení: Peníze slouží jako platební prostředek k nákupu výrobků. Bezhotovostní platba je platba zadáním platebního příkazu na internetu nebo platba platební kartou.

2. K čemu používáme rozpočet?

Řešení: Rozpočet používáme k porovnání příjmů a výdajů za určité období.

3. Jak vzniká zisk a jak dluh?

Řešení: Zisk vzniká, pokud máme vyšší příjmy než výdaje. Dluh vzniká, pokud máme nižší příjmy než výdaje a musíme si půjčit peníze.

4. Co je soukromé a co veřejné vlastnictví?

Řešení: Soukromé vlastnictví vzniká, pokud něco vlastní konkrétní osoba či skupina osob. Veřejné vlastnictví je to, co vlastní stát, kraj nebo obec.

4. Uvedte příklady hmotného a nehmotného majetku.

Řešení: Hmotný majetek – auto, budovy, oblečení atd.; nehmotný majetek – počítačový program, text písně atd.

1. platební, nákupu, služeb, mincí, měnu, koruna česká.
2. Proto máme možnost uložit svoje peníze v BANCE na ÚČET.
3. platební, internetového, bezhotovostně, příkazu, kamenném.
4. b) Pokud jsou příjmy stejné jako výdaje, je ROZPOČET VYROVNANÝ.

5. Celkem mám k dispozici na oslavu 3 300,- Kč.
6. 1. veřejné, 2. dluh, 3. darovat, 4. společní, 5. nehmotný, 6. finanční, 7. zisk, 8. obec, 9. investovat, 10. výdaje, 11. zboží. **Tajenka:** VLASTNICTVÍ.
7. osoba, soukromé, obec, veřejné, všem.

1. PROČ CHRÁNIT PŘÍRODU?

Motivace:

MeDo Otevřeme téma přímo otázkou v názvu kapitoly a dalšími na přemýšlení a následnou diskuzi. 1. Proč chráníme přírodu? 2. Co jsou zelené plíce naší planety? 3. Umíte vysvětlit pojem smog? 4. Co nevyhazujeme na skládky odpadu? 5. Co je a k čemu slouží sběrný dvůr? 6. Co všechno se dá recyklovat?

Práce s učebnicí:

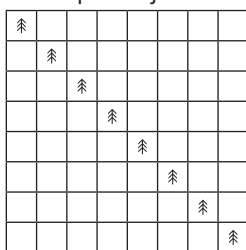
♥ **1. K výrobě elektřiny se nejvíc využívá hnědé uhlí. K výrobě nafty a benzínu je potřebná ropa. Zopakujte si, kde se u nás těží hnědé uhlí a kde v menším množství ropa.**

Řešení: Hnědé uhlí se u nás těží v severozápadních Čechách, u města Sokolov a Chomutov. Ropa se u nás v menším množství těží na jižní Moravě, u města Hodonín.

PT MeDo Jak se můžeme zapojit do ohleduplného chování k přírodě? Co pro to děláme již dnes a co bychom mohli změnit? Ptáme se přímo na aktivitu samotných žáků.

MPV M – Sázíme stromky. Jsme mladí lesníci a vysazujeme šetrně mladé stromečky na parcelu (políčko) 8×8. Máte dodržet tato pravidla: Na každém řádku a v každém sloupci je vysazený pouze jeden stromek. Máte jich k dispozici jen osm.

Řešení:

DNP Slovní hra: Najdi zvíře. Žáci mají za úkol ve větě najít zvíře, napíše ho na tabuli, společně jej popíšeme. **Vzorové věty:** Každý rozumný člověk počká několik minut. Nová dívka v kabátě byla hezká. Kdo to umí, točí laso kolem těla. Stará ostruha vraného koně nezraní. Dlouhými vlasy selka zametá golfové hřiště. Honza jí celé jablko i s ohryzkem. Kolo s osou uprostřed se polámalo. Letadlo spadlo do moře. Maso bylo krásně propečené. Nesl ondatru v síti. Nesu papír do sběru. Radka právě míří ke sporáku. Z oblak sněží žal a smutek. Pepa si vždycky bere čepičku na spaní. Nebyla to vůně, ale skoro puch a smrad.

2. JAK CHRÁNIT PŘÍRODU

Motivace:

MeDo Žáci si vystřihnou předpřipravené druhy odpadků nakreslené na tvrdém papíru. Jsou to: krabice; kancelářský papír a sešity; obálky i s okénkem; mokrá, mastná a znečištěný papír; obvazy; plastové nádoby od olejů a chemikálií; igelitové tašky, sáčky a fólie; kelímky, krabičky a výrobky z plastů; plastové trubky a podlahové krytiny; PET láhve; plastové nádoby; skleněné láhve od nápojů; láhve od chemikálií; skleněné nádoby; zrcadla; tabulové sklo; keramika a porcelán. Můžeme získat druhy odpadků z novin, letáků, časopisů. Zároveň si vyrobí z barevného papíru tři obálky. Jaké barvy použijeme? (žlutá – plasty, modrá – papír, zelená – sklo). Každý žák pak vytřídí makety odpadů do správných obálek (kontejnerů).

Další otázky k třídění odpadů: 1. Kam vyhazujeme kovový odpad, nebezpečný odpad a velkoobjemový odpad, např. nábytek? 2. Kam vyhazujeme baterie a vysloužilá elektrozařízení? 3. Jakým způsobem můžeme využít bioodpad? 4. Kam vyhazujeme kartony – obaly od mléka, vína, džusů?

Práce s učebnicí:

♥ **2. Víte, co patří do barevných kontejnerů? Do sešitu napište názvy zobrazených odpadků a zapište barvu kontejneru, do kterého patří. Zjistěte, kde se v okolí vašeho bydliště nachází kontejnery na tříděný odpad.**

Řešení: PET láhev – žlutý kontejner (plasty); krabice od mléka – kartony; noviny – modrý kontejner (papír); malá PET láhev – plasty; skleněné láhve – zelený kontejner (sklo)

IUČ Foto – stroj na recyklaci plastu.

PT MeDo Které organizace u nás se zabývají životním prostředím? Pobavíme se o dobrovolnických aktivitách, do kterých bychom se mohli jako třída zapojit.

DNP Kontejnery – mapa. Žáci obdrží mapku nějaké části města a ve skupinách zjistí, pomocí internetu, na kterých místech najdeme kontejnery. Zakreslí je do mapky.

3. K vyobrazeným dopravním prostředkům uveďte jejich hnací sílu: a) elektřina, b) nafta/benzin, c) lidská síla, d) letecký benzin/letecký petrolej.

Řešení: a) elektřina: tramvaj, vlak; b) nafta/benzin: automobil; c) lidská síla: kolo; d) letecký benzin / letecký petrolej: letadlo.

4. Některé dopravní prostředky znečišťují ovzduší více, jiné méně. Přemýšlejte, které z vyobrazených dopravních prostředků neznečišťují životní prostředí vůbec, které málo a které značně.

Řešení: Vůbec neznečišťují: kolo. Málo znečišťují: tramvaj a vlak. Hodně znečišťují: automobil, letadlo. Automobil a letadlo hodně znečišťují životní prostředí, protože znečišťují zplodinami ze spalného paliva (nafta/benzin) ovzduší.

MeDo Lze zpracovat výtvarně a zásady ve formě plakátu si vylepit na nástěnku.

MPV PČ – Výroba recyklovaného papíru.

Pomůcky: dvě a půl stránky starých novin, celou přílohu novin, mixér, pět velkých hrnků vody, čtvercový pekáč – hluboký nejméně 7 cm, kus okenního pletiva ve tvaru dna pekáče, odměrka na vodu, prkno ve velikosti novinového listu

Postup: Roztrháme 2,5 stránky novin na kousky, přidáme 5 hrnků vody. Umixujeme na kaši. Do pekáče nalijeme vodu do výšky 2,5 cm. Do pekáče dáme pletivo a nalijeme jeden hrnek papírové kaše. Rukou kaši rovnoměrně rozprostřeme, vyzvedneme pletivo, vylisujeme a necháme vodu odkapat. Překlopíme na látkový podklad a usušíme.

UČEBNICE

str. 47

3. CHRÁNĚNÁ ÚZEMÍ V ČESKÉ REPUBLICE

Motivace:

MeDo Literární ukázka v PS, s. 30, a úkoly ve cvičení 1. Zkuste na podrobné mapě ČR ve školním atlasu vyhledat Boubínský prales. Navštívil z vás někdo toto místo na Šumavě? Jaké další chráněné krajinné oblasti znáte? Zkuste odůvodnit, proč některá území chráníme?

MPV VV – Razítko. Navrhněte své vlastní razítko nějakého chráněného území v ČR.

Práce s učebnicí:

IUČ Cvičení. **IUČ** Foto – CHKO.

1. Na chráněných územích se musíme chovat podle určitých pravidel, abychom nepoškodili vzácnou přírodu. Podle obrázků vysvětlete, co je zde zakázáno.

Řešení: 1. obrázek: Zákaz zahazování odpadků do volné přírody. 2. obrázek: Zákaz rozdělávání ohně. 3. obrázek: Zákaz chození mimo turistické chodníky. 4. obrázek: Zákaz trhání rostlin.

2. Prohlédněte si mapu chráněných území České republiky. Které z nich se nachází blízko vašeho bydliště? Navštívili jste některé chráněné území? Co vás tam zaujalo? Vede zde naučná stezka?

Řešení: Každý žák odpoví podle polohy svého bydliště.

DNP Výlet do CHKO nebo NP v okolí školy. Žáci si s sebou vezmou fotoaparát, zápisníky s tužkou, mapu dané oblasti. Vybereme naučnou stezku a společně se vydáme na výlet. Žáci si zaznamenávají důležité body výletu, jaké rostliny a živočichy viděli. Kdo má krokoměr, může změřit celou trasu. Ve třídě si pak společně celá třída udělá plakát svého výletu s fotografiemi, popisem a nakreslenou mapkou trasy. Zároveň nakreslí obrázky pravidel, která musí dodržovat na tomto chráněném území. U nadpisu také nakreslí znak oblasti. Čím je významné toto chráněné území?

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 33

- a) 1858; b) Žofínský prales, Hojná Voda; c) buk, smrk, jedle, 300–400 let; d) není, velká návštěvnost působila na les nepříznivě; e) umělého původu, zásobárna vody pro plavební kanál; f) dřevěnou rozhlednu
- Zdravý způsob života: vycházky do přírody, pravidelný přísun tekutin, sledování živočichů ve volné přírodě a poznávání rostlin, sport, pěší chůze, pravidelná konzumace ovoce a zeleniny.

Opakování č. 4

1. a); 2. a); 3. b); 4. b); 5. b); 6. c); 7. a); 8. c); 9. c); 10. c); 11. c); 12. c); 13. c); 14. a)

Uč., str. 48 | OPAKOVÁNÍ Č. 6 – SLUŽBY, PENÍZE, OCHRANA PŘÍRODY

UČEBNICE

str. 48

1. b); 2. a); 3. a); 4. b); 5. a); 6. b); 7. b); 8. b); 9. a); 10. c); *Tajenka*: BUDĚJOVICE.

11. A – služby; B – průmysl; C – zemědělství

! **MeDo** Do slovníčku zapíšeme anglicko-české pojmy této kapitoly.

Uč., str. 49 | 12. HLAVNÍ MĚSTO PRAHA

UČEBNICE

str. 49

HLAVNÍ MĚSTO PRAHA

 MeDo Přečteme text o Praze a odpovíme na otázky.

1. Proč ledňáček Bonifác potřeboval mít průvodkyni po Praze?

Řešení: Protože letěl nad Prahou poprvé.

2. Kde kdysi sídlili panovníci české země?

Řešení: Panovníci české země kdysi sídlili na Vyšehradě.

3. Proč vlaštovka Lída znala víc cizích zemí než ledňáček Bonifác?

Řešení: Protože je stěhovavá a každý rok na podzim odlétá na jih do Itálie a při tom přeletí mnoho dalších zemí.

4. Kde se nachází Vyšehrad a na jakém místě stojí Hradčany?

Řešení: Vyšehrad se nachází na pravém břehu řeky Vltavy protékající Prahou, Hradčany se nachází na kopci na levém břehu řeky Vltavy.

DNP Literární ukázka. (Miroslav Ivanov – Ledňáček Bonifác a vlaštovka Lída): Učeb., s. 50.

Doplňující otázky: 1. Popište, jak vypadá ledňáček a jak vlaštovka. 2. Jsou oba dva druhy těchto ptáků stěhovaví? *Ano.* 3. Vyjmenujte ještě další zajímavá místa v hlavním městě Praha.

IUC Foto – důležitá pražská místa. **IUC MPV** Čítanka 4, s. 84–86 – Bydlíme u Karlova mostu. Čítanka 4, s. 88–89 – Vlastivěda.

 1. S jakým pražským místem se spojuje pověst o Horymírovi? Jak se jmenoval jeho kůň?

Řešení: Pověst o Horymírovi pojednává o pražské čtvrti Smíchov. Jeho kůň se jmenoval Šemík. Říká se, že jen se dostal Horymír na druhý břeh Vltavy velkým skokem na koni Šemíkovi z Vyšehradu, tak se Křesomyslovi vysmál. Od té doby se začalo levému břehu Vltavy říkat Smíchov. Alois Jirásek: Staré pověsti české – O Křesomyslu a Horymírovi. Můžeme tuto pověst žákům přečíst.

 2. Jak se nazývá řeka, která protéká Prahou? Víte, kde pramení a k jakému úmoří patří?

Řešení: Prahou protéká řeka Vltava. Pramení v pohoří Šumava a patří k úmoří Severního moře.

Uč., str. 50–51; PS, str. 35 | ZÁVĚREČNÉ OPAKOVÁNÍ

UČEBNICE

str. 50

1. a); 2. c); 3. c); 4. b); 5. a); 6. c); 7. a); 8. c); 9. b); 10. c); 11. b); 12. c); 13. c);

14. směrová růžice
15. a) západ, sever, východ, jih; b) severozápad, severovýchod, jihozápad, jihovýchod
16. hornatina, vrchovina, rovina
17. Šumava, Krkonoše, Hrubý Jeseník, Bílé Karpaty
18. a) přehrada; b) řeka; c) pramen; d) jezero
19. Praha – Vltava; Brno – Svatka; Ostrava – Odra
! **MeDo** Do slovníčku zapíšeme anglicko-české pojmy této kapitoly.

VIII. Závěrečné opakování

1. Vyjmenujte naše sousední státy.

Řešení: Polsko, Slovensko, Rakousko, Německo.

2. Uvedte čtyři státní symboly České republiky.

Řešení: Státní vlajka, velký státní znak, malý státní znak, státní hymna.

3. Kdo je nejvyšším představitelem našeho státu?

Řešení: Prezident.

4. Podle čeho dělíme obce na města a vesnice?

Řešení: Podle počtu obyvatel.

5. Na kolik krajů je rozdělena Česká republika?

Řešení: 14.

6. Jmenujte čtyři národnostní menšiny u nás.

Řešení: Ukrajinci, Slováci, Vietnamci, Romové, (Poláci, Rusové, Němci).

7. Vysvětlete, co je mapa.

Řešení: Je to zmenšený obraz zemského povrchu. Je nakreslená tak, jako bychom se na dané území dívali z výšky.

8. Jmenujte hlavní a vedlejší světové strany.

Řešení: Hlavní – sever, jih, východ, západ; vedlejší - jihovýchod, jihozápad, severovýchod, severozápad.

9. Vysvětlete, co je nížina a co vysočina.

Řešení: Nížina – zemský povrch do 300 m n. m.; vysočina – nad 300 m n. m.

10. Uvedte naše nejvyšší pohoří a jeho nejvyšší vrchol.

Řešení: Nejvyšší pohoří jsou Krkonoše, nejvyšší vrchol je hora Sněžka (1603 m n. m.).

11. Vysvětlete, jaký je rozdíl mezi jezerem a rybníkem.

Řešení: Jezero - přirozená vodní nádrž; rybník - umělá vodní nádrž vytvořená člověkem.

12. Řekněte, jak dělíme vodní toky.

Řešení: Potoky – menší vodní tok, řeky – větší vodní tok.

13. Uvedte, co ovlivňuje podnebí na území České republiky.

Řešení: Podnebí ovlivňuje poloha dané oblasti (vzdálenost od rovníku a od oceánu) a nadmořská výška).

14. Řekněte, co je orná půda a jak ji dělíme.

Řešení: Půda, kterou lidé obdělávají a pěstují na ní užitkové rostliny; tři druhy: 1. pole, 2. sady, 3. vinice.

15. Kde se u nás těží černé uhlí?

Řešení: Na severní Moravě u města Karviná.

16. Co se vyrábí ze sklářských písků a co z kaolinu?

Řešení: Sklářské písky – výroba skla; kaolin - výroba porcelánu.

17. Které odvětví průmyslu je v České republice nejdůležitější?

Řešení: Strojírenský průmysl.

18. Jmenujte pět druhů dopravy.

Řešení: silniční, železniční, vodní, letecká, potrubní.

19. Vysvětlete, co je rozpočet.

Řešení: Porovnání příjmů a výdajů za určité období.

20. Vysvětlete, co je národní park, a uveďte dva příklady NP u nás.

Řešení: Národní park – území s přísnou ochranou krajiny. Činnost člověka je tu omezena tak, aby neohrožovala život rostlin a živočichů V ČR jsou čtyři: Krkonošský NP (KRNAP), NP Šumava, NP České Švýcarsko, NP Podyjí.